

ČASOPIS MINISTERSTVA NÁRODNÍ OBRANY

VOJENSKÁ MYSL

TŘICÁTÝ DRUHÝ ROČNÍK

1

Hlavní cíle a úkoly vojenskovědecké práce v ČSLA po XVI. sjezdu KSČ

Současná etapa rozvoje společnosti je charakteristická intenzivním rozvojem výzkumu a vývoje a celkově zvýšením úlohy vědy v životě společnosti. Jejím úkolem je nejen prohlubovat výzkum zákonitostí přírody a společnosti, ale i zvyšovat její přínos k řešení aktuálních otázek výstavby materiálně technické základny a rozvoje nadstavby socialismu. To platí i pro vojenskou vědu, která je povolána především k tomu, aby hledala nejlepší způsoby zvyšování bojové a mobilizační pohotovosti ČSLA, Spojených ozbrojených sil i obranyschopnosti socialistického státu v koaličním rámci.

Prudké změny ve vojenskopolitické situaci, které vznikají v důsledku zvýšení agresivity imperialismu, zejména USA, i nová kvalita v rozvoji prostředků ozbrojeného zápasu, předurčují nutnost dalšího zesíleného vědeckého zkoumání ve vojenské oblasti. Tato nutnost je dána tím, že vojenské znalosti, které se vytvořily, nejsou věčné a dané pro vždy. V souladu s rozvojem vojenství a jeho poznáním, se vyvíjejí a mění. Proto do popředí vystupují otázky zvýšení intenzity vojenskovědecké práce, promyšleného programu vědeckého bádání a zapojení do tvůrčí činnosti nejen pracovníků vědeckovýzkumné základny, ale celého důstojnického sboru ČSLA.

Dříve než přistoupím k rozboru cílů a úkolů vojenskovědecké práce po XVI. sjezdu KSČ, chtěl bych se stručně zmínit o výsledcích vojenskovědecké práce v období 6. pětiletky.

Výsledky zhodnocení ukazují, že stanovené cíle a úkoly byly v podstatě splněny. Úroveň dosažených výsledků má stoupající teoretickou i realizační hodnotu.

V oblasti vojenské vědy přispěly výsledky k prohloubení analýz o nepříteli, ke zdokonalení společné bojové činnosti svazků spojeneckého složení, k řešení

otázek boje a operace v horském, zalesněném terénu, ke zdokonalení bojové činnosti druhů vojsk a služeb, ke zdokonalení všestranného zabezpečení boje a operace, k racionalizaci procesů velení vojskům a zbraňovým systémům, ke zkvalitnění metod a forem přípravy vojsk a štábů, ke zdokonalení ochrany obyvatelstva

a zvýšení odolnosti národního hospodářství v podmínkách soudobé války.

Výsledky ve společenských vědách přispěly k prohlubování vedoucí úlohy strany v ČSLA, ke zvyšování morální a psychologické přípravy vojsk, ke zvyšování vědeckosti řízení, k prohlubování proletářského a socialistického internacionálního a k rozpracování dějin KSČ a ČSLA.

Výsledků výzkumu přírodních a technických věd je využíváno zejména ke zvyšování bojové efektivity palebných systémů, spolehlivosti výzbroje a bojové techniky za extrémních provozních podmínek a při zpracování vojenskotechnických a ekonomických rozborů zbraní a bojové techniky.

Lékařské a veterinární vědy poskytly řadu podkladů pro ochranu, prevenci a léčení vojsk zasažených ZHN i konvenčními zbraněmi, pro zdravotnické zabezpečení vojsk v míru a za války a pro veterinární zabezpečení vojsk a obyvatelstva před účinky ZHN.

Celkových výsledků vědecké práce bylo více využíváno i ke zkvalitnění konceptů, řídicí, normotvorné a jiné činnosti. Dále ke zpracování různých směrnic a doporučení pro výchovu a výcvik štábů a vojsk, výchovně vzdělávací proces ve vojenských školách, ke zpracování metodik a učebnic i dalších vědeckých podkladů pro řešení vlastních i spojeneckých potřeb.

V uplynulém období došlo k rozvoji forem a metod vědecké práce. Rozšířil se výzkum a ověřování teoretických závěrů při cvičeních v národním i spojeneckém rámci. Prohloubilo se zevšeobecnování

zkušeností z práce štábů, z bojové a politické přípravy vojsk a ze cvičení, k čemuž významnou měrou přispěly i vojenskovědecké konference, vědecké semináře a vojenskovědecké porady v národním i spojeneckém rámci.

Kromě těchto kladů se projevil v organizaci a provádění vojenskovědecké práce i nedostatek. Řízení vojenskovědecké práce se ještě všude nestalo nedílnou součástí řídicí a organizátorské práce velitelů, náčelníků a politických orgánů. Řada výzkumných ústavů nevyčerpala všechny své možnosti k tvůrčímu řešení problémů zvyšování bojové pohotovosti ČSLA. Mnohé úkoly se řešily příliš dlouho, včetně jejich realizace v praxi. Část výsledků vědecké práce měla nižší teoretickou a praktickou hodnotu. Vyskytly se i případy malé náročnosti hodnocení výsledků vědecké práce, zejména na stupni zadavatelů, projevil se i nedostatek ve vytváření podmínek pro vědeckou práci, v jejím kádrovém zabezpečení a ve stimulaci.

Příčiny nedostatků spočívají v nedostatečném ujasnění cílů řešení některých úkolů, v nižší úrovni oponentních řízení, v kvalitě řešitelů i v nedostatečné součinnosti mezi zadavateli a řešiteli.

Celkové výsledky vojenskovědecké práce za 6. pětiletku potvrzují správnost opatření realizovaných při plnění linie XV. sjezdu KSČ v oblasti vědecké práce v ČSLA. Ke zlepšení stavu podstatnou měrou přispěla soustavná péče velení ČSLA o oblast vědecké práce, koordinace této oblasti štábem Spojených ozbrojených sil i účinná stranickopolitická práce.

Základní orientaci pro další rozvoj vojenskovědecké práce v ČSLA dávají závěry XVI. sjezdu KSČ, celoarmádního stranického aktivu, spojenecké dokumenty a zejména usnesení PÚV KSČ k vědeckotechnickému rozvoji z 8. 5. 1981.

Na základě uvedených stranických a služebních dokumentů rýsuje se v nastávajícím pětiletém období tyto směry jejich důsledné realizace:

Je to v prvé řadě zabezpečení správné obsahové orientace výzkumů ve prospěch zvyšování bojové, mobilizační pohotovosti a připravenosti ČSLA, Spojených ozbrojených sil armád států Varšavské smlouvy i obranyschopnosti našeho státu.

V obsahové orientaci výzkumů vycházíme z důsledného uplatňování poznatků marxisticko-leninské vojenské vědy a zku-

šeností spojeneckých armád, zejména Sovětské armády. Vlastní obsah výzkumů chceme těsně přimknout k zabezpečení spojeneckých potřeb, specifických potřeb ČSLA i potřeb obranyschopnosti státu v působnosti MNO.

V souladu s linií XVI. sjezdu KSČ chceme zabezpečit co nejúžší integraci vědy s praxí ČSLA. Vojzková praxe je hlavním experimentálním základnou všech teoretických výzkumů a doporučení. Hledisko života, praxe, říká Lenin, musí být prvním a hlavním hlediskem teorie poznání, je základem základů vědecké práce. Proto do plánů nebyl zařazen ani jeden vědecký úkol, který by neměl využít v praxi.

Při zkoumání denního života vojsk, zkušenosti ze cvičení, efektivity výzbroje, je důležité soustředit úsilí na řešení těchto

problémů, které jsou bezprostředně spojeny s úkoly upevňování bojové síly a bojové mobilizační pohotovosti vojsk. Prvořadý význam přitom má nejen časné vypracování doporučení, ale i jejich přeměny v reálnou sílu, co nejrychlejší zavedení do praxe vojsk. Proto posilujeme takové formy výzkumu, kde spojení s praxí je nejefektivnější, např. výzkumy při cvičeních, zkušební cvičení, vojenskovo-vedecké konference apod.

Své úsilí chceme zaměřit na prosazení vysoké kvality a efektivnosti vědecké práce. Předpokladem k tomu je, aby se do ní zapojily všechny vojenské kádry, tj. velitelé, náčelníci, důstojníci štábů a správ MNO, politické orgány, aby se sjednotilo jejich tvůrčí úsilí s vědeckými pracovníky VVZ ČSLA a vojenských vysokých škol. Velký objem různých výzkumů a vzrůstající tempo vědecké práce v soudobých podmínkách nemohou zajistit pouze síly samotných vědeckých pracovníků. Kromě toho velká část problémů vojenského umění vzniká ve varu samotné praxe a může být nejkvalitněji řešena především úsilím velitelů, náčelníků, štábů a politických orgánů. Je nenávratně pryč ta doba, kdy se vědecká práce vykonávala jen za odměny po pracovní době.

Praktická činnost generála, důstojníka v soudobých podmínkách vyvolává nutnost dovedně spojit organizátorskou a tvůrčí práci. Tyto dvě stránky se v práci praktických spojů jsou neoddělitelné. Od vojenských kádru se nyní vyžaduje umění spolu s vědeckými organizacemi neustále experimentovat, objektivně hodnotit teoretická doporučení, včas postřehnout novoty v teorii i praxi, všestranně zobecňovat dosažené výsledky a kladné zkušenosti operační, bojové a politické přípravy vojsk a rychle je učinit vlastnictvím vojsk.

Abys vojenské kádry mohly tento úkol úspěšně plnit, musí ovládnout umění prakticky používat zákonů marxistické dialektiky, stále zdokonalovat své profesionální mistrovství a rozvíjet tvůrčí schopnosti. Úzké spojení tvůrčího úsilí vojenských a vědeckých kádru je zárukou úspěchu při řešení nejsložitějších úkolů teorie a praxe.

Musíme usilovat o to, aby každé vědecké dílo, monografie, vědeckovýzkumná práce i vědecká stať byly reálným přínosem pro teorii a praxi vojenství, krokem vpřed při upevňování bojové síly a při zvyšování bojové, mobilizační pohotovosti vojsk.

Vzrůstající objem a složitost vědecké práce, nutnost zvýšení tempa výzkumů vyžadují do popředí otázku stanovení prio-

rit výzkumů. To znamená nerozptylovat naše úsilí, promyšleně vymezit hlavní úkoly a na ně koncentrovat síly a prostředky. To je možné uskutečnit jen za předpokladu potřebné centralizace a koordinace vědeckých výzkumů, na základě systémového přístupu k plánování a organizaci vědecké práce.

V ČSLA chceme soustředit síly a prostředky především na řešení náročných spojeneckých úkolů integrované vědy armád států Varšavské smlouvy, dále na úkoly zvláštní části státního plánu směřující ke zvyšování obranyschopnosti státu a na rozhodující resortní úkoly, kde potřebné výsledky nemůžeme získat jiným způsobem. Zbývajícím kapacitami řešit ostatní vědecké úkoly.

V souladu s linií strany usilujeme o větší propojení společenských věd s přírodními, technickými a lékařskými vědami. K tomu se postupně vytvářejí dobré podmínky, zejména při řešení komplexních výzkumných úkolů v oblasti vojenské vědy, ale i v dalších vědních oblastech.

Rostoucí ideologická funkce vědy, která spojuje vědu s nejšířšími masami, s vojky, vyžaduje věnovat větší pozornost i světonázorové a kulturně výchovné stránce výzkumů tak, aby více přispívaly k třídní výchově příslušníků ČSLA, k bdělosti a ostrážitosti, k nenávisti vůči nepříteli, k nesmiřitelnosti s buržoazní ideologií, k internacionální výchově, ke zvyšování vědeckosti propagandy a agitace — tj. celkově k účinnějšímu ideovému výchovnému působení na příslušníky ČSLA. A to je úkol nejen společenskovo-vedeckých výzkumů.

Obsahové zaměření výzkumů by mělo přispět k rozvoji vojenské teorie a praxe i ke zvýšení kvality a efektivnosti vědecké práce při současném rozvinutí komplexnosti teoretického přístupu a posunu v integraci vědeckovýzkumné činnosti v ČSLA. Dále by mělo zabezpečit kontinuitu na 6. pětiletý plán a řešení perspektivních úkolů i aktuálních úkolů pro potřeby současné i budoucí praxe.

Při vědeckém zkoumání bude třeba položit důraz na:

— uplatnění leninských principů výstavby socialistické armády; zákonitosti a principy stranickopolitické práce a jejich efektivnost; problémy morálně politické a psychologické přípravy a výchovy vojsk; formy a metody boje s nepřátelskou ideologií; revoluční a bojové tradice pracujícího lidu, KSČ a ČSLA;

— zkoumání aktuálních problémů marxisticko-leninské vojenské vědy; rozpraco-

vání zvláštností přípravy a vedení operací svazy spojeneckého složení; rozpracování zásad vedení bojové činnosti s ohledem na zavádění nových druhů zbraní a bojové techniky; rozvoj systémů velení s využitím prostředků automatizace; zkvalitňování všech druhů příprav velitelů, štábů a vojsk k vedení soudobého boje a operace; analýzu potenciálního nepřítelů, jeho zbraní a bojové techniky; rozvoj všestranného zabezpečení boje a operace;

- problematiku konstrukčních materiálů pro extrémní podmínky provozu techniky; metody včasného objevování a prognózování poruch vojenské techniky a diagnostiky jejího stavu; problémy ochrany osob a techniky proti účinkům ZHN; nové postupy detoxikace BOL;

- výzkum účinků nových zbraňových systémů a nových druhů ZHN na lidský organismus; nové prostředky zdravotnické ochrany vojsk; zvýšení odolnosti lidského organismu proti infekčním onemocněním; problematiku leteckého zdravotnictví;

- problémy veterinární ochrany proti ZHN a problematiku tvorby a ochrany životního prostředí se zvláštním zřetelům na parazitologickou a epizootologickou situaci.

Při plnění plánů vědecké práce budeme důsledně vycházet z úkolů, které nám uložilo PUV KSČ dne 8. 5. 1981 při projednávání „Zprávy o uplatňování požadavků vědeckotechnického rozvoje v podmínkách ČSLA“.

Z hlediska obsahu výzkumů předpokládáme, že v této pětiletce zahájíme práci na dlouhodobém výhledu v oblasti vědy do r. 2000 a na tvorbě dalších pětiletých plánů vědecké práce na období 8. pětiletky.

Druhým směrem realizace je oblast dalšího prohlubování mezinárodní a vnitrostátní spolupráce v oblasti vědy v ČSLA.

Sjednocení úsilí spojeneckých armád států Varšavské smlouvy v oblasti vojenskovo-vědecké práce umožňuje racionálnější a s menšími výdaji využít k prospěchu všech intelektuální a materiální potenciál a zabezpečuje vypracování jednotných názorů na obsah a charakter soudobé války i na způsoby jejího vedení, na výstavbu ozbrojených sil, jejich přípravu a způsoby použití. Kromě toho úzké styky vylučují duplicitu ve výzkumu, zkracují jeho dobu i zavádění jeho výsledků do praxe.

Proto za klíčovou úlohu považujeme důsledné splnění podílů ČSLA na společných vědeckovýzkumných pracích v rámci armád států Varšavské smlouvy. Při jeho

realizaci vystupuje do popředí zvládnutí „Statutu Spojených ozbrojených sil pro řízení a provádění vojenskovo-vědecké práce“ a jeho uvedení do života na jednotlivých stupních řízení i ve výkonné sféře VVZ ČSLA.

Náš aktivní podíl chceme zvyšovat nejen při realizaci plánu vojenskovo-vědecké práce štábu Spojených ozbrojených sil, ale i ostatních plánů mnohostranné a dvoustranné spolupráce, které mají již svou tradici a plní se v souladu s přijatými smlouvami a s našimi reálnými možnostmi.

Větší aktivitu chceme projevit i při tvorbě spojeneckého integrovaného plánu vojenskovo-vědecké práce na další pětiletku. Při jeho zpracování bude třeba předem analyzovat zdůvodněné potřeby a požadavky z hlediska obsahu výzkumů. Chceme rovněž prohlubovat náš podíl při organizování vyšších forem společných výzkumů. První kroky takových forem se začínají prosazovat při vytváření krátkodobých společných výzkumných skupin na spojeneckých cvičeních. Přijetí takových forem pro dlouhodobější společné výzkumy se zřejmě neobejde bez vyřešení finančně devizových prostředků k zabezpečení takové práce.

Ve vnitrostátní vědecké spolupráci došlo k určitému zlepšení, zejména ve spolupráci s ČSAV a SAV. Na základě uzavřené dohody byla vypracována společenská objednávka ČSLA na základní výzkum. Zlepšilo se zastoupení ČSLA v různých orgánech a pracovních skupinách ČSAV (SAV). V dalším období půjde o to, aby byly ustaveny a rozvinuly svou činnost pracovní skupiny v zájmových oblastech základního výzkumu a aby se taktéž zkvalitnilo působení zástupců ČSLA v ostatních orgánech ČSAV, SAV ve prospěch využívání základního výzkumu pro ČSLA i pro obranu státu. Je třeba více využívat užších forem spolupráce, aktivně působit při vytváření společných řešitelských týmů, popřípadě i sdružovat prostředky, společně využívat laboratorní techniku apod.

Obdobný přístup by bylo třeba zavést i do spolupráce s ostatními resortními výzkumnými pracovišti VVZ ČSSR a aktivizovat tak nezbytná opatření pro efektivní a komplexní využívání základního a aplikovaného výzkumu ve prospěch ČSLA i obrany státu.

Při rozvoji vnitrostátní spolupráce budeme plně využívat poznatků bratrských armád, zejména Sovětské armády.

Třetím směrem realizace závěrů XVI. sjezdu je reprodukce a rozvoj samotné výzkumné a vývojové základny ČSLA.

Úsilí chceme zaměřit především na do-
budování VVZ ČSLA a zabezpečení jejího
dalšího rozvoje v souladu s dlouhodobým
výhledem vědy do r. 2000. Mám zde na
mysli jednak pokračování v integračním
procesu VVZ ČSLA a jednak zabezpečení
dalšího rozvoje pracovišť systému VTEI
ČSLA, které jsou součástí VVZ ČSLA, což
konkrétně bude znamenat splnit úkoly
III. etapy jeho výstavby s postupným pře-
chodem na automatizované zpracování
VTEI.

Další rozvoj VVZ ČSLA bude vyžadovat
novou konfrontaci zastoupení jednotlivých
vědních oborů, zda jsou v souladu s dlou-
hodobým výhledem vědy do r. 2000, aby-
chom mohli zabezpečit plánovitý rozvoj
struktury pracovníků VVZ ČSLA. Poslední
konfrontaci jsme udělali před deseti lety,
což je už dost dlouhá doba a je třeba
dnešní stav porovnat s novou perspekti-
vou. Je to proces periodicky se opakující,
ale nutný pro další rozvoj VVZ, neboť
vytvoří předpoklady pro řešení současných
i perspektivních programů výzkumu.

Své úsilí chceme usměrnit i na kád-
rové zabezpečení VVZ ČSLA, kde kromě ob-
lasti společenských věd je situace vážná,
neboť analýza ukazuje, že v období 7. pětiletky, bude třeba postupně obměnit
značný počet pracovníků VVZ ČSLA. Stav
je vážný i proto, že vojáky z povolání po
vykonání konkursu příslušní velitelé pro
doplňování VVZ ČSLA neuvolňují. I když
tuto otázku není možné odtrhnout od cel-
kové naplněnosti naší armády, jsme pře-
svědčeni, že určité procento by mělo být
zabezpečeno pro doplňování VVZ ČSLA.
K tomu se v současné době připravuje
analýza s návrhy na opatření.

V rozvoji vědeckého potenciálu chce-
me sledovat i otázky zvyšování kvalifikace
pracovníků VVZ ČSLA, osvojování si mo-
derních metodik výzkumu i otázky kva-
litního přístrojového zabezpečení pracovišť.
Na tyto otázky chceme zvýšit cen-
trální vliv, a to v souladu s dlouhodobým
výhledem vědy do r. 2000. Tak např. za-
ostávání přístrojového zabezpečení výzku-
mů se stává brzdou uplatňování progresiv-
nějších metod výzkumu.

Úkoly a opatření, přijímaná k realizaci závěrů XVI. sjezdu KSČ, dále usnesení PÚV
KSČ z 8. 5. 1981 i celoarmádního stranického aktivu jsou náročná. Bez prohloubení
stranického přístupu k nim by bylo jejich splnění nemyslitelné, neboť jsou to současné
i vážné politické úkoly. Musí se proto stát naším společným programem, jehož splnění
přispěje k dalšímu kvalitativnímu posunu v oblasti vědy v ČSLA ve prospěch zvyšování
bojové a mobilizační pohotovosti ČSLA, Spojených ozbrojených sil a obrany-
schopnosti státu.

V nastávajícím období chceme dořešit
i otázky komplexního systému morální a
hmotné stimulace pro pracovníky VVZ
ČSLA. K tomu využijeme zkušeností brat-
rských armád států Varšavské smlouvy.

**Konečně čtvrtým směrem realizace zá-
věrů sjezdu je další zkvalitňování našeho
podílu při zvyšování účinnosti řízení v ob-
lasti vědy v ČSLA.**

To bude vyžadovat:

— další prohlubování vedoucí úlohy
strany jako základního předpokladu efek-
tivního a kvalitního splnění úkolů v ob-
lasti vědy v ČSLA,

— neustálé prosazování požadavku,
aby tato oblast byla na všech stupních
řízení předmětem trvalého vlivu velitelů,
politických orgánů a stranických organi-
zací v duchu usnesení PÚV KSČ z 8. 5. 1981,

— zvýšení naší účasti při cílevědomém
rozvoji aktivity, iniciativy a socialistické-
ho soutěžení ve VVZ ČSLA ve prospěch
zvyšování kvality a efektivity výzkumů,

— další zkvalitňování koncepční, plá-
novací, koordinační a normotvorné čin-
nosti při dodržení požadavků stranickosti,
vědeckosti, komplexnosti, realistiky, ana-
lytičnosti a perspektivnosti,

— zdokonalování řízení a zkvalitnění
kontrolní činnosti ze strany zadavatelů
směrem k hlavnímu řešiteli a ze strany
hlavních řešitelů směrem k spoluřešitelům.

Důraz je třeba položit na hlavního ře-
šitele, který je bezprostředním organiza-
torem vědeckých výzkumů, odpovídá za
včasnost řešení úkolu i za jeho vědeckou
a ideovou úroveň.

V průběhu řešení úkolu je hlavní ře-
šitel povinen kontrolovat spoluřešitele a
ovlivňovat plnění úkolu. Naproti tomu za-
dávatel by měl hlavního řešitele neustále
ovlivňovat při plnění úkolu a poskytovat
mu nejčerstvější informace, které se tý-
kají vědeckého úkolu, s cílem zabezpečit
předpoklady pro rychlé zavádění výsledků
výzkumu do praxe.

Nezbytnost zvýšení úrovně ekonomické výchovy v ČSLA po XVI. sjezdu KSČ

Rozhodný obrat v ekonomickém myšlení a jednání — kategorický požadavek XVI. sjezdu KSČ — se plně vztahuje i na ČSLA. Tento obrat nebude jednoduchý. Předpokládá to, mimo jiné, prohloubení marxisticko-leninského vědomí příslušníků armády a zvláště podstatné zintenzívnění ekonomické výchovy. Tato nezbytnost vyplývá z celé řady vnitřních i vnějších ekonomických, politických, vojenských a dalších faktorů.

Především v souvislosti s budováním rozvinutého socialismu nabývá řešení ekonomických otázek dalšího rozmachu naší společnosti na stále větším významu. Vstupujeme do období, kdy je nevyhnutelné — má-li se socialismus dále rozvíjet — uskutečnit přechod od extenzivního k intenzivnímu typu socialistické rozšířené produkce. Jen zvýšením efektivnosti společenské výroby, jejím pozvednutím na novou kvalitativní úroveň, realizací strukturální přestavby národního hospodářství, spojením vymožeností vědeckotechnické revoluce s přednostmi socialistických výrobních vztahů a podstatným prohloubením socialistické ekonomické integrace, můžeme překonat omezenost vlastních surovinových a palivově energetických zdrojů, limitovaný rozsah pracovních sil a investiční bariéry.)

Zvláštností současného ekonomického vývoje socialistických států včetně ČSSR na daném historickém stupni je, že za-

uzlení vnitřních ekonomických rozporů, které je nutné řešit odhalením a využitím imanentních ekonomických zákonů a zákonitostí, je zároveň spjata a znásobena vývojem vnějších světových ekonomických podmínek. Strukturální, surovinová, palivově energetická, potravinová, finančně měnová, ekologická, sociální a jiné krize a problémy kapitalistického světa totiž nemohou nemít dopad na socialistické společenství. Získávání mnohých komodit na světovém trhu se stalo velmi obtížným, zvýšila se konkurence a zintenzívnila se různá diskriminační opatření ze strany vyspělých kapitalistických států vůči ČSSR a ostatním socialistickým zemím.

Značně napjatou se stala mezinárodní situace. Imperialismus se pokouší narušovat proces uvolňování mezinárodního napětí, v zemích Severoatlantického paktu se rozpoutává nové kolo zbrojení. Jak prohlásil s. L. I. Brežněv na XXVI. sjezdu KSSS: „Z mezinárodního hlediska bylo uplynulé období složité a bouřlivé. Vyznačovalo se především urputným zápasem dvou směrů ve světové politice. Na jedné straně to byla orientace na zastavení horečného zbrojení, na upevňování míru a uvolňování a na obranu svrchovaných práv a svobody národů. Na druhé straně to byla orientace na ochromování procesu uvolňování a na stupňování horečného zbrojení, politika výhrůžek, vměšování do záležitostí jiných zemí a potlačování osvo-

bozenického boje.“ (XXVI. sjezd KSSS. Dokumenty a materiály, Svoboda, Praha 1981, s. 5.)

Výše uvedené procesy nacházejí svůj odraz i při řešení otázek ekonomického zabezpečování obrany. Přitom souběh různých činitelů působí často protikladně. Na jedné straně přechod k intenzivnímu typu ekonomického rozvoje, zvyšování efektivity v národním hospodářství i v ozbrojených silách, umožňuje relativně snižovat podíl vyčleňovaných zdrojů na obranu. Zároveň podstatným způsobem budou v socialistickém společenství slít integrační procesy, což rovněž umožní řešit úkoly obrany efektivněji a úsporněji.

Na druhé straně stupňující se vědeckotechnická revoluce ve vojenském a přijaté dlouhodobé zbrojní programy imperialismu, jejichž cílem je získat v průběhu 80. let vojenskou převahu USA nad SSSR a NATO nad Varšavskou smlouvou a militaristické záměry ČLR působí opačným směrem. Také v souvislosti s rozvojem národně osvobozenického hnutí, zvyšováním počtu rozvojových zemí se socialistickou orientací a snahou imperialismu o kontrarevoluční zvrat, budou se zřejmě zvyšovat internacionální závazky socialistických zemí.

Tyto skutečnosti vyžadují zvýšit rozsah zdrojů pro zabezpečení obrany a posilovat celkovou obranyschopnost ČSSR, zvláště bojovou připravenost ozbrojených sil. Na XVI. sjezdu KSČ soudruh G. Husák ve zprávě o činnosti zdůraznil: „Mezi naše nejdůležitější úkoly patří upevňovat a zvyšovat obranyschopnost naší země. Budeme i nadále budovat Československou lidovou armádu jako nedílnou součást ozbrojených sil států Varšavské smlouvy. Nebudeme litovat sil a prostředků, aby naše armáda byla vysoce moderní armádou, bezmezně oddanou straně a lidu, schopnou společně se Sovětskou armádou a armádami ostatních států Varšavské smlouvy uchránit mír a vymoženosti socialismu.“ (Sborník hlavních dokumentů XVI. sjezdu KSČ, Svoboda, Praha 1981, s. 35.)

Další nasycování a probíhající přezbrojování ČSLA novou moderní bojovou technikou a zbraňovými systémy vyzvedává do popředí význam vojenskoekonomického rozhodování a přístupu ve všech oblastech činnosti armády i ve všech členských řízeních. Vojenskoekonomická efektivnost se totiž netýká jen výběru vhodných prostředků obrany a způsobu jejich vývoje, výroby a zavedení do výzbroje, nýbrž i způsobu jejich využívání při plnění stanovených úkolů bojové pohotovosti, bojové a politické přípravy a ostatních činností vojsk.) (Spe-

cifickým problémem je ekonomická výchova ve výrobně hospodářských, opravárenských a jiných organizacích ČSLA sloužících potřebám armády. Obsah ekonomické výchovy v těchto institucích a zařízeních je v podstatě shodný s obdobnými úkoly v civilních podnicích. Zaměřuje se především na pochopení a uplatňování zásad Souboru opatření ke zdokonalení soustavy plánovitého řízení národního hospodářství.) (Rozhodování velitelů a činnost vojsk má tak svou ekonomickou stránku, je jednotou vojenské a ekonomické činnosti. V tomto smyslu představuje společenskovo výrobní vztah zprostředkovaný specifickou spotřebou v nevýrobní sféře. Umění příslušníků ČSLA a zvláště velitelů, je jedním z faktorů bojové síly a bojové připravenosti ozbrojených sil. Jak uvedl ministr národní obrany s. M. Džúr na celarmádním stranickém aktivu k závěrům XVI. sjezdu KSČ, mezi hlavní úkoly ČSLA, které je třeba mít na zřeteli, patří „v neposlední řadě umění velitelů řídit vojska a efektivně využívat bojových a materiálních prostředků.“ (M. Džúr: Zvyšovat všestrannou připravenost ČSLA, Obrana lidu, 11. 6. 1981, s. 4.)

V kontextu s výše uvedenými podmínkami a požadavky je tedy nevyhnutelně podstatné zvýšit úroveň ekonomické, resp. vojenskoekonomické výchovy příslušníků ČSLA. Proto i nová Směrnice pro ideologickou práci v ČSLA zdůrazňuje potřebu rozvoje ekonomické výchovy a propagandy v základních úkolech a formách ideologické práce a stanoví její obsah. Rovněž ve „Zprávě o uplatňování požadavků vědeckotechnického rozvoje v podmínkách ČSLA“, projednané předsednictvem ÚV KSČ dne 8. 5. 1981, se stanoví úkol „kvalifikovaně rozvíjet vojenskoekonomickou a ekonomickou propagandu a výchovu v jednotě s požadavky na morální, politickou, psychologickou a odbornou připravenost příslušníků ČSLA.“ (Zpráva o uplatňování požadavků vědeckotechnického rozvoje v podmínkách ČSLA, projednaná na 5. schůzi PÚV KSČ dne 8. 5. 1981, s. 10.)

Spoluvinu na tom, že ekonomická výchova v ČSLA nezaujímá ještě plně své místo, objektivně dané jejím významem v současné etapě rozvoje naší společnosti, má i ekonomická věda. Proto předpokladem zkvalitnění účinnosti vojenskoekonomické výchovy je rozvinutí politické ekonomie a válečné ekonomiky, jež především reprezentují ekonomické disciplíny v ČSLA, všech jejich dílčích funkcí: poznávací, světónázorové, vzdělávací, praktické, základ pro řízení vojenskoekonomických

procesů, prognostické a společenské výrobní síly.

Předmětem marxisticko-leninské politiky ekonomie je zkoumání zákonitostí společenské stránky výroby, tj. výrobních vztahů v oblasti výroby, rozdělování, směny a spotřeby na rozličných stupních jejího historického vývoje a v úzké souvislosti s vývojem výrobních sil a politické nadstavby. Výsledkem zkoumání jsou ekonomické kategorie a zákony, které vytvářejí ucelený teoretický systém poznatků, jimiž je objasněna podstata ekonomické reality na daném stupni poznání. Ve své poznávací (teoretické) funkci tak politická ekonomie odhaluje ekonomické zákonitosti vítězství nového společenského řádu, ekonomické zákony výstavby a fungování socialistické ekonomiky v jejích jednotlivých historických etapách.

Válečná ekonomika se metodologicky opírá a navazuje na poznatky politické ekonomie. Její předmět zkoumání je značně užší. Zahrnuje válečné ekonomické vztahy, čili specifické výrobní vztahy, které vznikají v procesu ekonomického zabezpečování války v daném společensko-ekonomickém zřízení v míru i v samotné válce. V procesu zkoumání válečné ekonomických vztahů odhaluje a poznává ekonomické zákonitosti přípravy a vedení války.

Čím je stupeň poznání jako odraz objektivních ekonomických procesů hlubší, tím je možné plněji a účinněji rozvinout i ostatní funkce. Ve světónázorové (ideologické, ideově výchovné) funkci politická ekonomie jako jedna ze tří základních součástí marxismu-leninismu je důležitým prostředkem ideologického působení a upevňování třídního pohledu a postoje ke společenskému vývoji, nástrojem boje proti buržoazním a revizionistickým ekonomickým teoriím a koncepcím.

Marxisticko-leninská válečná ekonomika jako teorie ekonomického zabezpečování obrany socialismu přispívá ke sledování vojenskoekonomických aspektů, podílí se na formování branné, resp. vojenské stránky vědeckého světového názoru. Ukazuje na nevyhnutelnost internacionálního řešení ekonomického zabezpečování obrany socialistických zemí v podmínkách třídně rozděleného světa. Odhaluje válečné ekonomické přípravy imperialismu, vyvrací buržoazní ideologická klíše o tzv. „komunistickém nebezpečí“, „sovětské vojenské hrozbě“, „obraně svobodného světa“ apod. a apologetiku o prospěšnosti militarizace ekonomiky a vědy ve vyspělých kapitalistických státech.

Vedle světónázorového vlivu vstupuje ekonomická příprava i do odborné přípravy příslušníků ČSLA. Ve vzdělávací (kulturně výchovné) funkci má politická ekonomie a válečná ekonomika nesmírný význam pro zvyšování kvalifikace příslušníků ČSLA i pro rozvoj jejich aktivity a iniciativy, čímž vytváří zpětně širší podmínky i pro samotný rozvoj ekonomické vědy.

Se vzdělávací funkcí je spjata praktická funkce politické ekonomie a válečné ekonomiky (prakticko-hospodářská), která se projevuje ve formulaci principů ekonomického přístupu k vojenským a vojensko-technickým problémům s cílem využívání prostředků obrany k dosažení maximálního vojenského, ale i ekonomického efektu. Politická ekonomie a válečná ekonomika tak dávají návod pro vytvoření algoritmů řešení a racionální přístup k plnění úkolů.

Praktická funkce bezprostředně souvisí s nově vystupující funkcí základů pro řízení vojenskoekonomických procesů. V této funkci slouží politická ekonomie a válečná ekonomika jako teoretickometodologický základ pro optimalizaci řídicí struktury a činnosti. Je ztělesněna v základních leninských zásadách řízení jako je princip plánovitosti, jednoty politického a odborného přístupu, demokratický centralismus, metoda hlavního článku, princip vědeckosti, konkrétnosti, komplexnosti atd. Zvláštní význam má princip plánovitosti. Z hlediska posílení perspektivnosti plánovitého řízení je možné vyčlenit jako samostatnou a specifickou prognostickou funkci politické ekonomie a válečné ekonomiky.

Funkce politické ekonomie a válečné ekonomiky jako společenské výrobní síly odráží nejpodstatnější změnu v obsahu a ve společenské úloze vědy v období VTR, v její výrobní aplikaci. Realizuje se v technice, technologii, organizaci a řízení. Podobně je tomu i v armádě, kdy v rámci celého systému vojenských, technických, přírodních a společenských věd je vymezeno místo též politické ekonomii a válečné ekonomice. Materializují se ve vojenské technice, způsobech vedení ozbrojeného zápasu a jeho řízení v příslušných etapách současné revoluce ve vojensktví.

Jednotlivé dílčí funkce politické ekonomie a válečné ekonomiky jsou úzce spjaty, nelze je od sebe odtrhávat. Zastávání jedné z nich omezuje rozmach ostatních funkcí a snižuje společenský význam politické ekonomie a válečné ekonomiky v ČSLA. Proto v současnosti vyvstává potřeba harmonicky je rozvíjet

v určitých vzájemných proporcích, které mají objektivní základ a mění se v souladu se zákonitým vývojem společnosti a armády.

Na základě rozvoje politické ekonomie a válečné ekonomiky a jejich funkcí je třeba ve spolupráci s pedagogickou vědou a stranickopolitickou prací rozpracovat problematiku konkrétních cílů, obsahu, prostředků a metod ekonomické výchovy v podmínkách ČSLA. V tomto smyslu je nezbytné dotvořit ucelený systém vojenskoekonomické výchovy a přípravy příslušníků ČSLA, který by zahrnoval vojenské školy, formy a prostředky ideově výchovné a masové politické práce, socialistickou soutěž, hromadné sdělovací prostředky atd.

V našich útvarech se zatím nesetkáváme s velmi účinnou formou vojenskoekonomické výchovy — s ekonomickou konferencí, která je běžným zaměstnáním v útvarech Sovětské armády, Národní lidové armády NDR i v dalších socialistických zemích. Spojení politické ekonomie a válečné ekonomiky s praxí má v so-

cialistických zemích i další různé formy, např. písemné dohody výzkumných pracovišť, kateder a skupin vojenských škol s konkrétním svazkem. Těto družby je možné využít k různým ekonomickým výzkumům, k ověření forem a metod vojenskoekonomické výchovy a propagandy, k zpracování a obhajobě kandidátských a doktorských disertačních prací apod. Domníváme se, že podobné zkušenosti by se mohly uplatnit i v našich podmínkách.

V souvislosti s potřebami rozvíjející se socialistické společnosti, s postupující vědeckotechnickou revolucí a v organické návaznosti na dynamický vývoj vojenství se musí v profesioqramu příslušníků ČSLA nutně odrazit i zvýšené požadavky na vojenskoekonomickou výchovu a přípravu. Je účinnou zbraní v ideově výchovné práci, nástrojem formování vědeckého světového názoru i návodem k vojenskoekonomickému myšlení a jednání, k zefektivnění vojenskoekonomické činnosti, k odkrývání dodatečných zdrojů a rezerv, k prosazování zákona ekonomie času, který K. Marx nazval prvním ekonomickým zákonem.

K efektivnosti procesu řešení vojenskovědeckých úkolů

V současné etapě budování rozvinuté socialistické společnosti se ve všech oblastech národního hospodářství zdůrazňuje otázka efektivnosti. Dokumenty XXVI. sjezdu KSČ i XVI. sjezdu KSC kladou požadavek na vysokou efektivnost a kvalitu veškeré práce na jedno z předních míst.

Materiály XVI. sjezdu KSC mimo jiné ukládají zvýšit i účinnost práce výzkumné a vývojové základny. Požadují zejména

- více zainteresovat výzkumná pracoviště i výrobní organizace na realizaci výsledků vědecké práce,

- soustředit síly a prostředky výzkumné a vývojové základny na nejvýznamnější úkoly,

- urychlit řešení nových úkolů a výrazně zkrátit cyklus výzkum—výroba—užití,

- vytvářet v předstihu podmínky pro realizaci výsledků výzkumných a vývojových prací ve společenské praxi,

- podstatně zkracovat období mezi ukončením řešení a zahájením realizace,

- zastavit výzkumné a vývojové práce, u nichž nejsou ani výhledově předpoklady pro uplatnění výsledků v praxi,

- posilovat sepětí základního a aplikovaného výzkumu,

- rozvíjet soustavu vědeckých a technických informací.

Tyto a další úkoly musí být rovněž plně respektovány ve vojenskovědecké práci v ČSLA. Právě armádě, kde značné prostředky na zvyšování bojovosti vojsk, schopnosti štábů nepřetržitě velet vojskům a zabezpečení jejich všestranné připravenosti k vedení možné války, se z větší části vynakládají nenávratně, je nutné otázkám efektivnosti veškeré činnosti, včetně vojenskovědecké práce, věnovat zvýšenou pozornost.

Cílem článku je zobecnit zkušenosti, získané při řešení vojenskovědeckých úkolů, poukázat na některé problémy a na možnosti zvyšování efektivnosti procesu řešení.

Charakteristika procesu řešení vojenskovědeckého úkolu a jeho efektivnosti

Proces řešení vojenskovědeckého úkolu můžeme chápat jako sled činností, při kterém dochází k postupnému růstu objemu informací, které souvisí s daným vědeckým problémem, jejich třídění a zpracování až k dosažení poznatků, charakteristik, zákonitostí, doporučení nebo jiných závěrů, požadovaných zadáním úkolu a daných jeho cílem.

Tyto činnosti realizují jednotlivé prvky organizační struktury řešení úkolu, kterými jsou zadavatel úkolu, v některých případech jím pověřený řídicí orgán, řešitel a spoluřešitelé úkolu, uživatel, a v případě složitých vědeckých úkolů další prvky zabývající se převážně řízením

prací, např. koordinátoři dílčích úkolů a řídicí pracovní skupina.

Při hodnocení efektivnosti vojenskovědeckého úkolu můžeme uvažovat jednak o efektivnosti výsledků řešení vojenskovědeckého úkolu, jednak o efektivnosti procesu řešení. Efektivnost výsledků řešení vojenskovědeckého úkolu se projevuje zejména v jeho realizační hodnotě, vědecké hodnotě, stupni splnění úkolu, v odborném a metodickém růstu řešitelského kolektivu. Efektivnost procesu řešení vojenskovědeckého úkolu se naopak odráží v hospodárnosti řešení, souvisí s jeho složitostí a termíny řešení. Proto efektivnost procesu řešení můžeme chápat jako

charakteristiku úrovně využití všech reálných zdrojů k dosažení daného cíle a případných dalších výsledků.

V některých případech se můžeme setkat s tím, že efektivnost procesu řešení je vysoká, avšak vojenskovo-vedecký úkol jako takový je neadekvátní potřebám praxe, neaktuální, nebo obtížně realizovatelný, nebo kdy nízká efektivnost procesu řešení vede k neúčelnému vynakládání zdrojů, řešení zbytečných problémů, nepochybně harmonogramu řešení, a tím k snížení vědecké a realizační hodnoty.

Proto je velmi užitečné rozlišovat obě stránky efektivnosti vojenskovo-vedeckého úkolu a řešení úkolu sledovat jednak z hlediska výsledného efektu, jednak z hlediska průběhu procesu řešení. Při hodnocení efektivnosti vojenskovo-vedeckého úkolu je však nutné vidět i dialektický vztah mezi oběma stránkami efektivnosti a důsledně aplikovat komplexní systémový přístup.

Výsledky řešení vědeckého úkolu představují především splnění požadavků praxe, daných zadáním úkolu. Přitom samozřejmě není vyloučeno, že vědecký úkol

nedá praxi víc, než bylo požadováno, nebo že nepřinese další významné výsledky. Při hodnocení výsledného efektu vojenskovo-vedeckého úkolu je zapotřebí rovněž vidět přínos pro vědní obor, a to jednak faktický, jednak metodologický. V neposlední řadě je nutné brát v úvahu i obohacení příslušníků řešitelského kolektivu o nové poznatky a zkušenosti.

Zdroji, které se uplatňují v procesu řešení vojenskovo-vedeckých úkolů, rozumíme zejména poznatky praxe a vědy, tvůrčí práci řešitelského kolektivu, normativní a metodické podklady pro řízení vědecké práce, informační, finanční, materiální a administrativní zabezpečení. Při hodnocení efektivnosti procesu řešení je účelné uvažovat ještě o dalších zdrojích, a to o čase potřebném na řešení úkolu. Mezi těmito zdroji můžeme specifikovat zdroje, které se pouze využívají, a zdroje, které se spotřebovávají. Mezi spotřebovované zdroje patří především čas, tvůrčí práce, materiální a finanční zabezpečení. Stupeň využití těchto zdrojů, ve srovnání s výsledným efektem, rozhodujícím způsobem ovlivňuje efektivnost procesu řešení.

Některé možnosti zvýšení efektivnosti procesu řešení vojenskovo-vedeckých úkolů

Řešení vojenskovo-vedeckých úkolů ovlivňuje celé řada více nebo méně podstatných faktorů. V souladu s cílem článku se zaměříme jen na ty, které mohou podle našeho názoru výrazně ovlivnit efektivnost procesu řešení.

1. Kvalita zpracování výchozích podkladů pro řešení vojenskovo-vedeckých úkolů

Na základě zkušeností, získaných při tvorbě zadání a zámyslu řešení úkolu, je nutné klást zvláštní důraz a věnovat zvýšenou pozornost zvláště činnostem, které předcházejí fázi zadání vědeckého úkolu. Promyšlená formulace vědeckého problému, která vychází z hluboké analýzy současných a zejména z vědeckých prognóz stanovených perspektivních potřeb praxe, a návrh vědeckého úkolu, na základě reálné možnosti vědeckovýzkumné základny vytvářejí nezbytné předpoklady pro zpracování kvalitního zadání a vymezení jasného a konkrétního cíle úkolu. Na základě kvalitního zadání je pak možné v zámyslu řešení úkolu udělat potřebnou problémovou analýzu, rozhodnout došavadní stupeň znalostí o problematice, navrhnout optimální metodiku řešení úkolu a vytvořit tak potřebný a odůvodněný výchozí podklad pro řešení úkolu.

Zpracování návrhu vědeckého úkolu, úvodní oponentní řízení, zpracování zá-

myslu řešení a další činnosti v úvodních fázích řešení úkolu je zapotřebí chápat nejen jako závazné požadavky směrnic pro vědeckou práci. Jejich udělení v potřebném rozsahu, kvalitě a čase vytváří podmínky pro dosažení vysoké efektivnosti vojenskovo-vedeckého úkolu, a to jak v procesu řešení, tak dosažených výsledků. Naopak opomenutí, podcenění nebo formální a nepromyšlené zpracování výchozích podkladů pro řešení úkolu, zejména ze strany zadavatele úkolu, může vést k zbytečnému odčerpávání kapacit a zejména času, určeného pro vlastní řešení vědeckých problémů, k zdlouhavému ujasňování koncepce úkolu, k řešení kompetenčních otázek a tím negativně ovlivnit celkové klima řešení úkolu.

2. Prospěšnost vojenskovo-vedeckého úkolu

Nutnou podmínkou pro dosažení požadovaných výsledků při řešení vojenskovo-vedeckých úkolů je vysoký stupeň angažovanosti všech zúčastněných pracovníků. K jejímu vyvolání a uchování musí být všichni zúčastnění pracovníci všech prvků organizační struktury řešení úkolu přesvědčeni o účelnosti řešení úkolu, jeho společenské užitečnosti, vědeckém charakteru a možnosti realizace výsledků řešení. Musí být přesvědčeni o tom, že výsledky jejich práce jsou očekávány a pomohou

vyřešit závažné vojenské nebo společenské problémy.

Proto se osvědčuje již v průběhu úvodní fáze řešení úkolu navázání kontaktu mezi zadavatelem úkolu a jeho předpokládanými řešiteli a jejich seznámení s rozsahem, obsahem a možnostmi řešení daného problému a možnostmi realizace výsledků řešení. V případě, že cíl úkolu není jasně stanoven, nebo je z něho patrná nepromyšlenost úkolu nebo jeho společenská neúčinnost, není možné u řešitelů předpokládat iniciativní přístup ke zpracování úkolu ani očekávat převratné výsledky jejich práce.

Formulování cíle vojenskovědeckého úkolu dělá doposud mnohým orgánům zadavatele, ale i vědeckým pracovníkům, značné těžkosti. Místo toho, aby jasně stanovili, co je smyslem řešení úkolu, čeho chtějí dosáhnout a v co by měly výsledky řešení vyústit, zaměřují cíl s úkolem a uvádějí předpokládanou náplň procesu řešení.

Stanovení správného cíle vyžaduje značné politické, metodické i odborné znalosti zpracovatele. Jasně formulovaný cíl vytváří první a základní předpoklad úspěšného dokončení prací na vojenskovědeckém úkolu. V souladu s cílem se plánuje a organizuje i celý proces řešení, a proto na úrovni formulace cíle je závislá i efektivnost procesu řešení vojenskovědeckého úkolu.

3. Způsob organizace práce

Při řešení vojenskovědeckých úkolů se osvědčují různé přístupy, v závislosti na charakteru těchto úkolů. V současné době ještě stále převládá klasický, netýmový přístup k řešení úkolů. Jeho podstata spočívá v rozčlenění úkolu na disjunktivní části, jejich přidělení jednotlivým členům pracovního kolektivu podle jejich odborných znalostí, zkušeností a schopností, a v převážně izolovaném řešení. Tato metoda je vhodná při řešení vojenskovědeckých úkolů, které se zabývají jednodušší problematikou, nebo úkolů, u kterých převažuje projekční charakter.

Řešení složitých a rozsáhlých vojenskovědeckých úkolů, často interdisciplinárního charakteru, vyžaduje soustavnou, cílevědomě organizovanou a řízenou spolupráci vědeckých pracovníků, specialistů různého odborného zaměření. Tyto odborníky je nutné vybírat k řešení každého konkrétního úkolu, organizovat je do pracovního týmu a důsledně uplatňovat zásady týmové práce.

Složení pracovního týmu se může měnit podle aktuálních potřeb úkolu. Někteří pracovníci mohou být stálými členy tý-

mu, jiní dočasnými. Jednotlivé vědecké problémy se řeší komplexně, při uplatňování různých přístupů a z různých hledisek. Týmová práce umožňuje postihnout a řešit obsahové průniky mezi jednotlivými dílčími problémy. Pronikání do zkoumané oblasti a růst objemu informací jsou komplexní a systematické, snadněji se odhalují chybné výchozí předpoklady nebo hypotézy a dělají jejich včasné korektury. Rychleji probíhá vzájemná výměna informací mezi všemi příslušníky týmu a zjišťují se názory a postoje jednotlivců k řešeným problémům. Každý člen pracovního týmu si uvědomuje vlastní význam a zároveň své místo v kolektivu, což směřuje k jeho osobnímu růstu a morální motivaci na vyřešení problému.

Využívání týmové práce předpokládá odpovídající politickou i odbornou úroveň jednotlivých členů týmu, která zajišťuje potřebnou úroveň komunikace mezi nimi. Zvláštní nároky se pak kladou na řízení práce vedoucím pracovního týmu.

4. Úroveň řídicí činnosti

Proces řešení složitých a náročných vojenskovědeckých úkolů se vyznačuje zpravidla značným rozsahem a různorodou povahou vědeckých problémů, používáním náročných metod vědecké práce, značnou dynamikou a dlouhou dobou řešení. Jeho dalšími význačnými znaky jsou složitost a rozsah organizační struktury, informačních toků, materiálního a jiného zabezpečování. Z toho vyplývá, a praktické zkušenosti to potvrzují, že významným faktorem, který nejen ovlivňuje, ale přímo podmiňuje efektivnost procesu řešení úkolu, je úroveň řízení a kvalita realizace jeho jednotlivých funkcí — plánování, organizování, koordinování, operativního řízení, kontroly i práce s lidmi.

Formálně můžeme řízení procesu řešení vojenskovědeckého úkolu rozdělit na řízení vnější a vnitřní.

Vnější řízení se týká všech prvků organizační struktury řešení úkolu, které vystupují v různých rozlišovacích rovinách jako subjekty nebo objekty řízení. Jeho podstatou je zajištění souladu celého procesu řešení úkolu jak celku s přijatými normami a zásadami vojenskovědecké práce v ČSLA. Vnější řízení se uplatňuje zejména v počátečních fázích procesu řešení úkolu. Výrazně se jeho úroveň projevuje při zpracování návrhu úkolu, při úvodním oponentním řízení, při zpracování zadání úkolu a zejména při zařazování úkolu do plánů vědecké práce. Chybné naplánování řešitelských kapacit, potřebného času a výše nákladů může negativně ovlivnit celý proces řešení úkolu, vést ke kapacitním

nebo časovým napjatostem nebo naopak zbytečným rezervám a z toho vyplývajícím disproporcím mezi zatížením jednotlivých řešitelů a nerovnoměrné kvalitě řešení dílčích problémů. Celý proces plánování musí proto probíhat na základě důkladných analýz současného stavu i předpokládaného vývoje potřeb praxe a ocenění reálných možností vědeckovýzkumných pracovišť.

Vnější řízení se dále významně uplatňuje v koordinační a kontrolní činnosti. Koordinace vojenskovědeckého úkolu vystupuje do popředí zejména v případech, kdy jako řešitelé vystupují různá pracoviště. Pokud řešení dílčích problémů není dobře a včas koordinováno a usměrňováno ke splnění celkového cíle, stává se, že každé pracoviště si vytváří svůj specifický přístup k řešení a výsledky práce jsou poznamenány subjektivismem, mohou být neúplné a řešitel hlavního úkolu s velkými potížemi zpracovává celkovou výzkumnou zprávu. Koordinace rovněž sleduje otázky zvyšování efektivnosti procesu řešení úkolu. Nesmí být chápána nebo vedena pouze administrativně, ale musí sledovat i obsahovou stránku řešení vojenskovědeckého úkolu. Nesmí být nárazový, úkol musí být naopak systematicky koordinován po celou dobu svého řešení.

Kontrolní činnost je účelné uskutečňovat současně s koordinací úkolu. Všichni řešitelé úkolu si musí být vědomi, že se jejich práce i hospodaření s přidělenými prostředky systematicky sledují a výsledky hodnotí. Soustavné sledování procesu řešení úkolu a jeho efektivnosti zabezpečuje, aby operativní a včasné řešení skluzů a dalších disproporcí zjištěných při kontrole zamezilo úspěchanému a nekalitnímu řešení úkolu, které by mohlo vzniknout při jeho podstatném opoždění. Rovněž je možné včasnou kontrolou se vyvarovat nepříjemných stresových situací při nedostatku času a získat přehled o překračování nebo nehospodárném využívání plánovaných prostředků. Důležitou součástí kontrolní činnosti jsou oponentní řízení konaná za účasti širšího okruhu specialistů, která umožňují kromě kontroly plnění prací podle harmonogramu i obsahovou kontrolu.

Vnitřní řízení se v podstatě týká fáze vlastního řešení jednotlivých vědeckých problémů řešitelským kolektivem. Jeho subjektem je vedoucí řešitelského kolektivu, objektem jednotliví jeho členové. Podstatou vnitřního řízení je zajistit optimální průběh řešení jednotlivých vědeckých problémů, sladit úsilí členů řešitelského kolektivu ke kvalitnímu vyřešení

části úkolu i úkolu jako celku a hospodárně využívat všech prostředků, včetně časových a kadrových kapacit.

I ve vnitřním řízení, pochopitelně s příslušným rozdílem rozlišovací úrovně, uplatňují se všechny uvedené funkce řízení. Při plánování práce je nutné uvažovat o kratších časových horizontech a operativní plán uvádět do souladu s harmonogramem řešení úkolu. Organizování má zvláštní význam zejména v případě týmové práce. Vedoucí pracovního týmu by se měl přímo podílet na výběru jednotlivých specialistů a určovat způsob komunikace. Kontrolní činnost, koordinační činnost a operativní řízení v případě vnitřního řízení spolu úzce souvisí. Týká se především časových termínů a odborné úrovně řešení jednotlivých vědeckých problémů.

Vedoucí pracovního týmu nemusí znát každý dílčí problém lépe než jednotliví pracovníci, kteří se na řešení úkolu podílejí. U složitých vědeckých úkolů je to dokonce nemožné. Tím větší požadavky je nutné klást na to, aby vedoucí pracovního týmu znal celou oblast problémů, ve které tým pracuje. Předpokladem správného řízení je dostatek teoretických znalostí i praktických poznatků, schopnost přicházet s originálními nápady, uplatňovat vlastní zásady, rozeznávat dobré i špatné návrhy spolupracovníků, inspirovat je k práci na zadaném problému a nedopustit, aby se řešení úkolu ubíralo nežádoucím směrem. Velkou roli hraje při výběru vhodných metod vědecké práce, které budou použity při řešení problémů. Měl by rovněž průběžně sledovat trend růstu informací, vlivy a požadavky okolí, průběžně dosahované výsledky a samozřejmě i efektivnost procesu řešení a v případě potřeby včas přijímat potřebná opatření. V řídicí práci vedoucího pracovního týmu není nic horšího, než když vědomě setrvává na chybných postupech a vychází z nereálných předpokladů a hypotéz.

Při hodnocení významu práce s lidmi, jako další funkce vnitřního řízení procesu řešení vojenskovědeckého úkolu, je nutné mít na zřeteli dvě objektivně existující role, v kterých se současně nachází člen pracovního kolektivu. Je řízen a hodnocen jako vědecký pracovník a vyžaduje se tedy od něho intenzivní práce na vědeckém úkolu a splnění všech předpokladů, které ji podmiňují, zejména soustavný politický a odborný růst. Zároveň je však zpravidla vojákem a musí tedy plnit řadu služebních, ryze vojenských povinností. Zkušenosti ukazují, že nalezení vyvážených proporcí mezi oběma uvedenými rolami

pracovníka ve vojenskovědecké oblasti patří k nejvýznamnějším, ale zároveň nejsložitějším otázkám řízení vojenskovědecké práce, protože možnosti direktivního přístupu jsou velmi omezené. Značný význam má schopnost vedoucího pracovníka kolektivitu vytvořit vhodné klima pro vědeckou práci a sladit zájmy jednotlivců a kolektivů. Důležitá je i znalost pracovních a osobních problémů podřízených a jejich citlivé řešení. Efektivnost práce lidí a spotřeba času na řešení úkolu může výrazně ovlivnit i správná motivace, a to její materiální, ale zejména morální složka.

5. Politická a odborná úroveň vědeckých pracovníků

Proces řešení vědeckých úkolů v současných podmínkách ovlivňuje mimo jiné prostředí, ve kterém vědecký pracovník žije a pracuje, rostoucí náročnost na obsah úkolu, a zejména pak prudký růst objemu informací a poznatků současné vědy. Tyto vlivy se v plné míře uplatňují i ve vojenskovědecké oblasti. Vědečtí pracovníci jsou pochopitelně nuceni při své práci je respektovat a reagovat na ně. Nutnou podmínkou pro to, aby tato reakce byla adekvátní a aby efektivnost řešení vědeckého úkolu byla vysoká, je zejména potřebná úroveň politických a odborných znalostí.

Zejména při řešení složitých úkolů operačně taktického charakteru se ukazuje, že politické znalosti, zvláště pak tvůrčí uplatňování marxisticko-leninské dialektiky, stranickosti a leninského stylu práce, umožňují vědeckému pracovníkovi orientovat se ve svém složitém okolí, nalézt v něm své správné místo a aktivně

na ně působit. Charakteristickým rysem vědecké práce je objektivní existence rozporů a konfliktů. V praxi někdy dochází k ignorování rozporů a vyhýbání se konfliktům, nebo naopak, k jejich zveličování a přesouvání do antagonistické polohy. Ukazuje se, že je to právě marxisticko-leninská filozofie, která je spolehlivým vodítkem ve vědecké práci, a že její aktivní ovládnutí a tvůrčí aplikace jsou jednou z charakteristik úrovně vědeckého pracovníka.

Úroveň procesu řešení vojenskovědeckého úkolu je značně závislá i na odborných znalostech příslušníků pracovního kolektivu. Požadavek příslušného vzdělání a potřebného objemu odborných znalostí je ve vědecké práci evidentní. Ovšem již ne s takovou samozřejmostí je požadována na vědeckém pracovníkovi schopnost aktualizace a třídění informací, nalézání podstatných vlastností jevů a procesů a souvislostí mezi nimi. Rovněž se v některých případech podceňuje znalost metodologie vojenskovědecké práce, schopnost interdisciplinárních přístupů a komplexního systémového řešení problémů. U řídících pracovníků je pak nutné požadovat navíc potřebné znalosti z teorie řízení, psychologie a sociologie.

Není jisté nutné zvláště zdůrazňovat, že teoretické vědomosti, i když jsou v potřebné míře soustavně doplňovány a aktualizovány, nejsou postačující podmínkou efektivní vojenskovědecké práce. Je nezbytné v plné míře využívat praktických zkušeností, a to jak metodologických a odborných poznatků z dříve řešených nebo jiných vojenskovědeckých úkolů, tak i poznatků z praxe štábů a vojsk.

Vojenskovědecký úkol můžeme hodnotit jako efektivní jen v případě, jsou-li efektivní jak výsledky řešení úkolu, tak proces řešení. Procesem řešení rozumíme sled činností realizovaných jednotlivými prvky organizační struktury, při němž dochází k postupnému růstu objemu informací, které souvisí s daným vědeckým problémem, a jejich zpracování až k dosažení výsledků stanovených zadáním úkolu a daných jeho cílem. Efektivnost procesu řešení je chápána jako úroveň využití všech reálných zdrojů k dosažení výsledného efektu řešení.

Efektivnost procesu řešení vojenskovědeckého úkolu ovlivňuje celá řada fak-

torů, mezi něž patří zejména průběh úvodních fází procesu řešení a úroveň zpracování výchozích podkladů, společenská prospěšnost úkolu a realizovatelnost jeho výsledků, způsob organizace práce, úroveň řídicí činnosti a politická a odborná úroveň řešitelů. Získané zkušenosti ukazují, že nutnými podmínkami k dosažení vysoké efektivnosti procesu řešení vojenskovědeckých úkolů je hlavně aktivní tvůrčí respektování zásad marxisticko-leninského učení, zejména pak zákonů dialektiky, komplexní chápání vědeckého úkolu, využívání systémového přístupu a cílevědomé průběžné sledování úrovně využívání všech zdrojů.

K PLNĚNÍ ÚKOLŮ VÝCVIKOVÉHO ROKU 1981—1982

Úkoly uplynulého výcvikového roku jsme plnili ve znamení významných vnitrostátních a mezinárodních událostí v době prudkého zostření mezinárodního napětí, růstu militarismu a agresivity imperialismu i rozhodného boje za ubránění a upevnění světového míru.

Příslušníci Československé lidové armády odpovědně přistoupili k důsledné realizaci závěrů XVI. sjezdu KSČ.

Tento sjezd věnoval velkou pozornost i otázkám války a míru v soudobých podmínkách a zvláště naléhavým úkolům upevňování obranyschopnosti ČSSR a zdokonalování bojovosti Československé lidové armády. Vyjádřil odhodlání komunistů a všeho lidu vynaložit ve složité mezinárodní situaci všechny svoje síly v zájmu dalšího upevňování bezpečnosti socialistických zemí. Sjezd znovu potvrdil, že vojenská politika KSČ vychází důsledně z leninského učení o obraně socialistické vlasti — že k obraně je třeba pevné a silné armády. Tato zásada platí i v podmínkách budování rozvinuté socialistické společnosti.

V současné době probíhá jeden z nejrozsáhlejších poválečných pokusů světového imperialismu zvrátit progresivní vývoj ve světě a obnovit v globálním měřítku buržoazní společenský řád. Vycházejíce z politiky síly vidí vládnoucí kruhy USA a dalších zemí NATO svůj nejbližší cíl ve změně nynějšího poměru sil ve svůj prospěch, zejména chtějí narušit současnou vojenskostrategickou rovnováhu mezi státy Varšavské smlouvy a Severoatlantického paktu.

Materiální přípravy války, k jejichž vystupňování „Západ“ ve druhé polovině 70. let přistoupil a které je rozhodnut dále rozvíjet, jsou veřejnosti zdůvodňovány širokou dezinformační kampaní o „sovětském vojenském nebezpečí“, o „sovětské vojenské převaze“ a o „vojenském zaostávání USA“. Atmosféru pro zvýšené zbrojení a intenzivní militarizaci má vytvářet záměrné vyhrocení ame-

ricko-sovětských vztahů, prohlubování mezinárodního napětí, vyvolávání a udržování krizí ve strategicky významných světových oblastech.

Vojskové přípravy USA a jejich spojenců se řídí přijatými strategickými koncepcemi. Trvale se však snaží dosáhnout toho, aby „předstihujícím úderem“ byly zničeny strategické jaderné síly SSSR tak, aby nebyly schopny uskutečnit účinný odvetný úder.

V názorech na pravděpodobný charakter ozbrojeného konfliktu v Evropě se jak americké, tak spojenecké velení NATO přiklání k omezené válce. Ta v důsledku rozhodnutí Rady NATO o tzv. „dozbrojení“ jaderných zbraní na válčišti nabývá nového významu, neboť velení NATO předpokládá v jejím jaderném období používání nejen jaderných zbraní krátkého a středního dosahu, ale perspektivně i dalekého dosahu.

V souladu s vojenskostrategickými koncepcemi USA a ostatních zemí NATO probíhá vojenská příprava, zejména budování jejich ozbrojených sil.

Rozhodnutí Rady NATO o tzv. „dozbrojení“ jaderných zbraní na válčišti představuje ve skutečnosti zásadní změnu v dosavadní kvalitě jaderných zbraní na evropském válčišti. Jak uvedl ministr obrany SSSR maršál Sovětského svazu Ustinov, rozmístěním nových jaderných zbraní středního doletu NATO v Evropě by se vytvořila nová strategická situace. Přibližná rovnováha jaderných zbraní v Evropě by byla podstatně narušena ve prospěch NATO. Kromě toho nové americké rakety středního doletu jsou ve vztahu k Sovětskému svazu strategickou zbraní. Jsou zřejmě určeny pro „předstihující“ údery na sovětské mezikontinentální balistické rakety a další životně důležité objekty v západních oblastech SSSR. Hlavním záměrem USA je snaha zmírnit sílu odvetného úderu na území USA v případě agrese proti SSSR.

Tato složitá mezinárodní situace vyžaduje, abychom nejen velmi pozorně sledovali a hodnotili činnost států NATO, ale činili vše pro to, aby se bojeschopnost ČSLA dále zvyšovala.

V uplynulém období (jak uvedl ministr národní obrany ČSSR při vyhodnocení výcvikového roku) se prohloubil socialistický charakter armády, zdokonalila se její bojová a mobilizační pohotovost a upevnila morálně politická jednotu. Vzrostla třídně politická vyspělost a vojenskoodborná připravenost velitelského sboru. Úspěšně se rozvíjela výchova všech příslušníků armády v duchu marxisticko-leninského učení. Dále zesílilo jejich vlastenecké a internacionální citění a bojové přátelství s vojáky bratrských armád států Varšavské smlouvy.

Zdokonalila se struktura armádní výstavby a vojska jsou vybavena moderní bojovou technikou. To vše vytváří předpoklady k tomu, aby ČSLA mohla úspěšně plnit stanovené úkoly a dále zlepšovat svou připravenost k vedení ozbrojeného zápasu.

Přes převážně kladné výsledky se nepodařilo vždy dosáhnout požadovaných cílů. Dílčí nedostatky se projeví v účinnosti politické a ideové výchovné práce, v oblasti bojové pohotovosti, kázně a organizovanosti života, připravenosti velitelů a štábů i vycvičenosti vojsk. Jednou z příčin těchto nedostatků (jak uvádí Rozkaz ministra národní obrany ČSSR pro přípravu vojsk ve výcvikovém roce 1981–1982) je málo efektivní organizační a řídicí práce některých příslušníků velitelského sboru.

V souladu se závěry XVI. sjezdu KSČ a dosaženým stupněm připravenosti ČSLA jsou stanoveny úkoly pro její další rozvoj v tomto výcvikovém roce.

Při realizaci závěrů XVI. sjezdu KSČ vycházíme z toho, že základním požadavkem ve všech oblastech obrany země zůstává další prohlubování vedoucí úlohy Komunistické strany Československa, upevňování morální politické jednoty lidu a jeho vztahu k zabezpečení obranyschopnosti státu, důsledné uplatňování třídních a internacionálních přístupů. Přitom nezbytnou podmínkou k realizaci všech úkolů obranyschopnosti je plánovitý rozvoj našeho národního hospodářství.

ČSLA budeme budovat jako nedílnou součást ozbrojených sil států Varšavské smlouvy, jako armádu vysoce moderní, bezmezně oddanou straně a lidu, schopnou společně se Sovětskou armádou a armádami ostatních států Varšavské smlouvy ubránit mír a vymoženosti socialismu.

V oblasti bojové pohotovosti hlavním úkolem je prosadit do vědomí každého vojáka komplexní přístup ke všemu, co bojovou pohotovost tvoří a co zabezpečuje připravenost a schopnost útvarů, svazků a svazů v maximálně krátkém čase a za jakékoli situace splnit stanovený úkol.

V přípravě velitelů a štábů je nezbytné zaměřit se na další rozvoj jejich vojenskoteoretického myšlení, organizačních schopností, studium vlivů mezinárodního a vojenskopolitického vývoje a vědeckotechnické revoluce ve vojenství. Velitelský sbor musí být připravován tak, aby byl schopen řešit úkoly výstavby armády, výcviku vojsk a řízení operace a boje.

V bojové přípravě vojsk by měl být položen důraz na zvládnutí nové výzbroje a bojové techniky, její efektivní využití v boji a upevňování morálních, psychických a bojových vlastností vojáků. Polní výcvik bude i nadále hlavním prostředkem k získávání pevných návyků nezbytných k úspěšnému vedení bojové činnosti.

Úkoly je nutné splnit kvalitně při hospodárném využití všech přidělených sil a prostředků. Rozhodujícím předpokladem k tomu se musí stát efektivní řídicí a organizační práce velitelů a štábů.

Ke splnění stanovených úkolů výcvikového roku by měla napomoci i publikační činnost širokého okruhu autorů z různých velitelských stupňů a vhodné zaměření našeho časopisu. Aby Vojenské mysl plnila své poslání, k tomu je nezbytná úzká spolupráce čtenářů s redakcí časopisu. Jen na základě kritického ohlasu je možné dále zlepšovat úroveň a přizpůsobovat náplň časopisu potřebám velitelů a štábů.

Předpokládáme, že obsah jednotlivých článků bude zaměřen zejména na tuto problematiku.

V oblasti obecné teorie by měly být publikovány články k objasnění branné problematiky z hlediska závěrů XVI. sjezdu KSČ, ke zlepšení organizační a řídicí práce velitelů a štábů, kádrové práci, komplexnímu řešení úkolů bojové pohotovosti, využívání výsledků vědeckotechnického rozvoje a k metodám dokonalého zvládnutí zbraní a bojové techniky.

V oblasti vojenské teorie by zaměření článků mělo napomáhat rozvíjet u velitelů a štábů vědecké základy vojenské politiky strany, správné chápání principů nedílné velitelské pravomoci, uplatňované na stranickém základě, najít správný vztah k využívání prostředků mechanizace a automatizace velení a ukázat, jaké požadavky klade soudobý boj na stranickopolitickou práci.

I nadále podstatnou část každého čísla časopisu budeme věnovat výchově a výcviku vojsk. Chceme, aby to byly články pojednávající o úloze právní pro-

pagandy, preventivní výchovné práci při upevňování kázně, nedílné velitelské pravomoci a dalších problémech kázně. Rovněž více pozornosti je nezbytné věnovat otázkám zákonitosti učebně výchovného procesu, formování vztahu posluchačů vojenských škol k vojenskému povolání, vlastenectví a internacionalismu i morálně psychologické přípravě vojsk.

V současném období nabývá platnost nová Směrnice pro ideologickou práci v ČSLA. Proto bude vhodné publikovat články zaměřené na objasnění této směrnice i články, které budou napomáhat vědeckotechnickému rozvoji a aktuálním úkolům technické propagandy a jak čelit ideologické diverzi.

Časopis bude dále napomáhat rozvoji vojenskoteoretického myšlení velitelského sboru. K tomu předpokládáme publikovat články, které budou objasňovat cíle a úkoly vojenskovědecké práce v ČSLA po XVI. sjezdu KSČ, využívání vědních oborů v oblasti vojenství a spolupráce s ostatními státy Varšavské smlouvy. Nadále je nezbytné více publikovat poznatky a zkušenosti z vojenskovědeckých konferencí.

Tak jako dosud nejvíce místa bude ponecháváno článkům, které svým obsahem patří do oblasti vojenského umění. V této oblasti budou vítány články, které pojednávají o přípravě a vedení útočné operace, průlomu připravené obrany, zasazení druhých sledů, střetného sražení i obranných operací. V nastávajícím roce by neměly chybět články zevšeobecňující dosavadní zkušenosti z plánování a činnosti operačních manévrujících skupin, obcházecích a přepadových odřadů a použití bojových vrtulníků. Více pozornosti bude nutné věnovat i zevšeobecnění zkušeností z organizace a řízení komplexního palebného ničení nepřítelů i všestranného zabezpečení operace a boje.

Zkušenosti z válek přesvědčivě ukazují, že velení vojskům vždy sehrávalo rozhodující úlohu při dosažení vítězství. Jeho význam neobyčejně vzrostl. V současné době patří velení k nejdůležitějším faktorům bojové pohotovosti vojsk a je jednou z hlavních podmínek vítězství v boji a operaci. Velení vojskům spolu s procesy výcviku a výchovy podřízených tvoří základní obsah činnosti a je jednou z nejdůležitějších povinností velitelů a štábů všech stupňů. Musí probíhat na základě hlubokého pochopení obsahu a podstaty velení vojskům, systému velení v celém jeho komplexu včetně nové organizace a složení jednotlivých míst velení. Rovněž je třeba zvládnout použití nejracionálnějších metod velení s využitím nových technických prostředků, které by usnadňovaly a urychlovaly práci velitelů a štábů a zabezpečovaly včasné a kvalitní řešení nejsložitějších otázek procesu velení. Proto bude vhodné věnovat pozornost této problematice i na stránkách našeho časopisu a tím napomoci k dořešení nových otázek velení a k jejich zavedení do praktické činnosti štábů a vojsk.

Nesmírně cenný přínos pro zvyšování bojové pohotovosti a připravenosti ČSLA, upevnění jejího morálně politického stavu představuje výměna zkušeností z výchovy a výcviku štábů a vojsk, zejména spojeneckých cvičení. Můžeme říci, že tyto poznatky nejsou v dostatečné míře publikovány. Očekáváme, že tento stav se nebude v tomto roce opakovat.

V našem časopise nemohou chybět články z tematiky druhů vojsk. Předpokládáme, že svým zaměřením napomohou řešit jejich rozhodující úkoly. Jde zejména o problematiku samostatných dělostřeleckých skupin v útočných a obranných operacích, zvláštností použití raketového vojska a dělostřelectva v horách, efektivní ničení nízko letících cílů, zatarasování a odtarasování,

operačního maskování, násilných přechodů vodních překážek a využívání troposférického spojení. Velmi vítány budou články, které budou zaměřeny k řešení otázek ochrany proti všem zbraním hromadného ničení včetně obnovy bojeschopnosti vojsk po jaderných úderech nepřítele.

Své místo v časopise musí mít i témata pojednávající o činnosti a zabezpečení letectva ve frontové operaci, úkolech vojsk PVOS a vojsk frontu ve vzdušné a protivzdušné operaci i o zkušenostech velení frontovému letectvu a vojsku PVO ze společných velitelských stanovišť.

Poznatky ukazují, že je potřebné publikovat články i z oblasti technického a týlového zabezpečení a to jak v útočné a obranné operaci, tak i při činnosti vojsk v posádkách a vojenských výcvikových prostorech. Bez dobrého technického a týlového zabezpečení nemůže být žádný úkol splněn.

Závěrem chci požádat všechny autory, aby svými články především pomáhali ke kvalitnímu a efektivnímu splnění úkolů stanovených Rozkazem ministra národní obrany ČSSR pro přípravu vojsk ČSLA ve výcvikovém roce 1981/82. Tím bude dán předpoklad i pro zvyšování vojenskoteoretického myšlení a odborných znalostí velitelského sboru a pro využití získaných zkušeností při výcviku a výchově vojsk.

ROZMÍSTĚNÍ VOJSK MIMO BOJ

Soudobý vševojskový boj se vyznačuje vysokou manévrovostí a dynamičností. To vyžaduje časté soustředění vojsk k zahájení bojové činnosti i v jejím průběhu, k tvorbě záloh k narůstání tempa útoku, přenášení úsilí z jednoho směru na druhý směr a k plnění dalších úkolů podle vývoje bojové situace.

Velké ničivé účinky soudobých bojových prostředků, především zbraní hromadného ničení, si budou často vynucovat obnovu bojeschopnosti vojsk a v jejím průběhu nebo po ní měnit soustředění vojsk před dalším zahájením plnění bojového úkolu.

V tylu pak se budou vojska soustřeďovat k doplnění a organizačnímu stmelení po jejich vyvedení z boje nebo při tvorbě nových svazků a útvarů z povolanců záloh před jejich odesláním na frontu.

V závislosti na situaci se vojska mimo boj rozmísťují v prostoru soustředění, ve výchozím prostoru nebo v prostorech odpočinku.

Volba vhodného terénu pro rozmístění vojsk mimo boj má značný význam pro zachování nebo obnovu jejich bojeschopnosti, přípravu a rychlé vyvedení ze zajištěného prostoru k plnění stanoveného úkolu. Ochranné vlastnosti terénu a jejich vhodné využití ve srovnání s rozmístěním vojsk na odkrytém terénu mohou snížit poloměry účinnosti jaderných zbraní na živou sílu a bojovou techniku 1,2–1,5krát a ztráty 1,2–2krát. Ochranné vlastnosti terénu současně umožňují skrytí vojsk před průzkumnými orgány nepřítele a tím při jejich bojovém použití vytváří podmínky pro dosažení překvapení nepřítele.

Pro plné využití ochranných vlastností terénu je třeba brát v úvahu jeho charakteristické vlastnosti.

Vzhledem k reliéfu terénu nejvyšší stupeň ochranných vlastností poskytuje terén s množstvím strží a roklí, porostlý

přirozenou vegetací. Široká údolí, mělké rokly a výkopy mají nízké ochranné vlastnosti. Naproti tomu rokly protáhlého a lineárního charakteru mohou zesilovat ničivé účinky tlakové vlny a to tehdy, je-li epicentrum zvoleno tak, že šíření tlakové vlny probíhá ve směru podélné osy. Proto je vhodné umísťovat živou sílu a techniku v krátkých rozvětvených úsecích kolmých na podélnou osu rokly (údolí).

Lesy, lesní masívy a nízké pevné stavby jsou vhodnými terénními předměty, které mohou ochránit živou sílu a techniku před ničivými účinky zbraní hromadného ničení. Jejich výhody však snižují možnosti vzniku požárů, lesních závalů a zatarasení v osadách, které mohou znemožnit jakýkoliv manévr vojsk a jejich vyproštění může být v mnohých případech velice obtížné (popř. nemožné). Proto pro rozmístění vojsk budou výhodné menší lesní celky s dobrou komunikační sítí nebo s takovým uspořádáním lesa, kde pásy stromů se střídají s pásy volného terénu. Z hlediska porostů je v létě výhodnější rozmísťovat vojska v listnatých lesích, které jsou odolnější proti vývrátům, než lesy jehličnaté.

Při rozmístění vojsk v lese určíme vždy několik variant opuštění prostoru rozmístění.

Při rozmístění vojsk v osadách se vyhýbáme těm osadám, které svými objekty mohou být samy o sobě cílem jaderného úderu. Vhodné bude rozmísťovat vojska v malých osadách a ve větších je rozmísťovat po okrajích, což sníží možnosti jejich zatarasení.

Z těchto důvodů věnujeme volbě prostoru rozmístění vojsk mimo boj značnou pozornost a stanovíme jej po vyhodnocení prostoru na mapě, z leteckých snímků a na základě údajů od orgánů průzkumu, které získaly v průběhu bojové činnosti.

V zimě rozmístění vojsk mimo boj ovlivňuje:

- výška sněhové pokrývky, doba jejího trvání, možnost jejího zvýšení a tvorby závějí,
- hloubka zmrzlé zeminy a tvorba náledí,
- zamrzání vodních zdrojů, toků a síla ledu,
- krátká denní doba,
- nízké teploty, snižující výkon osob i strojů,
- nutnost zabezpečit ohřívání osob,
- zvýšení nebezpečí vzniku demaskujících příznaků.

Tyto zvláštnosti musíme respektovat již při výběru prostoru rozmístění i při jeho průzkumu.

Při volbě prostoru rozmístění v lesích bereme též v úvahu, že listnaté lesy ztrácejí své maskovací vlastnosti v důsledku opadu listů. V jehličnatých lesích je značně narušována souvislá sněhová pokrývka. Normované prostředky, zejména masky, se pod tíhou sněhu bortí a ztrácejí tak své maskovací vlastnosti. Proto je třeba jednotky vybavit bílými pláštěnkami a techniku opatřit zimními maskovacími nátery.

Snížení maskovací schopnosti lesů spolu s potřebou budování úkrytů pro ochranu a ohřívání osob, ve kterých jsou umístěna topná tělesa, a potřebou neustálého udržování bojové techniky k výjezdu, včetně potřeby udržování sjízdnosti cest v prostoru rozmístění, je pro vojska značně náročné a často i vyčerpávající. Proto při nízké teplotě bude výhodnější vojska rozmísťovat v osadách.

Při rozdělení prostoru soustředění útvarů a jednotkám přihlížíme ke komunikacím, možnému rozmístění techniky, využití vodních zdrojů, příznivým hygienickým a epidemiologickým podmínkám a zvláště pak k úkolu, který útvar nebo jednotka bude plnit při odjezdu ze zaujatého prostoru.

Podle Polního řádu se divizi určuje hlavně a záložní prostor rozmístění. Záložní prostor má sloužit k vyvedení divize z pod úderů jaderných zbraní nebo obnovení bojových schopností divize po jaderných úderech nepřítele.

V praxi se od stanovování záložního prostoru rozmístění divize téměř upustilo z těchto důvodů:

— pásmo bojové činnosti prvosledové armády včetně jejího týlového prostoru je nasyceno velkým množstvím sil a prostředků a prostorově nemožňuje určovat pro divize záložní prostory rozmístění,

— před vedením jaderného úderu nepřítelem není vhodné divizi přemísťovat, neboť při jejím vyvedení by i z částečně vybudovaného prostoru rozmístění do prostoru nevybudovaného byly by jadernými údery nepřítele způsobeny divizi podstatně větší ztráty,

— předem nelze stanovit, kterým směrem bude nutné a možné divizi vyvést k obnově bojových schopností po jejím napadení jadernými údery nepřítele,

— podle počtu jaderných úderů a zasažených jednotek má velitel divize možnost organizovat jejich vyvedení k obnově bojových schopností do volných prostorů uvnitř prostoru rozmístění divize, nebo je po útvarch (jednotkách) vyvést na okraj prostoru rozmístění divize nejkratším směrem. Při potřebě vyvést celou divizi nebo její větší část k obnově bojových schopností, popř. ji soustředit v novém prostoru, stanoví tento prostor velitel armády dodatečně.

Prostor rozmístění vojsk určuje zásadně nadřízený velitel. Jeho velikost bude závislá na vhodnosti terénu pro rozmístění vojsk při dodržení zásad ochrany proti jaderným zbraním a dále pak na počtu útvarů (jednotek) a množství bojové techniky v nich. Toto se mění v závislosti na změnách v organizační struktuře jednotlivých stupňů velení a naplněnosti jednotek. Současně bereme v úvahu i posilové prostředky, které mohou být za určitých okolností rozmísťovány v rámci vševojskových svazků, útvarů nebo jednotek.

Zpravidla se stanoví prostor rozmístění pro divizi až 600 km², pro pluk až 100 km² a pro prapor 4–6 km².

Prapory (oddíly) rozmísťujeme tak, aby-
chom zabránili při jaderném výbuchu střední ráže vyřazení větší hodnoty jak jeden prapor (oddíl). Tomuto požadavku odpovídá rozmístění praporů ve vzdálenosti 3–5 km od sebe.

Prapor se v určeném prostoru rozmísťuje po rotách, zpravidla podél pochodových os. V závislosti na terénu a velikosti prostoru rozmísťují se roty od sebe ve vzdálenosti asi 1,5 km a to zabezpečuje, aby jedním jaderným úderem malé ráže nebyl vyřazen celý prapor. V rámci rot nejde o další rozptylování z hlediska OPZHN. Vozidla se rozmísťují od sebe ve vzdálenosti až 50 m z hlediska ochrany před účinky tříštivotrhavé munice, zápalných látek, požadavků usnadňujících maskování, rychlé opuštění prostoru apod.

Při řešení konkrétního rozmístění bereme v úvahu charakter terénu. V otevřeném terénu a u jednotek vybavených automobilní a slabě pancéřovanou technikou volíme větší vzdálenosti, než v kopcovitém

a pokrytém terénu a u jednotek vybavených tanky a silně pancéřovou technikou.

Hrozí-li nebezpečí napadení rozmístěných vojsk pozemním nepřítelem, rozmísťují se svazky (útvary) tak, aby jednotky všech druhů vojsk, jakož i speciálních vojsk měly možnost rozvinutí a vedení společné bojové činnosti. S tímto cílem se rozmísťují tankové prapory motostřeleckých pluků na nebezpečných tankových směrech. Dělostřelectvo pluku se rozmísťuje samostatně v určeném prostoru na směru možné aktivní činnosti nepřítele, nebo společně s motostřeleckými jednotkami, kterým může být přiděleno. Divizní dělostřelectvo se rozmísťuje v místech vhodných pro vedení palby a podpory útvarů v případě nenadálého napadení nepřítelem.

Část plukovního nebo i divizního dělostřelectva se může rozmístit v palebných postaveních, kde je v pohotovosti k okamžitému zahájení palby. Oddíl taktických raket se rozmísťuje zpravidla v hloubce prostoru v místech, která mají dobré podmínky pro maskování, organizaci zajištění a výjezd na pochodové osy.

Protiletadlové prostředky divize se rozmísťují do bojové sestavy v takovém uspořádání, aby spolu s protiletadlovými raketovými prostředky nadřízeného velitele a sousedů zajišťovaly vytvoření souvislé obrany proti vzdušným cílům nepřítele.

Protiletadlové jednotky útvarů se rozvinou k přímé obraně nejdůležitějších objektů vlastních pluků.

Týlové útvary divize se rozmísťují zpravidla v samostatném prostoru poblíž přísnových a odsunových cest, pokud je to možné dále od objektů, které by mohly být cílem jaderného úderu nepřítele. Týlové jednotky útvarů se rozmísťují v prostorech rozmístění svých útvarů.

Velitelské stanoviště divize (pluku) se rozmísťuje zpravidla v prostoru, který zabezpečuje vhodné udržování nepřetržitého

spojení s vojsky a jejich řízení jak v prostorech jejich rozmístění, tak při zahájení jejich přesunu z tohoto prostoru. Týlové velitelské stanoviště se rozvíjí v prostoru rozmístění týlových útvarů (jednotek) divize (pluku).

Útvary a jednotky zaujímají prostory rozmístění přímo z pochodových proudů pod ochranou pochodového zajištění, které se po příchodu do prostoru rozmístění zpravidla mění ve strážní zajištění.

Zavádění jednotek do určených prostorů usměrňují příslušníci rekognoskačních skupin (ubytovatelé praporů) s využitím předem organizované pořádkové služby.

Zastavit pochodové proudy na cestách a čekat na přidělení prostorů je nepřipustné.

Po zaujetí prostoru rozmístění je omezen pohyb vojsk, vojska se maskují, organizuje se PVO, zajištění, OPZHN, pořádková služba a průzkum. Souběžně s tím probíhá základní ošetřování techniky, její doplňování PHM, odpočinek vojsk a v závislosti na situaci opatření spojená s přípravou vojsk k nastávající činnosti, včetně materiálně technického a zdravotnického zabezpečení.

Obnovuje se bojeschopnost vojsk, která byla napadena radioaktivními a otravnými látkami a bojovými biologickými prostředky, pokud tato opatření neproběhla před zaujetím prostoru, nebo když byla vojska těmito prostředky napadena v průběhu zaujímání, popř. po zaujetí prostoru rozmístění.

Po splnění uvedených úkolů a v závislosti na době pobytu vojsk v prostoru rozmístění organizuje se ženijní budování prostoru a výcvik. Jeho obsah závisí na stavu bojové připravenosti a stmelosti soustředovaného svazku (útvaru) a na jeho předpokládaném bojovém úkolu.

Strava se v prostoru rozmístění vydává zpravidla třikrát denně, teplá, připravena v hospodářských výdejnách praporu.

Činnost velitele a štábu divize (pluku) před zaujetím prostoru rozmístění vojsk mimo boj a po jeho zaujetí

Rozhodnutí velitele divize (pluku) po zaujetí prostoru rozmístění mimo boj bude zpravidla přijímat jako součást hlavního úkolu, který budou velitelé, štáby a vojska plnit před jeho zaujetím, v něm, ale zvláště pak po jeho opuštění. Nastávající úkol bude ovlivňovat nejen vlastní rozmístění vojsk v novém prostoru s ohledem na jeho plnění, ale i velikost prostoru pro útvary (jednotky) v závislosti na jejich možném posílení.

Výrazně jej bude ovlivňovat i předpokládaná bojová situace v blízkosti nově zaujímaného prostoru rozmístění. Stabilizace fronty a zvláště úspěšné rozvíjení útoku vojsk nebude vyžadovat silné zajištění vojsk v prostoru rozmístění jako při nestabilní frontě s nejasnou situací, velkými mezerami v bojové sestavě vojsk, jakož i popř. při vedení obranné operace (boje), kdy nepřítel je v převaze a rozvíjí útok. V těchto případech je nebez-

pečí proniknutí jeho sil k nově zaujímanému prostoru rozmístění vojsk pravděpodobněji, a proto zajištění vojsk bude značně silnější.

Zaujímané-li prostor rozmístění v hlubokém týlu, nebo po jeho předcházejícím opuštěním vlastními vojsky, nebude nutné věnovat tolik úsilí průzkumu z hlediska jeho zaminování, vodních zdrojů apod.

Při stanovení prostorů rozmístění podřízeným útvarům musí velitel divize (pluku) brát v úvahu i charakter terénu, který je třeba důsledně vyhodnotit podle mapy (leteckých snímků) a zpráv získaných od vlastního průzkumu nebo průzkumu nadřízeného.

Stanovená doba nadřízeného velitele pro přípravu, přesun a zaujetí prostoru rozmístění vojsk ovlivní způsob úkolování podřízených. Při nedostatku času bude nutné plně zabezpečit souběžné plánování, a to bude téměř vždy, kdy se bude divize přesunovat ze zálohy frontu do bojové sestavy armády prvního sledu, nebo když se bude přesunovat a zaujímat prostor rozmístění v rámci operační sestavy armády. Dostatek času budou mít zpravidla nově tvořené divize v hlubokém týlu, ale ani to nemusí být pravidlem.

Při dostatku času můžeme přesun plánovat a prostor rozmístění mimo boj zaujímat postupně, v relativním klidu a často i na základě předběžného průzkumu nového prostoru rozmístění.

Protože půjde téměř vždy o zaujímání prostoru mimo boj v rámci jiného **hlavního úkolu**, bude činnost velitele a štábu divize (pluku) odpovídat současné a předpokládané činnosti a metodika jejich práce se nebude odlišovat výrazně od běžné činnosti velitele a štábu při přípravě rozhodnutí.

Rovněž bojový rozkaz nebude podřízeným vojskům vydán jako samostatný rozkaz pro rozmístění vojsk mimo boj, ale úkoly vojsk pro zaujetí prostoru rozmístění mimo boj a činnost v něm budou stanoveny v rámci úkolů pro přesun, popř. plánovanou činnost v novém prostoru nebo po jeho opuštění.

V tomto bojovém rozkaze vzhledem k rozmístění vojsk mimo boj velitel divize (pluku) zpravidla udává:

- prostory rozmístění útvarů (jednotek),
- složení, úkoly a pásma strážního zajištění a útvary (jednotky), které toto zajištění vysílají,
- úkoly protivzdušné obrany,
- opatření k ochraně proti zbraním hromadného ničení,

— opatření k zabezpečení bojové pohotovosti a k odražení nenadálého napadení nepřitelem,

— záložní prostor (pokud je stanoven) a způsob jeho zaujetí,

— hotovostní útvar (jednotku) a jeho úkoly,

— organizaci velení a spojení.

Rekognoskaci prostoru rozmístění útvarů a jednotek organizuje štáb divize (pluku) podle pokynů velitele divize. Štáb pluku ji organizuje podle pokynů štábu svazku doplněných pokyny velitele pluku. Pouze podle pokynů velitele pluku bude rekognoskaci prostoru rozmístění organizovat štáb pluku za situace, kdy bude pluk zaujímat prostor rozmístění samostatně.

Pro rekognoskaci prostoru rozmístění vojsk štáb divize (pluku) organizuje rekognoskační skupinu zpravidla ve složení:

— u štábu divize — síly a prostředky PVS divize, podle potřeby zesílené dalšími jednotkami a to především ženijními a průzkumnými. V celé skupině je zpravidla důstojník operačního oddělení schopný v případě potřeby a v duchu zámyslu velitele divize upřesnit prostory podřízeným jednotkám v závislosti na konkrétní situaci, fídit počáteční ženijní budování prostoru (pokud pro to budou vyčleněny síly a prostředky) a splnit všechny další úkoly spojené s přípravou prostoru rozmístění vojsk před jejich příchodem do prostoru rozmístění,

— u pluku bude rekognoskační skupinu tvořit zpravidla důstojník štábu pluku, určení důstojníci druhů vojsk, od každého praporu jeden důstojník, od každé roty (baterie) jeden poddůstojník, důstojník týlu pluku, poddůstojník pro umístění TOP, lékař, důstojník spojovací roty pluku s vyčleněným spojovacím materiálem pro přípravu spojovacího uzlu, ženijní družstvo, družstvo chemického a radiačního průzkumu, strážní jednotka a potřebný počet pořádkových orgánů.

Rekognoskační skupina musí být vybalancována dopravními prostředky a podle rozhodnutí velitele divize (pluku) vysílána s dostatečným předstihem do prostoru rozmístění vojsk.

Velitel rekognoskační skupiny podle pokynů NŠ divize (pluku) spolu s ostatními důstojníky vyčleněnými do rekognoskační skupiny zpracovává na mapě plán rekognoskace prostoru rozmístění divize, který může obsahovat:

— rozmístění útvarů a jednotek v prostorech,

— prostory rozmístění VS štábu divize i útvarů a organizací spojení,

— osy přesunu od rozchodiště vojsk do prostoru jejich rozmístění, uvnitř tohoto prostoru a organizací pořádkové služby,

— organizaci zabezpečení bojové činnosti,

— osy přesunu, čáry rozvinutí jednotek a palebná postavení dělostřelectva pro zabezpečení rozvinutí vojsk (jednotek) k odrazení nenadálého napadení.

Legenda může obsahovat:

— složení rekognoskačních skupin,
— lhůty zaujetí prostorů jednotkami,
— pohotovost prostředků PVO,
— pohotovost jednotlivých opatření k zabezpečení bojové činnosti,
— úkoly pro ženijní úpravu a budování prostorů,
— signály a další otázky, které nemůžeme vyjádřit graficky.

Plán rekognoskace schválí velitel nebo NŠ divize (pluku).

Velitel rekognoskačních skupin divize (pluku) je současně velitelem rekognoskačních skupin útvarů (jednotek) a je povinen jim vydat pokyny pro jejich činnost:

— upřesní prostory rozmístění útvarů (jednotek) a ostatních důležitých otázek podle zákresu na své mapě,

— informuje je o rozmístění sousedů,
— stanoví dobu hlášení výsledků činnosti jednotlivých rekognoskačních skupin,

— seznámí je s organizací pořádkové služby uvnitř prostoru rozmístění divize,
— určí pochodové osy z rozchodiště do prostoru rozmístění útvarů,

— stanoví způsob spojení,
— stanoví signály,
— po zpřesnění dalších možných otázek a zodpovězení dotazů je odešle do stanovených prostorů rozmístění.

Tyto pokyny vydá:

— při dostatku času na VS divize nebo v místě soustředění rekognoskačních skupin před zahájením jejich přesunu do nového prostoru rozmístění vojsk. V tomto případě své pokyny doplní o otázky spojené s přesunem skupin do prostoru rozmístění vojsk,

— při nedostatku času (to bude častěji) vydá pokyny v místě srazu velitelů rekognoskačních skupin (zpravidla v rozchodišti, pokud to bylo stanoveno), nebo v prostoru plánovaného VS divize. V tomto případě se skupiny do prostoru rozmístění vojsk přesunují samostatně podle

předběžného nařízení NŠ divize, které vydal útvarům.

Na základě výsledků činnosti jednotlivých rekognoskačních skupin a osobního průzkumu upřesní velitel rekognoskační skupiny divize (pluku) zákresy na mapě, doplní je o další nutné údaje, jako zamíňované prostory, zdroje vody apod. Na stupni pluku zpracuje plán rozmístění, obrany a ochrany VS pluku. Na stupni divize tento plán připraví velitel rekognoskační skupiny VS divize.

Zástupci praporů do příchodu do určeného prostoru přidělí prostory rotám a nařídí je prověřit ubytovateli rot a pořádit náčrtky.

Velitel (ZV) divize (pluku) s částí štábu předjedou pochodové proudy (přemístí se vrtulníky), zaujmou připravené VS, kde:

— vyslechne informaci velitele rekognoskační skupiny, schválí nebo upřesní navrhované úpravy a je-li to nutné vydá doplňková nařízení pro rozmístění vojsk mimo boj a činnost v něm,

— prověří spojení s podřízenými,
— zjistí stav útvarů (jednotek) a bojové techniky po přesunu a přijme nutná opatření k rychlému dosažení jejich plné bojovosti,

— zabezpečí, aby jednotky, které zůstaly na ose nebo se zdržely jinou činností, se dostaly co nejdříve a organizovaně do prostoru rozmístění vojsk,

— kontroluje správnost a plynulost zaujímání, zaujetí a budování prostorů rozmístění vojsk, jejich maskování a plnění všech úkolů zabezpečení bojové činnosti vojsk včetně materiálně technického a zdravotnického zabezpečení,

— při dlouhodobém pobytu vojsk v prostoru rozmístění mimo boj stanoví denní řád a úkoly pro činnost (výcvik) útvarů a jednotek.

Obdržel-li velitel divize (pluku) další bojový úkol, zpravidla nečeká na příchod NŠ, ale spolu s předsunutou skupinou štábu připravuje rozhodnutí v průběhu dokončování přesunu a zaujímání prostoru rozmístění vojsky. Po příchodu štábu do prostoru rozmístění VS divize (pluku) seznámí štáb s úkolem, svým zámyslem boje a vydá pokyny pro předběžná nařízení vojskům. V dalším spolu se štábem dokončí přípravu rozhodnutí a přijme opatření k jeho realizaci.

Rozmístění jednotek, útvarů a svazků mimo boj bude v soudobých podmínkách neoddelitelnou, i když dočasnou součástí činnosti vojsk, která slouží k jejich přípravě pro plnění nastávajícího bojového úkolu.

BOJ S PRŮZKUMNÝMI A NAVÁDĚCÍMI PROSTŘEDKY V INFRAČERVENÉM PÁSMU

Období po druhé světové válce je charakterizováno hlubšími a významnými změnami ve výzbroji a bojové technice, z nichž za nejdůležitější považujeme vývoj raketových zbraní a radioelektronických systémů a prostředků. Bojová činnost nabyla rychlého manévrového spádu, který se projevuje zvýšeným tempem útoku a rozhodnými údery vojsk do velké hloubky.

Radioelektronické prostředky jsou materiálním základem systémů řízení vojsk a zbraní. Elektronika je základem průzkumných systémů, systémů velení vojskům, protiraketové a protivzdušné obrany, systémů navádění raket, řízení dělostřelecké palby, palby tanků, navádění letounů, vrtulníků a jiných prostředků. Pod pojmem radioelektronické prostředky rozumíme prostředky, které pracují nejen v oblasti rádiových vln (kde zdrojem jsou kmitající molekuly), ale i v oblasti záření (kde zdrojem je záření hmoty). Vojenské využití elektromagnetického spektra — viz **obr. 1**. Vzhledem k jejich významu se stává boj s těmito prostředky jedním z významných úkolů při vedení operací a bojové činnosti vojsk. Veškerá opatření v této oblasti zahrnujeme do **radioelektronického boje (REB)**, který musí zabezpečit splnění dvou základních úkolů:

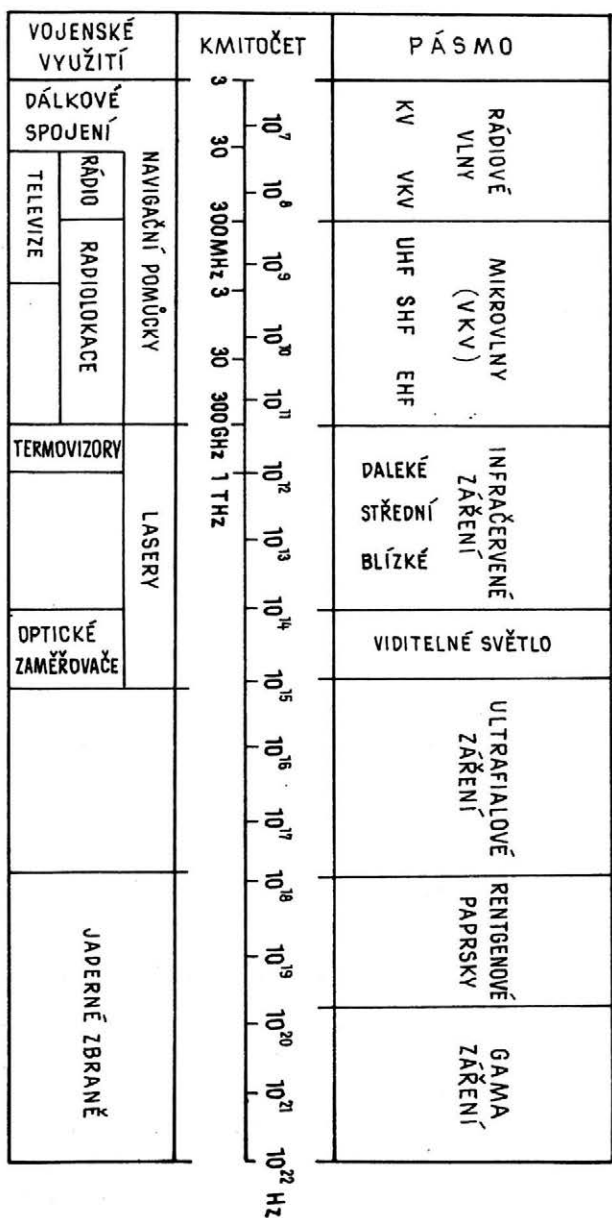
1. Dezorganizaci velení a řízení vojsk a zbraní nepříteli.
2. Zabezpečení spolehlivého velení a řízení vlastních vojsk a zbraní.

V současné době nastala v rozvoji REB v podstatě nová etapa. Změnil se rozsah a charakter jeho úkolů, obsah jeho částí, forma způsobů jeho vedení. Je velmi složité vymezit hranici, kdy REB je druhem zabezpečení bojové činnosti a kdy je bojovou činností.

REB je nezastupitelný ve všech oblastech vojenského umění ve vojenské strategii, operačním umění a taktice. Stále více se uplatňuje v operacích a boji, ve sféře vševojskového a vzdušného boje, kde právě v podmínkách složitých manévrových bojových akcí může nejlépe prokázat podstatný vliv.

REB už dávno přestal být úzkou záležitostí specialistů. Za jeho organizaci zodpovídají velitelé všech stupňů, druhů vojsk, speciálních vojsk a služeb.

V důsledku kvalitativních změn hlavních druhů výzbroje a bojové techniky se podstatně změnil i přístup ke stanovení norem převahy sil na nepřítel v útočné operaci. Jestliže v letech Velké vlastenecké války se při přípravě nejdůležitějších útočných operací vytvářela minimálně jedenapůlnásobná převaha nad nepřítel, pak v současnosti vystupují nové kvalitativní ukazatele. Víme, že je to právě elektronika, která zvyšuje operativnost a spolehlivost velení a řízení zbraní. Účinný boj právě s těmito prostředky vytváří předpoklady k úspěšnému vedení prvních i dalších operací při celkové nevelké převaze nad nepřítel, nebo dokonce i při rovnováze poměru sil obou stran.

Obr. 1

Nejen u nás, ale i u armád NATO, především v armádě USA, věnují zvýšenou pozornost organizaci REB. V polním řádu armády USA je kladen mimořádný význam právě úkolům REB. Uvedený předpis stanoví, že „každý velitel musí považovat elektromagnetické prostředí za rozšíření bojové činnosti o prostor, ve kterém se vede nový druh neviditelného, vysoce účinného boje — radioelektronický boj“ (viz překlad Polního řádu USA FM 100-5). V souladu s tímto řádem je REB chápán jako součást vedení bojové činnosti. Podle nejnovějších názorů vojenských představitelů NATO lze tuto iniciativu chápat jako **boj o nadvládu v éteru** (viz článek generálporučíka doc. Ing. A. I. Pálieje, CSc. — Vojennaja mysl 2/1981, str. 40).

Jestliže ještě v polovině sedmdesátých let byla hlavní pozornost věnována rádiovému, radiotechnickému a radiolokačnímu průzkumu a organizačním, technickým a provozním opatřením před těmito druhy průzkumu, dnes vystupuje požadavek věnovat zvýšenou pozornost tepelnému průzkumu a ochraně před ním. Dále ochraně před samonaváděcími zbraněmi v tomto pásmu.

Využívání elektromagnetického spektra ve vojenství se již dávno posunulo za hranici rádiových vln (milimetrových vln) až do oblastí záření. Jsme svědky, jak rychle se vyvíjejí laserové prostředky.

Koncem 70. let byly ve státech NATO vyvinuty nové průzkumné prostředky schopné detekovat tepelnou energii, vyzařovanou jednotlivými objekty (osobami, bojovou technikou apod.). Předností těchto tzv. tepelných prostředků je jejich nezávislost na osvětlení bojiště jak přirozeným, tak pomocným zdrojem světla. V současné době se již tepelné průzkumné prostředky zavádějí v západoněmecké, holandské, italské a dalších armádách států NATO. Mezi nejnovější prostředky tohoto druhu průzkumu patří termovizory Iril a CT 43 vyvinuté italskou firmou Galileo pro potřeby italských ozbrojených sil. Dále termovizor Mira 2 pro navádění PTRS Milan vyvinutý ve spolupráci společností NSR, Francie a Velké Británie.

Termovizor Iril můžeme charakterizovat jako průzkumné zařízení, které v sobě spojuje tepelnou kameru s optoelektronickým dalekohledem a umožňuje tak využití obou prostředků. Tato termokamera pracuje ve vlnovém pásmu 3–5 μm se zorným úhlem 12,5°. Její dosah na tanky je až 5000 m. Umožňuje vyhledávání i maskovaných objektů za snížené viditelnosti a v noci.

Oba systémy termovizorů optoelektronický i tepelný mohou pracovat buď samostatně, nebo se obě zobrazení mohou prolínat. Celá souprava je napájena z baterie, kterou obsluha nese na popruhu. Hmotnost termovizoru bez zdroje je 5 kg.

Termovizor CT 43 je přenosné zařízení určené k průzkumu bojiště za snížené viditelnosti i v noci. Pracuje ve vlnovém pásmu 5–14 μm s proměnným zorným polem (1,1° × 2,2° a 3,4° × 6,8°). Dosah na tanky je 5000 m. Kamera v přenosném provedení se upevňuje na otočný podstavec. Po úpravě ji lze umístit i na bojovém vozidle. Výsledný obraz lze sledovat jak v okuláru kamery, tak i na obrazovce monitoru ve vzdálenosti až 50 m od kamery.

Termovizor Mira 2 pro navádění PTRS Milan

Soudobé tanky kapitalistických armád jsou vybaveny moderními průzkumnými optoelektronickými prostředky, které umožňují vést palbu proti pozemním cílům i za snížené viditelnosti a v noci. To si vynutilo vybavení protitankových zbraní obdobnými prostředky, schopnými zabezpečit účinné ničení tanků a bojových vozidel i za ztížených podmínek.

Termovizor Mira 2 pracuje ve vzdáleném infračerveném pásmu 8–14 μm ,

kteřé zabezpečuje spolehlivou činnost i v mlze a dýmu, je odolnější proti rušení a detektory pracují s větší citlivostí a rozlišovací schopností.

Zorné pole termovizoru Míra 2 ($6^\circ \times 3^\circ$) umožňuje zjišťovat objekty do vzdálenosti až 3200 m, identifikovat je do vzdálenosti 2000 m a vést účinnou palbu do vzdálenosti až 1500 m.

Konstrukce termovizoru umožňuje jeho snadné nasazení na standardní optiku PTRS Milan. Zdroj pro napájení obvodů termovizoru i chladicí láhev zabezpečují nepřetržitý provoz po dobu 2 hodin. Lze je však snadno a rychle vyměnit. Celková hmotnost nepřesahuje 7 kg. Zavedení termovizoru Míra 2 se očekává v první polovině 80. let. Jednotky pozemního vojska států NATO získají účinný prostředek pro boj s tanky, který bude schopen zabezpečit zásah cíle první ránou i za ztížené viditelnosti a v noci.

U letounů 4. STLV nechybí v soupravě prostředků REB optoelektronické prostředky k vedení průzkumu, rušení i protiradiolokační rakety se samonaváděcími hlavicemi v infračerveném spektru. Jsou vybaveny např. systémem zaměřování, identifikace a navedení v infračerveném spektru (AAS-8, AVQ-26, AAD-5, AAQ-9, AAR-38, ALR-23, AAS-35, ALR-63 a další). Prostředky pro optoelektronické rušení (ALQ-104, ALQ-123, ALQ-132, AAQ-4, AAQ-104). Podobně je tomu u vojenského letectva i letounů a vrtulníků REB.

Všestranných výsledků lze dosáhnout s tepelnou kamerou AGA 782. Je určena pro bezdotykové měření teplot se širokým spektrem využití.

Přístroj AGA 782 je měřicí systém pracující v infračervené oblasti a reálném čase, koncipovaný speciálně pro pohodlné nasazení na pracovišti. Přístroj sjednocuje přizpůsobivost pro daný problém s jednoduchostí obsluhy. Je kompatibilní se systémem 780, což umožňuje další analogovou a číslicovou analýzu a dále jedinečnou možnost komplexní analýzy termoprogramu. Při vývoji tohoto výrobku byla uvažována nutnost kvantování a reprodukce termických dat — rozložení termoprogramu na izotermy. Izoterma zobrazuje místa stejné teploty objektu, a to intenzivnější bílou barvou.

Může být využit i barevný monitor, který rozkládá termoprogram do deseti volitelných barev — kvantování. Každá barva odpovídá určitému rozsahu teploty. Tato technika zvyšuje možnost využití, zvláště pro dynamické měření, kdy se měří pohybující se objekt, nebo kde se teplota objektu rychle mění. Pro různé aplikace lze využít velkých rozměrů obrazovky, na které je možné pohodově vykonat potřebnou analýzu.

Infračervená kamera se používá ve dvou standardních verzích. Krátkovlnná pracuje na rozsahu $3,0\text{--}5,6\ \mu\text{m}$, dlouhovlnná pracuje v rozsahu $8\text{--}12\ \mu\text{m}$. Pro měření nízkých teplot z velké vzdálenosti je výhodné používat dlouhovlnnou kameru (např. při měření ze vzduchu nebo pro geotermické snímky z letadla apod.).

Přístroj AGA 782 umožňuje vytvářet hybridní obraz. V případech, kde kromě termogramu se vyžaduje komplexní pozadí, ať už pro doplnění termogramu nebo pro snadnou orientaci, je výhodný hybridní obraz. Ten je složen z viditelného obrazu objektu s okolím, který je částečně překryt termogramem. Typickou instalací je spojení systému s přístrojem Superviewer ve vrtulníku, či letounu. Pro rychlý záznam během letu lze použít videokameru s magnetofonovým záznamem. Pro pozdější vyhodnocení lze ze záznamu vyvolat obraz za obrazem.

Uvedený systém má velký význam pro průzkum ve vojenství. Termovizní průzkum lze vést z vrtulníku, či letounu. Použitím hybridní techniky se zjed-

noduší vyhledávání a sledování zamaskované techniky, soustředění vojsk, velitelských stanovišť, radioelektronických objektů při vyšší letové rychlosti. Zdroje infračerveného záření uvedených objektů se na hybridním obraze objeví jako bílé značky.

V rozvoji REB bylo již v ČSLA nemálo vykonáno. Jsou propracovány a prověřují se aktivní opatření vyčleněnými silami a prostředky ničení (umlčování), radioelektronického rušení, radioelektronické ochrany i opatření boje s nepřátelským průzkumem.

V současné době je třeba věnovat pozornost na všech stupních velení opatřením ochrany před optoelektronickými prostředky nepřítele. Kromě zdrojů vyzařování elektromagnetické energie jsou také významnými demaskujícími příznaky zdroje vyzařování v oblasti viditelného a infračerveného spektra (výfukové plyny a výfukové potrubí motorů, automobilní a tanková technika, elektrocentrály apod.). Na zdroje vyzařování lze navádět rakety.

Infračervené záření vzniká jako důsledek vnitřních fyzikálních procesů, které probíhají ve hmotě — zdroji záření. Jsou to především vibrační a rotační kmity atomů a molekul, kmity uzlů mřížky, přechody elektronů z vyšších energetických hladin na nižší apod. Základním zdrojem infračerveného záření je buzení záření zvýšenou teplotou zářiče.

Vysílané záření se potom nazývá teplotní. Chceme-li vyvodit některé závěry pro radioelektronickou ochranu v této oblasti, potom je třeba vycházet z uplatnění fyzikálních zákonů. Platí Kirchhoffův zákon o absolutně černém tělese. Intenzita vyzařování absolutně černého tělesa závisí jen na jeho teplotě. Pohltivost absolutně černého tělesa musí být pro všechny vlnové délky $A = 1$.

Charakteristické vlastnosti absolutně černého tělesa:

- reflexe (odrazivost) (R) = 0,
- absorpce (pohltivost) (A) = 1,
- propustnost (T) = 0,
- emisivita (schopnost vyzařovat energii) (ε) = 1.

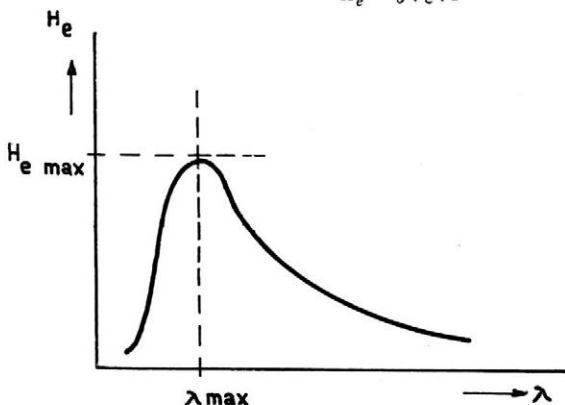
Pro absolutně černé těleso platí:

$$A = \varepsilon.$$

Pro intenzitu vyzařování platí Stefan Boltzmanův zákon:

$$H_e = \sigma \cdot \varepsilon \cdot T^4$$

(viz obr. 2).

Obr. 2

kde H_e ... intenzita vyzařování,
 σ ... konstanta $5,67 \cdot 10^{-8} \mu\text{m} \cdot \text{K}^{-4}$,
 ε ... koeficient emisivity,
 T ... teplota ve stupních Kelvina.

Význam tohoto zákona je velký. Lze určit teplotu zářícího tělesa, vypočítat tepelné ztráty, vzniklé sáláním apod. K tomu potřebujeme znát ještě Wienův zákon posuvu:

$$\lambda \cdot T = b,$$

kde λ ... vlnová délka [tělesa, které vyzařuje],
 T ... teplota ve stupních Kelvina,
 b ... konstanta [$2898 \mu\text{m} \cdot \text{K}$].

Kromě absolutně černého tělesa, všechna ostatní tělesa považujeme za šedá tělesa. Pro šedá tělesa na rozdíl od absolutně černého tělesa platí:

- reflexe $R \in [0,1]$,
- absorpce $A < 1$,
- propustnost $T = 0$,
- emisivita $\varepsilon < 1$.

Na základě uvedených fyzikálních zákonů lze v rámci takticko-operačních výpočtů vyhodnotit, zda je nutné chráněný objekt maskovat před tepelným průzkumem anebo nikoliv.

Například uvažujeme soustředění tanků v lese. Přitom zvolíme extrémní případ, kdy tanky jsou vychladlé. Je nutné je maskovat před tepelným průzkumem? Jak známo, před radiolokačním průzkumem jsou tanky v lese zpravidla bezpečně maskovány. Uvažujeme střední teplotu tanků asi 27°C , předpokládáme, že i les bude mít stejnou střední teplotu 27°C .

Z tabulek zjistíme, že koeficient emisivity je
 pro tank:

$$\varepsilon_T = 0,75,$$

pro les:

$$\varepsilon_L = 0,4.$$

Uvedené hodnoty dosadíme do Stefan Boltzmanova zákona:

pro intenzitu vyzařování tanku platí

$$H_{eT} = \sigma \cdot T_T^4 \cdot \varepsilon_T,$$

pro intenzitu vyzařování lesa platí

$$H_{eL} = \sigma \cdot T_L^4 \cdot \varepsilon_L.$$

Závěry pro rozbor rovnice:

σ ... konstanta,

$$T_T = T_L,$$

$$\varepsilon_T \neq \varepsilon_L.$$

Potom:

$$H_{eT} \neq H_{eL}.$$

Soustředěné tanky v lese musí být maskovány před tepelným průzkumem a to nejen zahřáté, ale i vychladlé. Vychází otázka, jak a čím maskovat před tepelným průzkumem? Podle zkušeností z války ve Vietnamu k ochraně automobilní techniky a elektrocentrál před tepelným průzkumem byly používány přehozené plachty nebo rohože, které byly polévány vodou. Je toto opatření účinné, když ano, tak proč?

Leonid Zinověvič Krigsunov ve Zpravočnicku po osnovam infrakrasnoj techniky [Izdatelstvo Sovetskogo radio 1978, str. 41, tabulka 2.2] uvádí, že vrstva vody větší jak 0,1 mm má koeficient absorpce $A \approx 1$ a koeficient emisivity $\varepsilon \approx 1$ (voda v rozmezí teplot 0–100 °C má koeficient emisivity $\varepsilon = 0,95–0,96$). Chová se téměř jako absolutně černé těleso. Proto sloupec vody větší jak 0,1 mm je dokonalou maskou před tepelným průzkumem. Víme ze zpravodajských informací, že k ochraně tanků a letounů před infrasonaváděcími raketami jsou vystřelovány infraklamné cíle. Jaký je fyzikální význam uvedených opatření?

Zdrojem infračerveného záření u bojových vozidel a letounů jsou výfukové plyny a výfuková potrubí. Na základě znalostí Wienova zákona posuvu lze odvodit pro tank:

teplota tanků asi 429 °C, ve stupních Kelvina $429^\circ + 273^\circ = 702^\circ \text{K}$,

potom

$$\lambda_{\max T} = \frac{2898}{702} \approx 4,1 \mu\text{m}$$

$$H_{eT} = \sigma \cdot \varepsilon_T \cdot T_T^4 = 5,67 \cdot 10^{-8} \cdot 0,75 \cdot 702^4 = 1,032 \cdot 10^4.$$

Pro letoun:

teplota letounu $T \in (400–800^\circ \text{C})$, ve stupních Kelvina $(673–1073^\circ \text{K})$,

potom

$$\lambda_{\min \text{ let}} = \frac{2898}{673} = 4,3 \mu\text{m},$$

$$\lambda_{\min \text{ let}} = \frac{2898}{1073} = 2,7 \mu\text{m},$$

$$H_{e \min \text{ let}} = \sigma \cdot \varepsilon_{\text{let}} \cdot T_{\min \text{ let}}^4 = 5,67 \cdot 10^{-8} \cdot 0,4 \cdot 673^4 = 4,65 \cdot 10^3.$$

$$H_{e \max \text{ let}} = \sigma \cdot \varepsilon_{\text{let}} \cdot T_{\max \text{ let}}^4 = 5,67 \cdot 10^{-8} \cdot 0,4 \cdot 1073^4 = 3,006 \cdot 10^4.$$

Infraklamný cíl (Lovuška). Hořící elektron a speciální látky mají

$$T_{\max} \geq 2000^\circ \text{C}.$$

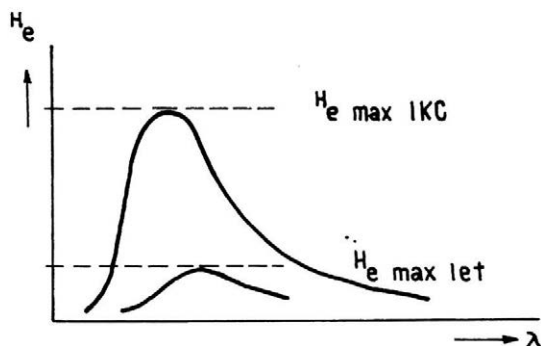
Potom intenzita vyzařování infraklamného cíle je:

$$H_{e \text{ IKC}} = \sigma \cdot \varepsilon_{\text{IKC}} \cdot T_{\text{IKC}}^4 = 5,67 \cdot 10^{-8} \cdot 0,15 \cdot 2273^4 = 2,27 \cdot 10^5.$$

Graficky znázorněno — viz obr. 3.

Z obr. 3 vyplývá, že intenzita vyzařování infraklamného cíle ($H_{e \max IKC}$) má podstatně vyšší úroveň než intenzita vyzařování letounu (tanku). Proto intenzita vyzařování tanku (letounu) vůči hodnotě intenzity vyzařování infraklamného cíle se jeví jako šum.

Jaký to má vše vliv pro praxi? Chceme-li zkontrolovat, zda jsme správně a účinně maskovali techniku před tepelným průzkumem, je třeba vykonat tzv. kontrolní oblety letouny (vrtulníky), které mají vestavěnou tepelnou kameru. Tak vyhodnocovat odolnost bojové sestavy vojsk před tepelným průzkumem.

Obr. 3

Je zřejmé, že vysoká úroveň speciální a technické připravenosti bojových směn radioelektronických prostředků, osádek automobilní techniky a obsluh elektrocentrál je spolu s organizačními a technickými opatřeními významným předpokladem zabezpečení radioelektronické ochrany před tepelným průzkumem. V boji nebo operaci lze dosáhnout převahy v palebných prostředcích, jestliže se podaří jedné z bojujících stran narušit systém průzkumu, řízení a navedení protivníka, v tom případě uplatní svou palebnou převahu a vytvoří předpoklady ke svému vítězství. Spolehlivou činnost radioelektronických systémů a prostředků vlastních vojsk lze zabezpečit těsnou koordinací opatření s cílem znemožnit nebo snížit bojové možnosti sil a prostředků REB nepřítel. To vyžaduje komplexní opatření k ničení a radioelektronickému rušení radioelektronických nepřátelských systémů a zabezpečení radioelektronické ochrany a bojem s nepřátelským technickým průzkumem.

Efektivnost opatření radioelektronické ochrany a boje s nepřátelským technickým průzkumem do značné míry závisí na tom, do jakého stupně nepřítel zjistil naše radioelektronické systémy a prostředky, jejich charakteristiky a způsob použití.

Předpokladem k úspěchu v REB je včasný průzkum, analýza a předávání informací štábům, vojskům a prostředkům REB o sestavě, příslušnosti, o funkci systému průzkumu, velení a REB nepřítel. Radioelektronický boj je neoddělitelnou součástí a obsahem libovolné bojové činnosti, její organizace a vedení — je jednou z nových oblastí vojenského umění.

K TVORBĚ ŠTÁBNÍCH MODELŮ NA OPERAČNÍM STUPNI VELENÍ

Využitelnost metod a způsobů matematického modelování bojové činnosti vojsk se neustále zvyšuje. Vedle modelů vědeckých (výzkumných) a modelů pro výcvik (výuku) nabývají na významu zejména modely štábní.

Specifičnost a odlišnosti štábních modelů vyniknou při vymezení základních charakteristik všech uvedených druhů modelů.

Modely vědecké našly hlavní uplatnění při teoretickém a experimentálním výzkumu jednotlivých oblastí vojenské vědy a směrů technického rozvoje ve vojenství, především pak rozvoje zbraňových systémů a bojové techniky a rovněž při hledání efektivnosti využití nových druhů zbraní.

Modely pro výcvik slouží pro přípravu velitelů a štábů a jsou vhodnou pomůckou při výuce posluchačů vojenských vysokých škol.

Štábní modely jsou určeny pro operativní řešení rozhodovacích procesů polních štábů a to jak při plánování, tak při vedení bojové činnosti vojsk. Štábní modely se používají i v míru na cvičeních a štábních nácvičích.

V článku uvádím vojenskoanalytické a projektové poznatky, získané při navrhování a výzkumném ověřování štábních modelů, určených pro štáb vyššího svazu.

Štábní model jako prostředek racionalizace procesu velení a operativní pomůcka polního štábu

Rozvoj matematického modelování bojové činnosti vojsk dosahuje v podmínkách ČSLA zatím základní rovně výzkumného ověřování. Tento stav byl v uplynulých pětiletce dán možnostmi technického a pro-

gramového zabezpečení počítačů 2. generace. S nástupem počítačů 3. generace, zejména pak malých převozných počítačů MOMI se však vytvořily organizační a realizační podmínky pro dokonalejší a všestrannější využití především štábních modelů. Díky tomu, že MOMI disponují potřebnou kapacitou paměťových médií, vysokou rychlostí výpočtů a malými nároky na prostorové rozmístění počítačů v návěsu standardního nákladního vozidla, můžeme široce rozvinout projektové práce v oblasti modelování operace a boje.

Vedle již zpracovávaných komplexů operačně taktických úloh, centrálních a dílčíchází dat vytvoří štábní modely vhodnou operativní pomůcku štábů při řešení rozhodovacích procesů na taktickém a zejména na operačním stupni velení. Stanou se rovněž racionalizačním prostředkem procesu velení a organickou součástí programového zabezpečení budovaných automatizovaných systémů velení.

Výsledky štábních modelů ovlivní metodiku práce polních štábů. Projeví se to především v tom, že vytvoří předpoklady pro zkrácení doby zpracování potřebných dokumentů, hlášení a návrhů velitelů a rozšíří rovněž variantnost podkladů pro objektivizaci rozhodovacích procesů štábů. Přínos štábních modelů spočívá v tom, že je budeme využívat v etapě stanovení zámyslu operace, při zdůvodňování rozhodnutí, při určování nejvhodnějších variant součinnosti vojsk a při hodnocení výsledků bojové činnosti svazů a svazků všech druhů vojsk, včetně jejich bojového zabezpečení.

Zkušenosti Sovětské armády prokázaly oprávněnost zavádění štábních modelů. Proto se v současnosti intenzivně roz-

víjí tvorba modelů operace (boje) na operačním stupni velení, kde jsou časové normy cyklu velení nejnáročnější a možnosti využití převážně výpočetní techniky nejširší.

Pro efektivní využívání štábních modelů však bude nutné vytvořit potřebné předpoklady u štábů svazů (perspektivně svazků) s cílem zabezpečit vstupy, proces zpracování a výstupní sestavy modelů. Z hlediska operativnosti a pružnosti práce štábů musí být zajištěna plynulost plnění časových etap metodiky práce štábů a současně efektivnost využívání podkladů, zpracovaných štábními modely. Zvýší se rovněž nároky na pracovní součinnost zástupců určených správ a oddělení štábů svazů se zpracovatelským kolektivem modelů na stanovišti počítače MOMI. K tomu bude potřebné odborně vyškolení zainteresované důstojníky štábu a systematicky na komplexním štábním nácviku (KŠN) a velitelsko-štábním cvičení (VŠC) procvičovat možné způsoby a varianty zpracování štábních modelů.

Zkušenosti z logicko-matematického navrhování štábních modelů ukazují, že dosavadní zkušenosti a poznatky z modelování boje na počítačích 2. generace nemůžeme v plné míře aplikovat na modely, provozované prostřednictvím MOMI. Důraz proto klademe na hledání nových, z hlediska vojenské praxe nejvhodnějších způsobů a směrů rozvoje matematického modelování a na důsledné uplatňování operačně taktických požadavků polních štábů. Vycházíme přitom z ověřených modelovacích postupů a technik Sovětské armády.

Jako efektivní se ukazuje koncepce, která je založena na splnění vojenskovec-ných a projektových cílů modelů v návaznosti na zásady budování polního automatizovaného systému velení a na procesy zdokonalování činnosti technických prostředků míst velení.

V rámci etap plnění stanovených cílů je vhodné vytvářet jednoduché matematické modely, které zvyšují operativnost procesu velení a snižují množství časově náročných rutinních prací příslušníků štábu.

Rovněž se ukazuje, že potřeba jednoduché obsluhy a malého objemu vstupních dat modelu vedou k používání především analytických modelů, popř. analyticko-statistických modelů. Tyto modely jsou obsahově stručné, časově nenáročné a mají požadovanou vypovídací schopnost o předpokládaném průběhu boje a efektivnosti procesu velení. Proto i v podmínkách ČSLA půjde především o analytické štábní modely.

Tyto štábní modely můžeme charakterizovat podle

- rozsahu jako modely operačně taktické,
- zahrnutí činnosti nepřítel jako modely dvoustranné,
- způsobu řízení jako modely s operativním řízením,
- druhu modelované operace jako modely útočné bojové činnosti,
- charakteru realizace náhodných faktorů jako modely deterministicko-stochastické,
- metody modelování jako modely analytické [s dílčími částmi statistického charakteru].

Základním cílem provozování štábních modelů ve štábu vyššího svazu je poskytnout tomuto orgánu velení vybrané predikční podklady a některé podklady pro optimální rozhodování v období plánování a při vedení operace a boje.

Při sestavování modelů je těžiště prací položeno na operativní výpočet stavu sil a prostředků vyššího svazu a protistojícího nepřítel po vlastních (respektive nepřátelských) hromadných a jaderných úderech.

Praktická využitelnost štábních modelů je však mnohem širší. Zkušenosti Sovětské armády ukazují, že tyto modely zvyšují možnosti zdůvodňování rozhodnutí, operativně hodnotí úroveň plnění bojových úkolů a předpovídají průběh a možný výsledek operace (boje).

Tím přispívají ke zvýšení efektivnosti procesu velení s využitím prostředků automatizace. Současně vytvářejí širší prostor pro uplatnění člověka — důstojníka štábu v jeho spolupráci s výpočetní technikou.

Možnosti štábních modelů ukazují výsledky sovětských soudruhů, kteří rozlišují využitelnost štábních modelů v troj-jediné, integrované variantě zpracování na úrovni štábu operačního svazu.

Při etapě stanovení zámyslu jde o prvou, tzv. variantu rozvahy nebo také variantu bilancování sil a prostředků protistojících stran. Při zdůvodňování rozhodnutí je uplatňována druhá, tzv. varianta hodnocení možností bojujících uskupení. Po stanovení zámyslu a bojových úkolů vojskům je třeba detailizovat rozhodnutí, rozpracovat varianty činnosti vojsk v různých podmínkách. Dále sestavit plány bojového použití vojsk, včetně jejich součinnosti a předpovědět možné výsledky operace. K tomu slouží třetí, tzv. simulační varianta štábního modelu, která je obsahově nejnáročnější a časově nejdélsí.

Tak vznikají v podstatě tři skupiny úloh modelování podle uvedených variant, které jsou však jediným integrovaným štábním modelem.

Praktická využitelnost procesů modelování se tím bezpochyby zvětšuje. Štábní modely můžeme aplikovat na všechny druhy boje, při útočné a obranné činnosti, při vedení jaderných úderů, při velení silám a prostředkům ve frontové, vzdušné a protivzdušné operaci atd.

Z hlediska působnosti faktoru času jsou modely realizovány tak, aby jejich využívání nepřekročilo stanovené časové normy metodiky práce štábu a aby štáb dostával modelem vypočtené hodnoty a údaje včas, v přehledné a stručné formě.

Vojenskovodecký obsah modelů je dán potřebnou mírou zjednodušení bojové činnosti vojsk frontu, stupněm detailizace modelovaných faktorů operace a boje a z nich vyplývajících omezení, vymezujících logicko-matematickou formulaci problémů modelování.

Proto je v modelech zahrnuto především působení a vliv metodiky práce štábu vyššího svazu a podřízených (i součinnostních) míst velení, palebných a úderných prostředků, součinnosti letectva frontu s PVO, PVOS a RVD, činnosti útvarů radioelektronického boje a všech druhů bojového zabezpečení.

Vojenskovodecký obsah modelů významně ovlivňuje zvolená forma jejich provozování v polních podmínkách. Tuto formu rovněž určuje metoda modelování dynamiky bojové činnosti vojsk. Z těchto důvodů modelování probíhá po časových krocích s různou délkou trvání v závislosti na způsobu operace (boje). Je účelné používat analytických způsobů výpočtu modelovaných problémů prostřednictvím diferenčních rovnic. Tím můžeme získávat průběžné dílčí i souhrnné operačně taktické údaje o bojové činnosti na směrech (hlavní a vedlejší směr úderu) a v čase (tj. po hodinách, dnech a obdobích operace).

Obsah a celkovou využitelnost modelů dále určují čtyři základní problémové oblasti, charakteristické pro tvorbu štábních modelů na úrovni štábu vyššího svazu. Jsou to:

1. **Operačně taktická oblast**, ve které jsou vymezeny bojové možnosti vojsk, potenciály úderných a palebných prostředků. Účelně se využívá algoritimizovaná metodika práce štábu a respektují se způsoby a metody procesu velení operačnímu svazu. Do této oblasti rovněž spadají i všechny druhy bojového zabezpečení a součinnosti vojsk.

2. **Logicko-matematická oblast**, ve které je specifikován logický a matematický aparát modelovaných problémů. Tato oblast vychází z operačně taktické oblasti a je jí plně funkčně a obsahově podřízena. Je důležitá zejména z hlediska jednoduchosti naplňování modelů potřebnými údaji. Určuje rovněž praktickou využitelnost výsledků modelů.

3. **Informační oblast**, která vytváří informační základnu datového a programového zabezpečení modelů vybranými druhy operačně taktických a ostatních důležitých informací o bojové činnosti vojsk.

4. **Organizačně metodická oblast**, která vymezuje praktické formy a způsoby provozování modelů štábem s ohledem na časové normy a obsah metodiky práce štábu.

V souvislosti s charakteristikou štábních modelů chci zdůraznit specifický rys těchto modelů, který spočívá v jejich schopnosti zpracovávat nejen předsedem připravené údaje, ale umožnit rovněž příslušníkům štábu aktivní zásahy do průběhu modelování. Modely jsou proto navrhovány tak, aby případné změny bylo možné zabezpečit prostřednictvím vstupů od klávesnice displeje počítače MOMI. Jde o tzv. operativní řízení modelování, které je nutné realizovat v důsledku narůstající dynamiky bojové činnosti vojsk a častých změn operačně taktické situace.

Soubor kritérií pro hodnocení využitelnosti štábních modelů

Metody využívání štábních modelů se v podmínkách naší armády zavádějí postupně, v souladu s plánovaným rozvojem prostředků MAV a způsobů jejich matematickoprogramátorského zabezpečení.

Proto je účelné pro každý vytvořený model vymezit přehledný systém, popř. soubor kritérií, který by současně odpovídal metodice zpracování operačně taktických úloh a cílům provozování daného modelu.

Pro štábní modely se zpravidla volí soubor kritérií obsahující základní kritérium a několik vedlejších kritérií.

Základním kritériem pro úroveň štábu vyššího svazu bývá způsob včasného a jednoduchého zpracování všech výpočtů a zjištění požadovaných predikčních nebo optimalizačních podkladů pro velitele a náčelníka štábu.

Vedlejší kritéria posuzují vhodnost modelu např. pro stanovení kvalitativního poměru sil ve zvolených časových intervalech, dále mohou hodnotit vliv výsledků

modelu na plnění harmonogramu činnosti štábu apod.

Kritéria vymezují praktickou využitelnost modelů tak, aby tyto modely informovaly štáb v krátkých časových lhůtách o řešení, s potřebnou operačně taktickou věrohodností a přesností a s minimálními nároky na sběr, přípravu a zpracování požadovaných informací.

Základní přístupy a logicko-matematický postup modelování

Při návrhu a tvorbě štábních modelů vycházíme z jejich cílů, určení a maximální využitelnosti. Základní přístupy celkového řešení každého modelu je pak účelné rozdělit na dvě části. **V první jde o přístup, který zabezpečuje vhodnou strukturu modelu.** Zde analyzujeme a vymezujeme:

- bojové sestavy vševojskových svazů a svazků, svazků letectva a PVOS a systémy REB s přidělenými bojovými potenciály,
- prostředí bojiště, nejčastěji způsobem souřadnicově zónálního popisu,
- základní způsoby bojové činnosti vojsk v soudobé operaci (boji),
- rozlišovací schopnosti modelů a strukturu jejich funkčních bloků,
- časové intervaly modelování bojové činnosti vojsk.

V druhém jde o přístup, který zabezpečuje efektivní využívání modelu. Ten je založen na:

- úzké součinnosti zástupců určených správ a oddělení štábu (zejména operační a zpravodajské správy) se zpracovatelským kolektivem modelu (osádka malého převozného počítače MOMI) při předávání a upřesňování vstupů modelu, při úpravách a operativních vstupech do modelu a při efektivním využívání výstupů modelu,

— systematickým zdokonalování „vypovědací schopnosti“ modelu a rovněž na úpravách technickoprogramátorského zabezpečení MOMI,

- návaznosti existujících modelů na modely připravované, na modely druhých vojsk i na modely, využívané na nižších stupních velení.

Oba uvedené přístupy pak obsahově určují východiska pro **operačně taktický popis modelu**, jehož základem je popis operační sestavy vojsk a bojových možností prostředků ničení, uvažovaných v modelovaných výpočtech.

Logickomatematický postup modelování bojové činnosti vojsk je vhodné dodržet v tomto pořadí činností:

1. Analýza a stanovení logicko-matematických formulací modelovaných procesů bojové činnosti vojsk frontu. Zde jde o výpočet předpokládané účinnosti bojových prostředků vlastních a nepřítelů, ztrát vlastních a nepřátelských a kvalitativních poměrů sil po vševojskových svazcích a po družících vojsk, na hlavním a na vedlejším směru úderu, a to za podmínek použití prostředků jaderného napadení, bez jejich použití, podle charakteru bojové činnosti a podle časových období operace (boje).

2. Určení struktury a algoritmického postupu programového řešení modelovaných procesů. Zde jsou zpravidla specifikovány:

- **vstupy modelů**, které obsahují tabulárně zadané bojové potenciály úderných a palebných prostředků, strukturu a počty vševojskových a tankových svazků a pluků letectva a PVOS, rozmístění objektů — cílů v zónách a pásech a ukazatele plánování operace, tj. bojové sestavy, směry úderů, čáry zasazení, doby trvání bojových činností, počty jaderných úderů a bojové úkoly vojsk,

— **algoritmy modelů a jejich jednotlivé programy**, které zpracovávají především optimalizační a predikční úlohy a podklady pro rozhodující činnost štábu,

- **výstupy modelů**, které obsahují vytisknuté výstupní sestavy jednotlivých programů modelu a dočasně zobrazované výstupy a dotazy modelu na další postup řešení (na obrazovce displeje MOMI),

— **informační základna modelů**, která obsahuje soubory konstantních informací, proměnných informací a informací o součinnosti druhých vojsk a o bojovém zabezpečení vojsk,

- **metodika řízení** modelovaných procesů, kterou tvoří procedury celkového řízení chodu modelů, inicializace programových celků modelů, aktivace a aktualizace informační základny modelů a inicializace všech funkčních bloků modelů.

Obecné zásady konstrukce štábního modelu

Základními součástmi konstrukce štábního modelu jsou jeho funkční bloky. Důvody k jejich specifikaci vycházejí nejen z požadavků vojenskovědeckých — jakými jsou přehledný a přesně definovaný popis modelu, možnost propojování vytvářených modelů na úrovni štábu, ale zejména z požadavků programátorských. Jsou to základní požadavky, jako modulární výstavba modelu, aktualizace údajů

v informační základně modelu, systematické zkvalitňování provozu modelu, jeho řízení a využívání v podmínkách činnosti polního štábu a potřebné zásahy příslušníků štábu do procesu zpracování modelů.

V dosavadní výzkumné projektové práci se osvědčilo používat funkční bloky štábního modelu.

Blok řízení činnosti modelu organizuje zpracovatelský proces modelování podle požadavků štábu, inicializuje jednotlivé programy a podprogramy modelu, vyvolává příkazy k výběru a předání konstantních a proměnných informací o bojové činnosti vojsk do příslušných funkčních bloků a uvádí do činnosti potřebné funkční bloky (podle algoritmem zadané posloupnosti modelování nebo v závislosti na příkazech příslušníků štábu od displeje MOMI).

Blok informací (dat) modelu tvoří informační základnu provozování modelu a dělí se na:

1. Blok konstantních informací (dat), který obsahuje údaje o tabulkových počtech svazů a svazků bojujících stran, struktuře svazů a svazků bojujících stran, bojových potenciálech prostředků boje,

konstanty a potřebné koeficienty rovnice modelování operace (boje).

2. Blok proměnných informací (dat), který prostřednictvím zpracovaných vstupních médií, získaných z formulářů, obsahuje základní údaje o operační sestavě vlastních vojsk a vojsk protistojícího nepřítele, směr hlavního a vedlejšího úderu, vybrané ukazatele plánu operace a úkoly vojsk (např. počet jaderných úderů po dnech, doby a čáry zasazení druhých sledů apod.), údaje o terénu, klimatických podmínkách, denní a roční době, o intenzitě bojové činnosti úderných a palubných prostředků vlastních a nepřátelských, o pozemních a palubních prostředcích REB, bojujících stran.

Blok speciálního určení obsahuje algoritmy modelování bojové činnosti vybraných druhů vojsk včetně jejich součinnosti a modelování všech druhů bojového zabezpečení.

Blok výstupů modelu zabezpečuje tisk výstupních sestav po stanovených obdobích operace, doplňkových výstupních sestav podle požadavků štábu a některé dílčí výsledky, zobrazované dočasně na displeji MOMI.

Probíhající práce na matematických modelech štábního typu potvrzují předpokládanou obtížnost jejich řešení především v důsledku krátkých časových lhůt výpočtů modelů. Z toho vyplynula nutnost hledání optimálních způsobů matematickoprogramátorského zabezpečení štábních modelů a pečlivého porovnání postupů výpočtů s používanými normami bojové činnosti vojsk.

Těžiště analytických a projektových prací na modelech však spočívá především ve splnění všech operačně taktických požadavků na modelování jako na vhodný prostředek racionalizace automatizace vedení. Od operačně taktických požadavků se pak odvozují požadavky na projektování, použitelnost a celkovou efektivnost štábních modelů.

K POUŽITÍ RAKETOMETNÉ BRIGÁDY DĚLOSTŘELECKÉ DIVIZE

V článku rozeberu úlohu a místo raketometné brigády v boji a operaci a některé hlavní zásady jejího bojového použití s cílem prohloubit znalosti zejména vševojskových velitelů a štábů.

Dělostřelecká divize je prostředkem velitele frontu k posílení prvosledových vševojskových armád a vytváření podmínek pro získání palebné převahy nad nepřítelem na rozhodujícím směru. Jednou z brigád této divize je i raketometná brigáda, kterou přidělujeme armádě na směr hlavního úderu frontu.

Význam raketometné brigády při použití v boji a operaci je dán především její neobyčejnou mohutností a rychlostí palby a velkou manévrovostí. Tyto vlastnosti umožňují ve velmi krátkém čase dopravit na velké plochy značné množství střeliva. Pro názornost, oddíl 122 RM vz. 70 v průběhu 20 sekund vypálí 720 střel a druhou salvu nabije do 3 minut. Palebný průměr oddílu jsou 3 salvy, minimální rozměr nepozorovaného skupinového cíle 400×400 m, maximální 1200×1500 m, délka střelby 20,4 km, pochodová rychlost do 80 km.h⁻¹.

Tyto hlavní bojové vlastnosti nabývají důležitosti při častých změnách situace, kdy máme ničit manévrující nebo soustřeďující se zálohy nebo prostředky jaderného napadení nepřítele pod tlakem času jako rozhodujícího činitele. Kromě toho vysoká pohyblivost raketometné brigády umožňuje rychlé přemísťování v průběhu vedení boje a operace na značné vzdálenosti, a tím podporu vlastních vojsk

mohutnou palbou do celé hloubky daného úkolu. Přitom manévrovací schopnost dává možnost využít momentu překvapení. Účelné využití raketometné brigády tak nahlazuje složité soustřeďování většího počtu hlavnového dělostřelectva a centralizaci jeho palby na rozsáhlé plošné cíle.

Všechny tyto bojové vlastnosti předurčují raketometnou brigádu, aby si ji výjimečně a dočasně ponechal v přímé podřízenosti velitel frontu, např. k posílení operační manévrující skupiny, vytvářené ke splnění důležitého úkolu operace, a téměř vždy velitel armády jako armádní raketometnou skupinu (ARMS).

K tomu vedou zejména tyto skutečnosti:

— dostřel raketometné brigády pokrývá hloubku prvního sledu divizí a postavení dělostřelectva včetně taktických prostředků jaderného napadení nepřítele. Tento dostřel také umožňuje zasahovat zálohy nepřítele na přesunu ještě v hloubce jeho sestavy, dále umožňuje podporovat vlastní jednotky při boji o celé postavení brigád prvního sledu bez nutnosti přemísťování;

— na armádním stupni se může plně projevit mohutnost palby a velká manévrovací schopnost volbou vhodných cílů (zejména velkých rozměrů a na velké dálky střelby), které zjistil vzdušný nebo hloubkový průzkum armády;

— ovlivnění způsobu přemísťování bojové sestavy raketometné brigády na smě-

ru hlavního úderu armády tak, aby byla schopna plnit úkoly v důležitých obdobích operace;

— náčelník raketového vojska a dělostřelectva armády se svým štábem je garantem vysoké efektivity využití raketometné brigády s ohledem na její bojové možnosti. Je schopen také vhodně kombinovat palbu s palbami armádní dělostřelecké skupiny (ADS).

K zabezpečení rychlé centralizace a tím mohutnosti palby je ARMS často tvořena vedle raketometné brigády i z armádního raketometného pluku. Za těchto okolností velení ARMS obvykle vytváří velitel a štáb raketometné brigády. Začlenění raketometné brigády jako podskupiny ADS bude výjimečné. Může tomu být např. v některých obdobích palebného ničení jako je dělostřelecká příprava a dělostřelecká podpora útoku z důvodu zjednodušení velení a palebného plánování. O volbě cílů i v těchto případech bude rozhodovat nebo je v každém případě schvalovat náčelník raketového vojska a dělostřelectva armády. Obvykle připadá v úvahu začlenění některých oddílů raketometné brigády v obdobích palebného ničení do samostatné dělostřelecké skupiny (SDS), která je předurčena k boji s taktickými prostředky jaderného napadení, zejména atomovým dělostřelectvem a ostatními palebnými prostředky.

Raketometná brigáda se významně podílí při komplexním palebném ničení ne-

přítele na plnění úkolů armádního významu jako jsou průlom připravené obrany, zasazení druhého sledu, protipříprava, odražení protiúderu apod.

Konkrétně plní zejména tyto úkoly:

— účastní se boje o palebnou převahu ničením taktických prostředků jaderného napadení, ničením a umlčováním dělostřelectva a ostatních palebných prostředků nepřítele, zejména protitankových,

— dezorganizuje velení nepřítele ničením a umlčováním míst velení brigádního, popř. divizního typu a radioelektronických prostředků,

— účastní se boje s nepřátelskými zálohami v prostorech soustředění nebo vyčkávacích a výchozích prostorech, zejména mechanizovaných nebo smíšených mechanizovaných jednotek,

— umlčuje a ničí další důležité cíle, jako vrtulníky v jejich vyčkávacích prostorech, ve výchozích ke zteči apod.

Palebné možnosti brigády vyjadřují způsobnost ničit nebo umlčovat nepřítele za daných podmínek. Je to souhrn palebných úkolů, které může plnit současně v závislosti na charakteru cílů a požadovaném stupni jejich umlčení. Skutečné palebné možnosti ovlivňuje konkrétní počet raketometů při plnění určitého úkolu, množství munice a charakter nepřítele. Orientační příklad palebných možností za předpokladu použití 1 palebného průměru uvádím v tabulce 1.

Tabulka 1

Charakter plněných úkolů	Objekt palby	Podíl objemu cílů %	Odpovídající spotřeba munice (ks)	Norma spotřeby na cíl (ks)	Možnost pro současně umlčení cílů
Ničení taktických prostředků jaderného napadení	OZ	16	1468	360	4 (ničení)
	baterie, čty	15	1210	1200	1 (ničení)
Umlčení dělostřeleckých, PL a RM baterií	baterie, čty	24	2047	400	5
Umlčení velitelských stano- višť (brigádního typu)	VS	6	518	160	3
Umlčení radioelektronických prostředků	RL, SU, RS	9	778	240	3
Umlčení záloh	mr	30	2592	240	10

Z tabulky 1 vidíme, že raketometná brigáda s ohledem na vyčleněné střelivo může:

- ničit 4 objekty s charakterem odpalovacího zařízení taktických prostředků jaderného napadení,
- ničit 1 objekt s charakterem baterií (čet) atomového dělostřelectva,
- umlčovat 5 baterií (čet) hlavního dělostřelectva, raketometů, minometů, popř. protiletadlového dělostřelectva,
- umlčovat 3 objekty s charakterem velitelského stanoviště brigádního typu nekrytého nebo v automobilech,
- umlčovat 3 objekty radioelektronického boje nepřítelů s charakterem radiolokačních stanovišť, spojovacích uzlů, stanovišť rušících stanic, stanovišť řízení, průzkumu a uvědomování, naváděcích středisek apod.,
- umlčovat 10 objektů s charakterem záloh nebo druhých sledů v síle mechanizované rot v prostorech soustředění, ve vyčkávacích a výchozích prostorech v kombinaci s palbou hlavního dělostřelectva.

Průzkum cílů organizuje ve prospěch raketometné brigády štáb RVD armády. Udržuje úzkou součinnost se zpravodajským oddělením k získání zpráv o umístění a pohybu důležitých cílů, s letectvem při plánování a organizaci vzdušného průzkumu a zabezpečení fotogrametrických dokumentů. Podle rozhodnutí náčelníka RVD může být ve prospěch raketometné brigády vyčleněn určitý počet vzletů dělostřelectkových průzkumných vrtulníků. V některých případech může naříditi začlenění omezeného počtu dělostřelectkových pohyblivých pozorovatelů do různých stupňů vševojskového průzkumu jako jsou samostatné průzkumné hlídky, průzkumné skupiny a průzkumné odřady k zjištění taktických prostředků jaderného napadení nepřítelů.

Vyhodnocení zprávy o objektu nepřítelů jako o možném cíli je třeba chápat jako hodnocení z hlediska palebného působení. To znamená stanovit, zda je účelné ničit objekt palbou a vyřadit jej a zda údaje o objektu představují hodnověrný a dostatečně přesný podklad pro vedení palby. Toto vyhodnotí velitel a štáb RVD v těsné součinnosti s operačním a zpravodajským oddělením a s náčelníkem skupiny bojového velení letectva armády.

Při volbě cílů budeme pečlivě zvažovat střelecko-technické možnosti, volit cíle odpovídajících rozměrů, abychom dosáhli předpokládané účinnosti palby, tzn. konkrétně dbáme ustanovení Pravidel střelby

a řízení střelby pozemního dělostřelectva. Výhodné je především použití na nekrytou živou sílu a palebné prostředky v prostorech soustředění, vyčkávacích a výchozích prostorech, velitelská stanoviště nekrytá nebo v automobilech, kde budou umlčovány i radioelektronické prostředky. U kryté živé síly, palebných prostředků a BVP (OT) v opěrném bodě spěšně zaujaté obrany, prostoru soustředění, vyčkávacím a výchozím prostoru můžeme předpokládat, že část živé síly u krytých a obrněných cílů bude dít mimo úkryt a techniku a palebný přepad svou mohutností a překvapivostí jim neumožní ukrytí. I tak je však vhodné kombinovat palbu raketometů s palbou hlavního dělostřelectva.

Ničení taktických prostředků jaderného napadení patří k nejdůležitějším úkolům. Ale i tady budeme diferencovat, nehrozí-li nebezpečí z prodlení a máme-li možnost volby vhodnějšího prostředku. Na odpalovací zařízení raket je střelba méně výhodná, je-li v palebném postavení, neboť jde o jednotlivý cíl. Je mnohem efektivnější vést střelbu na další prvky bojové sestavy jako jsou VS oddílů, technické postavení a zaujatá vyčkávací postavení.

Obdobně řešíme boj s nepřátelským dělostřelectvem, zejména atomovým. Posuzujeme opět výhodnost střelby na jednotlivé prvky bojové sestavy. Jako samostatný cíl můžeme přidělovat palebná postavení neobrněných samohybných baterií, které jsou rozmístěny po četách s rozezdry, a samozřejmě baterií nekrytých tažených děl (minometů). Na palebná postavení samohybných baterií, kde nejsou mezi četami rozezdry, je účelné vést palbu oddílů hlavního dělostřelectva. Ale i zde je možná kombinace, zejména na dálky střelby nad 10 km, kdy spotřeba střeliva hlavního dělostřelectva vzrůstá a na druhé straně raketomety právě na větší délky mají výhodnější rozptylové charakteristiky. Jako vhodné ke kombinaci palby jsou samohybné dělostřelectkové oddíly ADS.

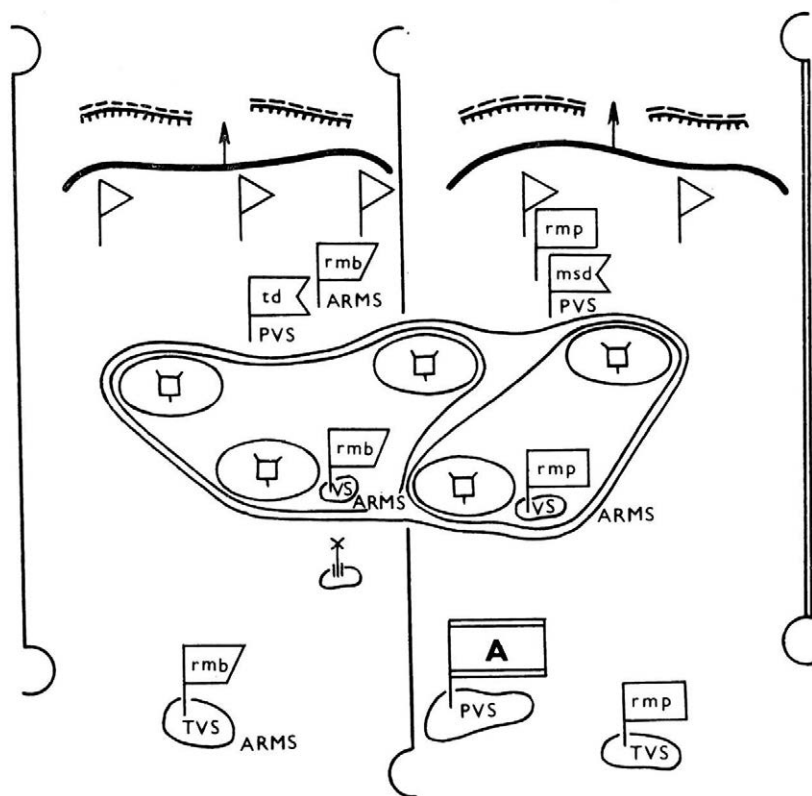
Bojovou sestavu ARMS [v souladu s řádovými předpisy] tvoří bojové sestavy raketometných oddílů, velitelsko-pozorovací stanoviště a pozorovatelské skupiny, velitelské a týlové velitelské stanoviště.

Vedle požadavků, kterým obvykle musí bojová sestava vyhovávat, musíme při volbě zejména vyčkávacích, ale i palebných postavení brát v úvahu velké rozměry zbraní, které podstatně snižují možnosti úspěšného maskování proti pozemnímu a vzdušnému nepříteli a snižují průchodnost místy s omezenými rozměry. Při organi-

zaci palebné činnosti bereme v úvahu, že nepřítel je schopen vzhledem k nasycenosti průzkumných prostředků a připravenosti k protibaterijní činnosti v časovém období do pěti minut zjistit raketometné baterie po zahájení palebné činnosti a zahájit na ně palbu. Proto je třeba, aby palebná postavení zaujímal jen nutný počet raketometů a po splnění palebného úkolu (odpálení jedné či dvou salv) je ihned opustil. Vzdálenost palebných postavení od vyčkávacích postavení a ostatních prvků bojové sestavy volíme tak, aby odvetnou palbou nepříteli na jedno postavení nebylo současně zasaženo i druhé. Proto je třeba, aby vzdálenost jednotlivých prvků bojové sestavy byla 2–3 km. Za tohoto předpokladu je hloubka bojové sestavy oddílů 4–6 km a šířka

6–8 km. Bojová sestava ARMS může být tedy rozmístěna na šířce 22–30 km, velitelsko-pozorovací stanoviště oddílů a skupiny se umísťují zpravidla 1–2 km od předního okraje, velitelská stanoviště v prostorech palebných postavení do 6 km od předního okraje, týlová velitelská stanoviště do 20 km. Variantu bojové sestavy ARMS v útočné operaci — viz obr. 1. Ostatní oddíly útvarů ARMS jsou začleněny do SDS.

V obranné operaci pro podporu boje motostřeleckých a tankových jednotek v zabezpečovacím pásmu a na předsunutém postavení, popř. pro protipřípravu je vhodné k plnění jednotlivých palebných úkolů volit dočasná palebná postavení. Dále stanovíme a podle možnosti připravíme vedle hlavního i záložní prostory pro

Obr. 1

rozmístění bojové sestavy raketometné brigády k manévru do hloubky, popř. do boku ve vzdálenosti 8—12 km. Hlavní prostory jsou určeny pro plnění hlavních palebných úkolů, záložní pro případ manévru podle plánu, nebo když musí opustit hlavní prostor.

Při plnění důležitých úkolů, jako je zasažení druhých sledů armády, odrážení protiúderů či protiztečí, při překračování vodní překážky apod. je nutné, aby velitel určoval oddíl či oddíly jako hotovostní. Tyto oddíly zaujímají přímo palebná postavení nebo se umísťují v jejich blízkosti ve skrytých vyčkávacích postaveních. Po splnění palebného úkolu opouští ihned pa-

lebné postavení a odjíždí do dalších vyčkávacích postavení. Současně určuje velitel skupiny další oddíl jako hotovostní. Přitom je třeba počítat, že v celém průběhu bojové činnosti bude alespoň jeden oddíl určován jako hotovostní pro boj s nepřátelským dělostřelectvem, zejména atomovým.

Přemístění oddílů ARMS koordinuje náčelník raketového vojska a dělostřelectva armády s manévrem oddílů vojskových raket a ADS tak, aby byla zabezpečena stálá podpora vševojskových svazků a pohotovost k ničení prostředků jaderného napadení nepřítel.

Závěrem chci uvést, že úlohu a místo raketometné brigády v boji a operaci zvýrazňuje skutečnost, že je sama schopna v některých případech nahradit složité soustředování většího počtu hlavnového dělostřelectva na rozhodujících směrech činnosti vojsk. Její hlavní bojové vlastnosti umožňují jednoduchý, rychlý a účin-

ný manévr palbou, a tím významný podíl na komplexním palebném ničení nepřítel. Proto je třeba znát zásady bojového použití raketometné brigády, používat ji v rámci armády překvapivě a centralizovaně na vybrané cíle a nerozměňovat její palebnou sílu tam, kde můžeme s výhodou použít jiných palebných prostředků.

PRŮZKUM

PRO PŘÍPRAVU RAKETOVÝCH ÚDERŮ A PALEB DĚLOSTŘELECTVA

Průzkum je jedním z nejdůležitějších prvků zabezpečení bojové činnosti RVD. Včasnost a kvalita průzkumových údajů totiž přímo ovlivňuje efektivnost úderů a palby. To je důvod, proč musí řízení průzkumu věnovat prvořadou pozornost průzkumné orgány, ale i dělostřelečtí a vševojskoví velitelé.

Požadavky RVD na průzkumové údaje

RVD klade na průzkumové údaje požadavky, které za předpokladu jejich pravdivosti můžeme charakterizovat jako hodnověrné, včasné a přesné.

[Pod pojmem průzkumové údaje chápou:

- průzkumová zpráva — jakákoli zpráva o nepříteli, jeho bojové sestavě, zámyslu, technice, zásadách bojového (operačního) použití atd., která rozšiřuje naše poznání nepřitele,

- průzkumové údaje — jsou zvláštními případy průzkumových zpráv; jsou to konkrétní údaje o umístění, charakteru, druhu, rázu atd. objektů, které jsou potenciálními cíli pro úder a palbu RVD.]

Hodnověrnost průzkumových údajů se zjišťuje v průběhu vyhodnocování. Průzkumové údaje mohou být hodnověrné, pravděpodobné, pochybné a klamné. Hodnověrnost je důležitou charakteristikou průzkumových údajů, neboť úder a palbu můžeme vést jen na hodnověrně zjištěné cíle a s jistým rizikem i na cíle pravděpodobné.

Hodnověrnost posuzujeme podle množství průzkumových zpráv o objektu a podle vztahu tohoto objektu k dalším známým zprávám o nepříteli a terénu, času atd. Zdrojem omylu ve stanovení hodnověrnosti je malé množství objektivních zdrojů zpráv, nedostatek zpráv a času, účast subjektivního činitele a klamání nepřitelem.

Včasnost průzkumových údajů též limituje rozhodnutí o vedení úderu nebo palby. I ty nejlepší průzkumové údaje jsou bezcenné, jestliže jsou opožděné; jinak řečeno není účelné vést úder nebo palbu na

základě údajů o cíli, který v té době již mohl změnit (změnil) své stanoviště.

Včasné jsou takové průzkumové údaje, které RVD umožňují účinný zásah úderem nebo palbou. Přitom uvažujeme dobu potřebnou pro získání těchto údajů, jejich zpracování a předání, pro přípravu palby a její vedení, a to v konfrontaci s dobou, po kterou se cíl ještě pravděpodobně zdrží na původním stanovišti.

Vzhledem ke zvyšující se manévrovosti objektů v sestavě nepřitele, je naplnění požadavku včasnosti průzkumových údajů neustále obtížnější. Musíme zkracovat čas potřebný pro práci průzkumu i palebné soustavy. V některých případech můžeme včasnost průzkumových údajů zabezpečit (obnovit) dalším průzkumem, těsně před vedením úderu nebo palby.

Přesnost průzkumových údajů je specifickým požadavkem RVD. Zpravidla se charakterizuje velikostí pravděpodobné chyby určení souřadnic cíle. Požadavek přesnosti však nemůžeme vytyčit jedním číslem. Obecně sice platí, že pravděpodobná chyba určení souřadnic cíle by měla být co nejmenší, ale naplnění tohoto požadavku v praxi je krajně obtížné. Je tedy třeba najít určitý kompromis, který na jedné straně nezpůsobí velké snížení palebného účinku a na druhé straně vytvoří splnitelné podmínky pro průzkum. Tento kompromis ovlivňují druh a charakter cíle, jeho rozměry, druh (vlastnosti) palebného prostředku a jiné skutečnosti, což způsobuje, že požadavek na přesnost průzkumových údajů se pohybuje v určitém intervalu. Přípustnou velikost pravděpodobné chyby určení souřadnic cíle — viz **tabulku 1**.

Tabulka 1

Palebný prostředek	Pravděpodobná chyba v m
Hlavnové dělostřelectvo – na bodové cíle a cíle malých rozměrů	25
– na cíle velkých rozměrů (HP náložmo)	do 50
Raketomety	50
Taktické rakety	do 100, max. 150
Operačně taktické rakety	150–200, max. 300

V nezbytném případě můžeme zahájit úder (palbu) na základě souřadnic cíle určených s větší pravděpodobnou chybou, očekávaný účinek v cíli však bude větší, o této skutečnosti by měl být příslušný dělostřelecký velitel (náčelník) vždy informován, neboť musí učinit opatření k tomu, aby snížení účinku bylo minimální. Potíž však je v tom, že velikost pravděpodobné chyby určení souřadnic cíle v praxi nemůžeme stanovit. Můžeme ji usuzovat z podmínek, za kterých byly souřadnice cíle zjištěny. Proto je důležité, aby spolu s hlášením souřadnic a ostatních charakteristik cíle byly ohlášeny i tyto podmínky, což se v praxi bohužel důsledně neděje.

Zdroje průzkumových zpráv a údajů

RVD využívá pro přípravu úderů a palby různých zdrojů průzkumových zpráv a údajů. Jejich přehled — viz **obr. 1**.

Zdroje průzkumových zpráv a údajů nejsou však rovnocenné, a to jak z hlediska četnosti zpráv, které poskytují RVD, tak z hlediska jejich kvality ve vztahu k přípravě úderů nebo palby. Při přípravě úderů raketovým vojskem budou převládat průzkumové údaje získané cestou zpravodajského oddělení (správy [dále jen oddělení; míněno jak na taktickém, tak na operačních stupních]), při přípravě dělostřelecké palby to budou údaje od dělostřeleckého průzkumu. Vedle různé včasnosti průzkumových údajů jednotlivých zdrojů ovlivní jejich kvalitu především přesnost. Náročné požadavky hlavnového dělostřelectva splní zpravidla jen dělostřelecký průzkum, pro raketomety a raketové vojsko vyhoví i jiné zdroje zpráv.

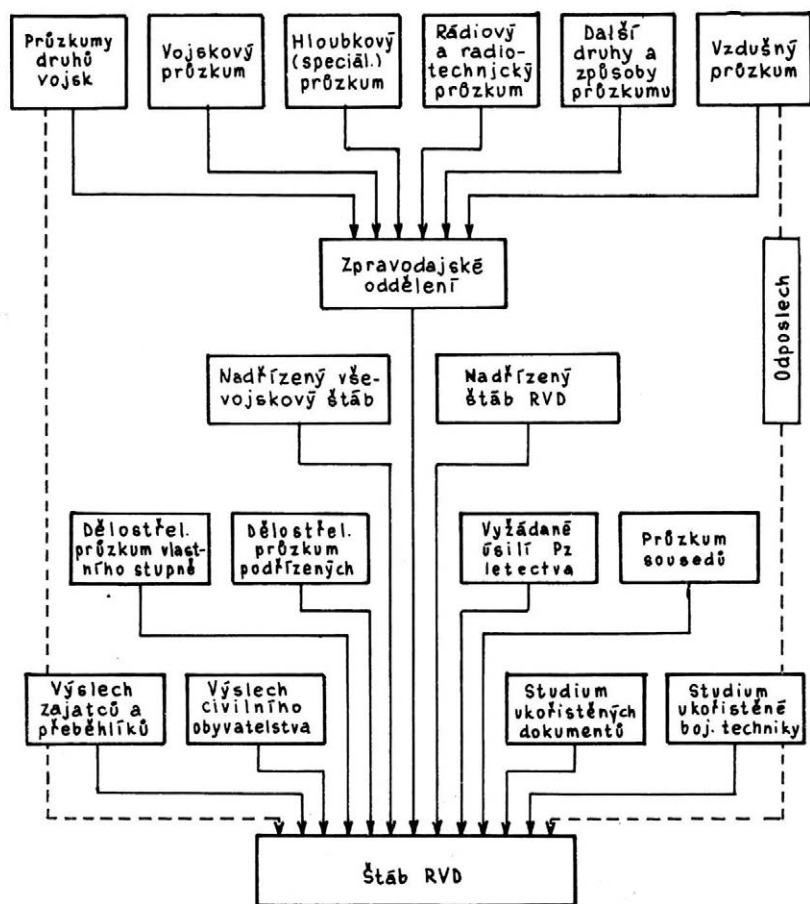
Průzkumové informace nadřazených štábů a sousedů, zprávy z výslechu zajatců,

od civilního obyvatelstva, studiem ukořisťených dokumentů a techniky a také zprávy a údaje rádiového a radiotechnického průzkumu a průzkumu druhů vojsk se vzhledem k jejich kvalitám používají zpravidla jako doplňkové zprávy v procesu vyhodnocování, ke zvýšení hodnověrnosti vyhodnocovaných údajů a k řízení ostatních druhů a způsobů průzkumu.

Získávání průzkumových údajů pro raketové vojsko

Vzhledem k významu úkolů, které raketové vojsko v boji a operaci plní, je získávání průzkumových údajů pro přípravu jeho úderů jednou z prvořadých povinností vševojskových štábů i štábů RVD. Víme, že průzkumové podklady pro vedení raketových úderů můžeme získat jen úzkou součinností všech sil a prostředků průzkumu. Nejde ale jen o získání těchto průzkumových údajů, jde také o jejich vyhodnocení, tedy posouzení jejich hodnověrnosti a získání co nejpřesnějších charakteristik objektů (souřadnic, rozměrů, charakteru, druhu, stupně ženižního vybudování atd.). To můžeme učinit pouze posouzením všech průzkumových zpráv, které máme nejen o tom kterém objektu, ale i z jeho okolí. To mohou v daném případě s odpovídající rychlostí a spolehlivostí posoudit pouze zpravodajské orgány.

S přihlédnutím k charakteru a umístění objektů, jako cílů pro úder raketového vojska, můžeme učinit závěr, že úkoly průzkumu ve prospěch operačně taktických raket mohou plnit síly a prostředky operačního průzkumu, a ve prospěch taktických raket síly a prostředky taktického průzkumu. Některé objekty pro taktické rakety mohou zjistit i síly a prostředky

Obn.1

dělostřeleckého průzkumu. Proto je výhodné, aby k plánování průzkumu byl přibírán i orgán štábu RVD. Bude to zpravidla náčelník průzkumu tohoto štábu. Jeho povinností je upřesnit úkoly, které budou síly a prostředky operačního a taktického průzkumu plnit ve prospěch RVD.

Hlavní objem průzkumných úkolů pro raketové vojsko splní nepochybně průzkumné letectvo. Při průzkumu pozorováním bude většinou zabezpečena včasnost průzkumných údajů, přesnost však vyhoví

zpravidla jen operačně taktickým raketám. Při průzkumu vzdušným fotografováním vyhoví přesnost vždy, musíme však brát v úvahu značnou potřebu času na zpracování výsledků.

Speciální, rádiový a radiotechnický průzkum mohou pro raketové vojsko dodávat údaje o důležitých objektech, např. o prostorech dislokace a soustředění vojsk, prostorech soustředění a postavení prostředků jaderného napadení, prostorech rozmístění velkých štábů, radiolokačních

uzlů, skladů, letišť, postavení PLRS apod. Výsledky jejich průzkumu však nemusí (u rádiového a radiotechnického průzkumu zpravidla nebudou) vyhovovat požadavkům přesnosti, proto je musíme velmi pečlivě vyhodnotit a jejich soufádnice upřesnit jinými druhy průzkumu.

Pro zajištění včasnosti průzkumových údajů je výhodné, aby byly předávány zpravodajským orgánům a štábu RVD současně. K tomu se na štábech RVD zřizuje odposlech výsledků vzdušného průzkumu v síti letectva. Kromě toho se může zřizovat zvláštní spojení mezi zpravodajským a operačním oddělením (správou) a štábem RVD pro rychlé předávání výhodnějších průzkumových údajů. Těmito opatřeními můžeme zkrátit dobu potřebnou pro práci s výsledky průzkumu přibližně na polovinu.

Důležitou úlohou průzkumu je zjišťování skutečných účinků jaderných úderů. To zabezpečuje zpravidla průzkumné letectvo kontrolním vzdušným průzkumem. Organizace kontrolního průzkumu je závislá na vlastnostech štábů, jenom výjimečně štábů RVD. Je tomu tak proto, že štáby RVD ke kontrolnímu průzkumu využívají opět vzletů průzkumného letounu a jen u úderů vedených poblíž předního okraje mohou použít dělostřelecké průzkumné vrtulníky.

Jestliže z různých důvodů nemůžeme zjistit skutečné účinky jaderných úderů kontrolním průzkumem, určují štáby RVD jejich pravděpodobné účinky matematickými metodami. Účinky vypočítáme na základě ráže jaderného úderu, druhu výbuchu, druhu, charakteru, polohy a rozměrů cíle a skutečné polohy epicentra. Ze všech hodnot je neznámá pouze poloha epicentra, kterou musíme zjistit průzkumem. K tomu používáme síly a prostředky operačního nebo taktického průzkumu, popř. (u úderů vedených poblíž předního okraje) i síly a prostředky dělostřeleckého průzkumu. V některých případech můžeme použít i topograficko-geodetické jednotky RVD, které mohou za příhodných podmínek určovat polohu epicenter jaderných úderů protínáním vřed i na značné vzdálenosti.

Získávání průzkumových údajů pro dělostřelectvo

Nejdůležitějším zdrojem průzkumových údajů pro dělostřelectvo je dělostřelecký průzkum. Jeho současně vybavení umožňuje získat pozemním průzkumem údaje o objektech do hloubky rozmístění rot prvního sledu nepřítelů, na výhodných směrech do hloubky praporů prvního sledu a výjimečně i do větší hloubky. Zvukoměrný a radiolokační průzkum může postihnout většinu střílečického dělostřelectva a minometů.

Dostřel moderních zbraňových systémů dělostřelectva však převyšuje uvedené možnosti průzkumu. Navíc zjišťování dělostřelectva nepřítelů až na základě jeho palby jistým způsobem snižuje možnosti průzkumu tohoto nejdůležitějšího cíle. Je tedy třeba prodloužit dále zjišťování objektů do hloubky brigády prvního sledu nepřítelů, popř. i větší, samozřejmě s potřebnou přesností.

Částečným řešením tohoto problému je zavedení dělostřeleckých průzkumných vrtulníků. Částečným proto, že těchto prostředků je málo (roj vrtulníků dělostřeleckého průzkumu o čtyřech vrtulnicích je u štábu RVD svazu) a dále proto, že vzdušný průzkum z těchto vrtulníků nezaplní zcela požadavky dělostřelectva co do přesnosti průzkumových údajů. Pravděpodobnou kruhovou chybu určení souřadnic cílů — viz **tabulku 2**.

Na cíle zjištěné dělostřeleckým průzkumným vrtulníkem tedy bude třeba zahajovat účinnou střelbu až po zastavení cíle, nebo alespoň účinnou střelbu pozorovat a opravovat. Přesto je vzdušný průzkum z vrtulníků nejvýznamnějším způsobem dělostřeleckého průzkumu za čarou dohlednosti z pozemních pozorovatelů. Nedostatek dělostřeleckých průzkumných vrtulníků je nutné nahrazovat vyžádáním vrtulníků od vševojskového velitele a jejich obsazením vycvičenými příslušníky dělostřelectva.

Hlavní možnost řešení naznačené disproporce dosahu palby a průzkumu však leží v oblasti řízení průzkumu. Jde o vy-

Tabulka 2

Druh podkladu	Pravděpodobná chyba v m
Topografická mapa (měřítko 1 : 50 000)	100–150
Překreslený letecký snímek s kilometrovou sítí nebo fotonám	40–50

užití dalších zdrojů průzkumových zpráv a údajů, jak jsem již uvedl. Podobně jako u raketového vojska je i u dělostřelectva zjištění potřebných průzkumových údajů zaručeno jen úzkou součinností všech druhů a způsobů průzkumu. Zásadní odlišnost však spočívá ve faktu, že všechny získané průzkumové zprávy vyhodnocují orgány dělostřeleckého průzkumu, které také předávají výsledky k využití.

Nejvíce podkladů získává dělostřelecký průzkum od zpravodajských orgánů a od letectva. S nimi proto navazuje a udržuje součinnost. Součinnost s průzkumy druhů vojsk se uskutečňuje jen výjimečně, neboť výsledky jejich průzkumu se přebírají zprostředkovaně, cestou zpravodajských orgánů.

Od zpravodajských orgánů přebírá dělostřelecký průzkum především celkové hodnocení situace a zámyslu nepřítele, neboť tyto údaje jsou jednak významným podkladem pro jeho řízení, ale i pro řízení bojové činnosti RVD.

Ze zdrojů průzkumových zpráv a údajů zpravodajského oddělení je pro dělostřelectvo nejdůležitější vojsový průzkum. Orgány vojskového průzkumu, zejména bojové průzkumné hlídky praporů a samostatné průzkumné hlídky pluků, působí v prostoru dosahu dělostřelectva a mohou zjistit průzkumné údaje o objektech nepřítele rozmístěných za jeho prvosladovými prapory. Musí však k tomu dostat rozkaz, neboť průzkum ve prospěch dělostřelectva není jejich hlavním úkolem. Nevýhodou jejich využití je skutečnost, že přesnost výsledků jejich průzkumu zpravidla nevyhoví vedení palby bez zastřelení, a dále to, že průzkumné údaje mohou být dělostřelectvu předány opožděně. To můžeme odstranit zařazením dělostřeleckých pohyblivých pozorovatelů do jejich sestavy. Tím zabezpečíme jak požadovanou přesnost výsledků, tak i jejich včasné předání, neboť ony mají spojení v rádiové síti dělostřelectva. Kromě toho mohou i pozorovat palbu a jejím opravováním zvyšovat účinnost. Uvedené využití orgánů vojskového průzkumu je nutné

sjednat při součinnosti s odpovídajícím zpravodajským orgánem (oddělením).

Můžeme vyslat dělostřeleckou pohyblivou pozorovatelnu do sestavy nepřítelů s úkolem vést průzkum ve prospěch dělostřelectva. To je však méně výhodné, neboť sestava průzkumné hlídky poskytuje DPP ochranu a zabezpečuje lepší možnost návratu do vlastní sestavy. Pokud se dělostřelecký velitel rozhodne k samostatnému způsobu použití DPP, musí tak učinit s vědomím a souhlasem příslušného zpravodajského orgánu.

Průzkumné letectvo se na získávání průzkumových údajů pro dělostřelectvo podílí převážně zprostředkovaně, přes zpravodajské oddělení (viz obr. 1). K rychlému převzetí průzkumových údajů si zabezpečí dělostřelectvo v některých obdobích boje (operace) přímý odposlech v síti průzkumného letectva. Konkrétní úkoly k průzkumu ve prospěch dělostřelectva však dostává průzkumné letectvo jen zcela výjimečně, až po splnění úkolů ve prospěch raketového vojska.

Pro dělostřelectvo mohou plnit úkoly vzdušného průzkumu bezpilotní průzkumné letouny, jejichž jednotky jsou součástí letectva. Průzkum pomocí televizí zabezpečuje dostatečnou včasnost údajů i u pohyblivých cílů (průzkumné údaje jsou k dispozici do 5 minut po průletu letounu nad objektem) a při použití mapy velkého měřítka je i dostatečně přesný. Podmínkou jejich využití je však vyčlenění určitého úsilí jednotky bezpilotních průzkumných letounů ve prospěch dělostřelectva vševojskovým velitelem. V takovém případě je výhodné organizovat spojení orgánu dělostřeleckého průzkumu s jednotkou k rychlému vyžadování vzletů a přebírání výsledků průzkumu.

Orgány dělostřeleckého průzkumu tedy navazují součinnost i s letectvem (zpravidla však jen na operačních stupních). Jejím obsahem je získání údajů pro odposlech průzkumových zpráv v síti průzkumného letectva, dohovor způsobu vyžadování vyčleněných vzletů a způsob využití bezpilotních průzkumných letounů.

Způsob řízení průzkumné činnosti má rozhodující vliv na splnění úkolů průzkumu pro přípravu raketových úderů a paléb dělostřelectva. Je tomu tak proto, že jediným možným řešením je úzká spolupráce všech druhů a způsobů průzkumu, zaměřená ke splnění rozhodujících úkolů v rámci jednotného průzkumného úsilí, což způsob řízení přímo ovlivňuje.

Jednotné úsilí průzkumu je vyjádřeno v usměrňující úloze náčelníka zpravodajského oddělení a ve výměně průzkumových zpráv a údajů. Při získávání průzkumových údajů pro raketové vojsko má rozhodující úlohu zpravodajské oddělení a jeho průzkumné prostředky, pro dělostřelectvo orgány a jednotky dělostřeleckého průzkumu. To jsou hlavní zásady, které je třeba při řízení průzkumné činnosti respektovat a které jsem chtěl v článku vysvětlit.

VÝVOJ TAKTIKY A OPERAČNÍHO UMĚNÍ VOJSK PVOS

Souběžně s rozvojem nepřátelských prostředků vzdušného a kosmického napadení zaznamenala PVO za posledních několik málo desetiletí takový vze-
stup, jaký v historii vojenství nemá obdoby. Z původního prvku zabezpečení
bojové činnosti se PVO rozrostla v ozbrojené síly, jejichž bojová a operační
činnost může dnes rozhodujícím způsobem ovlivňovat výsledek operace i války.

Jak je známo z dialektické zákonitosti vývoje, neprobíhal ani vývoj PVO vždy
zcela rovnoměrně, ale ve skocích. Ze základního určení PVO vyplývá, že se tato
vždy přizpůsobovala možnostem prostředků vzdušného napadení. Je ovšem ne-
málo příkladů z této vývojové cesty, kdy PVO parametry svých zbraňových systé-
mů na poměrně dlouhou dobu předstihla takticko-technické možnosti vzdušného
nepřítele. Bylo tomu např. při zavedení radiolokační techniky, reaktivních
stíhacích letounů, protiletadlových raket a prostředků radioelektronického
boje. Mnohé priority PVO přetrvávají dodnes a perspektivně budou mít zřejmě
i nadále progresivní charakter.

Současná PVO disponuje technikou, která v mnohém předčí takticko-
nické parametry prostředků vzdušného napadení (zejména v rychlostech a do-
stupech). Tím se do značné míry stává určujícím činitelem pro vývoj taktiky
nejen vlastní, ale i samotného vzdušného protivníka. Několikanásobným pa-
lebným překrytím prakticky „vypudila“ nepřítele z optimálních výšek letů
a donutila ho uskutečňovat lety v přízemních, malých nebo dostupových výš-
kách, což z hlediska hloubky doletu jsou podmínky pro nepřítele zjevně ne-
příznivé. Kvalita a hromadné nasazení sil a prostředků soudobé PVO nutí ne-
přítele k hromadnému a různě kombinovanému použití prostředků vzdušného
napadení, ke zvýšení intenzity vzdušného průzkumu, k posilování skupin před-
určených k umlčování prostředků PVO včetně radiolokačního rušení, k širo-
kému použití různých druhů manévrů, odpoutávání a klamně činnosti, ke zvý-
šení počtu nočních letů apod. Nepřítel je neustále nucen zvyšovat rychlosti,
dostupy a dolety svých prostředků a zdokonalovat jejich výzbroj. Mimo pilo-
vaných prostředků se předpokládá použití i bezpilotních prostředků vzdušného
napadení, raket s plochou dráhou letu, protiradiolokačních raket a hromadné
nasazení prostředků radioelektronického boje.

Naproti tomu PVO neustále se rozrůstá a to nejen kvantitativně, ale výrazně silí i v kvalitativním smyslu. Vzniká nová RL technika, nové zbraňové systémy i automatizované systémy jejich řízení. V taktice a operačním umění vojsk PVO se stále prohlubuje realizace zásad aktivity a nepřetržitého působení na vzdušné cíle, vysoké manévrovosti prostředků, jejich spolehlivosti a odolnosti i rychlé obnovitelnosti celkového systému PVO.

V souvislosti se zdokonalováním PVO vzniká otázka, jakým směrem se bude tento vývoj ubírat v budoucnosti. V článku chci blíže rozebrat některé tendence tohoto vývoje.

Perspektivy dalšího rozvoje prostředků vzdušného napadení

K danému problému je celá řada věrohodných studijních pramenů, které jej ve větší či menší míře objasňují. Přesto a nebo právě proto se pokusím o stručné shrnutí toho, co z dané oblasti může mít pravděpodobně podstatný vliv na taktiku a operační umění vojsk PVOS.

Z dostupných materiálů je zřejmé, že v nejbližších desetiletích bude vývoj zaměřen spíše na kvalitativní změny, než na zvyšování počtů bojových letounů. Bude charakterizován částečnou modernizací současných typů letounů, zaváděním nových letounů, řízených střel, radioelektronických zařízení a bitevních vrtulníků. Nadále bude pokračovat zvyšování rychlostí, doletů, dostupů a únosností taktického a vojskového letectva. Téměř 70 % letounů bude schopno působit za ztížených podmínek letu, 50 % letounů bude mít možnost uskutečnit nálety v malých nebo přizemních výškách na dozvukových rychlostech. Efektivní odrazové plochy nově zaváděných letounů nepřevyšují 1 m². Prakticky každý letoun bude vybaven prostředky, které umožní aktivní a pasívní radiolokační rušení. K plnému rozvinutí dojde ve vývoji a použití bezpilotních letounů, předurčených k průzkumu, vedení radioelektronického boje i úderu proti pozemním a vzdušným cílům. Nové typy protizemních raket s automatickým naváděním umožní taktickému letectvu vést údery ze vzdálenosti 100 i více km s maximální odchylkou 3–6 m.

Konkrétně bude u taktického letectva NATO vedle nejrozšířenějšího letounu F-4 část sil amerického letectva přezbrojena novými stíhacími bombardovacími letouny F-16, umožňujícími vést bojovou činnost proti pozemním i vzdušným cílům konvenčními i jadernými zbraněmi. Ve srovnání s letounem F-4 bude tento letoun schopen pronikat systémem PVO i v malých výškách rychlostí až 1300 km · h⁻¹ a působit za ztížených podmínek letu ve dne i v noci. Západoněmecké letectvo v kooperaci s Velkou Británií a Itálií zahájí přezbrojování na víceúčelový taktický letoun Tornado s měnitelnou geometrií křídla, který převyšuje dosavadní typ F-104 G především značnou únosností (třikrát větší), radiotechnickým vybavením a rychlostí. Ke zvýšení účinnosti letecké podpory pozemních vojsk nahradí letectvo NSR zastaralé letouny G-91 novými bitevními letouny Alpha Jet, které dosahují až čtyřnásobně vyšší únosnosti a dvojnásobného doletu v malých výškách ve srovnání s předchozím typem. Francie plánuje v 80. letech zavést taktický víceúčelový letoun Mirage 2000, který bude schopen plnit úkoly PVO i letecké podpory pozemních vojsk. Stíhací bombardovací letky kanadského taktického letectva v Evropě budou přezbrojovány letouny F-18 a Hornet.

Kromě nové generace letounů budou zaváděny i výkonnější verze starších

typů. Jde o letouny F-15 a EF-111A, předurčené především k překonávání systému PVO.

Se zaváděním nových bojových letounů jsou modernizovány i palubní zbraňové systémy. Protizemní RS Bullpup a AS-20 jsou nahrazovány RS Mawerick, AS-37 a Standart Arm, jejichž systém umožňuje navedení s přesností do 6 m při dosahu 50—100 km.

Značnou pozornost věnuje velení NATO i rozvoji sil a prostředků vojenského letectva, a to především vývojem nových typů bitevních vrtulníků vyzbrojených PTRS s dosahem 3—4 km. Jde o americký vrtulník AH-64 a západoněmecký PAH-2, které budou schopny nést dvojnásobný počet RS, budou mít o 25 % větší dosah a téměř 100% pravděpodobnost zásahu cíle. Uvažuje se dále o výstavbě dalších jednotek vyzbrojených bitevními letouny A-10A. Jde o specializovaný letoun, jehož hlavní předností je mohutná výzbroj a značná únosnost.

Strategické letectvo bude převážně vyzbrojováno řízenými střelami s plochou dráhou letu, jejichž odpalování můžeme předpokládat z čar vzdálených 400—500 km před státní hranicí. Mimo dosavadních strategických bombardovacích letounů B-52 a FB-111 G, H předurčených pro tento účel, se nadále pokračuje ve vývoji prototypu letounu B-1 jako nosiče 30 RS ALCM s dosahem 2600 km. Dále předpokládáme nahrazení protizemních RS SRAM víceúčelovými RS ACALM s dosahem až 1300 km proti pozemním cílům (zejména proti prostředkům PVO) a do 500 km proti vzdušným cílům. Plánuje se rovněž umístit na evropské válečné RS typu GLCM, odpalované z pozemních odpalovacích zařízení s dosahem do 600 km.

Vedle pilotovaných strategických prostředků se perspektivně budou zdokonalovat mezikontinentální balistické rakety (MBR) typu Minuteman-3A a objeví se nové MBR typu M-X s délkou dosahu 11 000 km. Jak známo, počítá se v Evropě s rozmístěním dalších dokonalejších raket operačního určení s dálkovým dosahem 3000—5000 km. Kromě pozemních MBR jsou v oblasti evropského válečného v operační pohotovosti atomové ponorky s balistickými raketami typů Poseidon, Polaris a Trident s dosahy od 5600 do 8000 km.

Rozvoj aktivních prostředků vzdušného napadení bude prováděn i zvyšováním účinnosti systémů průzkumu, velení a navedení. Kromě dalšího zdokonalování automatizovaného systému řízení taktického letectva 407-L na evropském válečném byl zaveden do operačního použití létající systém řízení a uvědomování taktického letectva 411-L AWACS, který umožní přehled o vzdušné situaci ve výškách 100—200 m do vzdálenosti až 370 km a ve středních a velkých výškách do vzdálenosti 400 km.

Vidíme, že při částečném zvýšení absolutního počtu bojových letounů a se započtením zvětšení jejich rychlosti a doletů a dále pak s použitím RS s plochou dráhou letu nepřítel bude schopen, ve srovnání s dnešním stavem, vytvářet téměř dvojnásobné náletové hustoty vzdušných cílů. Zhruba o 10 % vzroste schopnost nepřítelů vést bojovou činnost v noci a za ztížených podmínek letu a 11% nárůstek bude zaznamenán v únosnosti perspektivních letounů.

V souhrnu tedy jde o takové kvalitativní změny, které si na druhé straně vynucují odpovídající protipatření v organizaci perspektivní PVO.

K modernizaci bojové techniky PVOS

Nejdříve si připomeňme dialektickou závislost taktiky a operačního umění vojsk PVO na rozvoji bojové techniky a naopak do jisté míry určující vliv

potřeb v bojovém a operačním použití sil a prostředků PVO na rozvoj techniky. Aniž bychom hlouběji rozebírali všechny aspekty uvedeného vztahu, shrňme alespoň ve stručnosti a v obecném pojetí rozhodující požadavky na nová konstrukční řešení v modernizaci bojové techniky PVO.

Mezi tato perspektivní konstrukční řešení patří především:

- zabezpečení maximálního dosahu, zvýšení přesnosti, rychlosti a spolehlivosti měření souřadnic vzdušných cílů se současným zlepšením rozlišovacích schopností,

- minimalizace ztrát radiolokační informace, zpracování maximálního objemu informace s minimálními časovými ztrátami,

- zvyšování odolnosti techniky PVO proti všem formám, vlivům a prostředkům nepřátelského působení,

- zvyšování palebných možností protiletadlových raketových komplexů, doletu a účinnosti střelby stíhacího letectva,

- dosažení vysoké provozní spolehlivosti při trvalém snižování časových, personálních a finančních nároků na provoz a exploataci techniky.

Splnění těchto požadavků bude u techniky radiotechnického vojska (RTV) spočívat zejména v optimalizaci (maximalizaci) radiolokační informace a v nezbytné automatizaci procesu získávání, zpracování a přenosu informace. Maximalizace radiolokační informace bude vyžadovat několikanásobné zpracování signálů multiprocesorem s využitím jednotek programového řízení a velk kapacitního přenosu a zobrazení, a to jak v etapě primárního, tak i sekundárního zpracování. Očekává se zavádění identifikačních systémů, které budou určovat typ a charakter vzdušného cíle analýzou odraženého signálu. Typickým rysem moderní radiolokační techniky je přechod k přenosu a zpracování dat v číslicové formě. Dále můžeme předpokládat široké využití adaptivních anténních soustav, které mohou podstatně zvýšit odolnost radiolokátorů proti rušení a přispět k řešení dalších problémů perspektivní radiolokace.

Pokrok v radiolokaci ovlivní i rozvoj techniky protiletadlového raketového vojska (PLRV). Vícefunkční radiolokátory umožní svými vlastnostmi nahradit řídící i naváděcí radiolokátory, identifikační zařízení i automatické sledování raket při ničení většího počtu cílů. Zdokonalení metod zpracování radiolokačních signálů s vysokou automatizací provozu dovolí rozšířit počet realizovaných funkcí při snižování nežádoucích vlivů možných chyb operátorů. U PLRV můžeme očekávat další modernizaci současných protiletadlových komplexů a nástup nové generace protiletadlové raketové techniky s výraznou kvalitativní změnou funkčních parametrů, vysokou automatizací provozu a optimálním využitím pracovních a provozních charakteristik. Z hlediska navádění raket na cíl zaznamenává progresivní tendenci poloaktivní samonavedení.

U protiletadlových raket dojde zřejmě ke snižování jejich rozměrů a hmotnosti při zvyšování účinnosti bojové nálože, zvýšení rychlosti doletu a zkvalitnění palubního vybavení, což umožní využití různých naváděcích metod s vysokou přesností. Typickým bude přechod na tuhá, bezdymá paliva, užití lehkých a pevných plastických hmot, miniaturizace elektronických zařízení, použití speciálních kontejnerů pro ukládání raket, autonomní činnost odpalovacích ramp apod.

Vývoj techniky stíhacího letectva (SL) vedle dokonalejšího radiolokačního vybavení a modernější raketové výzbroje půjde cestou dalšího zlepšování le-

tových vlastností přepadových letounů a zvyšováním jejich doletu. Zavedení nových prostředků automatizace velení příznivě ovlivní možnosti přístrojového navádění SL na vzdušné cíle a zlepší mnohé otázky součinnosti s PLRV.

Na zvyšování palebných možností bude mít podstatný vliv dále zavádění automatizovaných systémů velení (ASV). Očekáváme, že systém velení bude plně automatizován v oblasti informačních toků a částečně i ve sféře rozhodovacích a řídicích procesů. Rozvíjení ASV bude umožněno zejména využíváním zdokonalených metod operační analýzy a jím odpovídajících inovovaných algoritmů řešení, pokrokem v oblasti elektroniky a tím i výpočetní techniky a konečně i přechodem na dokonalejší zdroje radiolokační informace.

Proces zvyšování kvality veškeré bojové techniky PVO (zbraňových systémů i ASV) bude provázen modulovým řešením jednotlivých jejích prvků a všeobecným pokrokem v oblasti diagnostických metod složitých elektronických zařízení. To vše povede ke zjednodušení a zrychlení obsluhy, exploatace a údržby bojové techniky a při důsledné typizaci to může znamenat i snížení počtů náhradních dílů, zmenšení skladovacích prostorů, snížení počtu pomocných pracovníků a tím i celkových provozních nákladů.

Kromě uvedené (dnes už klasické) techniky půjde vývoj v oblasti PVO cestou hledání zcela nových originálních prostředků ničení vzdušného a kosmického nepřítele. Tak na úrovni funkčních zkoušek bude nepochybně intenzivně pokračovat výzkum a vývoj nových koncepčních řešení s využitím vlastností laseru, protonů, bezpilotních letounů, protiraket, možností umělých družic Země apod.

Vidíme, že perspektivní PVO z hlediska prostředků bude stále více mnohostrannější, dokonalejší a tím i složitější.

Předpokládané tendence v použití vojsk PVOS

Adekvátně k prognóze rozvoje nepřátelských prostředků vzdušného napadení bude se operační a bojové použití vojsk PVO opírat o moderní a kvalitativně nové prostředky PVO i úměrný jejich kvantitativní nárůst. Progresivní tendence ve vývoji PVOS se projeví především v dalším rozpracování obsahové náplně protivzdušných operací na válčišti a s tím související aktivní účasti dalších druhů ozbrojených sil a vojsk na zmaření vzdušných operací pravděpodobného nepřítele. V souvislosti s tím bude variantně propracována otázka funkční účasti PVOS ve vzdušných operacích vlastního úderného letectva. S ohledem na narůstající množství, kvalitu a nutnost racionálního využití veškerých sil a prostředků PVO na území státu se budou prosazovat další integrační tendence v dořešení otázek součinnosti s vojskem PVO pozemních vojsk a stíhacím letectvem frontu při působnosti ve společném prostoru bojové a operační činnosti. V operačním měřítku se vedle principu obrany objektů bude stále více uplatňovat souvislá obrana rozsáhlejších prostorů a území. V rámci jednotného zámyslu bojového a operačního použití všech sil a prostředků PVO v počátečním období války se bude prosazovat tendence přesnějšího vymezení odpovědnosti vojska PVO pozemních vojsk a frontového stíhacího letectva za PVO v pohraničních oblastech (pro pozemní prostředky podle prostorů a pro SL podle náletových směrů).

Zmíněné integrační tendence a to nejen uvnitř státu, ale v rámci států Varšavské smlouvy posílí komplexní zavedení automatizovaných systémů velení, které podstatně zkvalitní a zrychlí rozhodovací procesy a dovolí tak v širší míře uplatňovat princip centralizace velení. Mimo zaváděných ASV bude v intenzivní míře pokračovat vývoj ve využívání univerzální výpočetní techniky a to jako systémů podporujících rozhodování při řešení takticko-operačních otázek v přípravě a průběhu vedení bojové činnosti. V další perspektivě budou mít tyto systémy i určité nezbytné návaznosti na ASV jiných druhů ozbrojených sil a vojsk.

Zatím z hlediska efektivnosti využití prostředků průzkumu, REB a ASV můžeme předpokládat dvě paralelně probíhající tendence:

1. Vytváření jednotného systému průzkumu vzdušného nepřítele a REF s využitím prostředků PVOS, vojska PVO frontu, letectva frontu a dalších speciálních prostředků. Následný vývoj ASV s největší pravděpodobností půjde ve smyslu centralizačních tendencí tak, aby bylo dosaženo plynulého přehledu o stavu a činnosti nejnižších palebných jednotek PVO až na centrálních (ústředních) stupních velení.

2. K zabezpečení autonomního vedení bojové činnosti při decentralizovaném velení bude nastavba automatizace probíhat cestou vytváření doplňkových spojovacích systémů tak, aby informace o vzdušné situaci postupovaly od prvotních zdrojů k nejbližším aktivním prostředkům PVO s minimálními časovými ztrátami. V dalším můžeme předpokládat zavedení systému vzdušných velitelských stanovišť s cílem omezit vliv vyřazení nebo zeslabení centralizace systému velení.

Souběžně s tím bude nutné novými způsoby řešit záložní systém velení i možnosti přechodné práce v původním, eventuálně v částečně modifikovaném režimu velení. Uchování co největší životnosti stacionárně uspořádaných ASV si vyžádá řešit se zvláštní pozorností otázky jejich odolnosti a utajení.

V operačním i taktickém rámci bude dále hlouběji rozpracována realizace pravděpodobných variant obnovy narušeného systému PVOS, případně jeho posílení i rozšíření bráněného území s hlavním zřetelem na udržení styku s postupujícím vojskem PVO pozemních vojsk. V souvislosti s uvedeným bude mezi stále sledované problémy patřit otázka pohyblivosti a manévrovosti veškerých sil a prostředků PVO.

V taktickém rámci se do popředí dostanou praktické otázky boje s ŘS s plochou dráhou letu a to před čarou jejich odpálení i v průběhu letu.

U PLRV s využitím palebných komplexů různého dosahu bude pokračovat vytváření smíšených sestav a uskupení, které mimo vzájemnou obranu umožní vícenásobné palebné překrytí a tím i schopnost čelit vyšším náletovým hustotám vzdušného nepřítele.

Zavedení nových typů přepadových letounů u SL s dokonalejší radiolokační a raketovou výzbrojí umožní zasazování SL na vzdálenějších přístupech a přepady na vstřícných kursech. Všeobecně se rozšíří použití SL na operační dolet.

U RTV bude pokračovat tendence dalšího zkvalitňování RL pole uvnitř prostoru bojové a operační činnosti i před státní hranicí. Mimo postupné obměny RL techniky dojde k úplné automatizaci sběru, zpracování, předávání a zobra-

zení informací o vzdušné situaci. Tím mimo zmiňované už rychlosti zpracování údajů se zvýší kapacita vedení vzdušných cílů a do značné míry se zlepši i možnosti diferencovaného přehledu o pohybu vlastního letectva. V další perspektivě můžeme očekávat zařazení prostředků pasívní radiolokace, prostředků vzdušného radiolokačního průzkumu a popř. i prostředků kosmického průzkumu.

Podrobněji bude rozpracován podíl sil a prostředků REB PVOS na radioelektronickém úderu. Současně s tím dojde k dalšímu zpřesňování otázek elektromagnetické koexistence.

Z hlediska spojení můžeme předpokládat, že kromě spojovací soustavy, která je organickou součástí ASV, bude rozvoj ostatních druhů spojení plně závislý na vývoji celoarmádních spojovacích prostředků.

V oblasti zabezpečení bojové a operační činnosti vojsk PVOS můžeme očekávat dílčí změny zejména ve vztahu k nové bojové technice. V tomto směru zaznamenávají některé druhy speciálního zabezpečení určité inovace. V ženítním, chemickém a týlovém zabezpečení budou probíhat zákonitě kvalitativní změny v souladu s vývojem odpovídajících druhů vojsk.

Kromě uvedeného vývoj taktiky a operačního umění PVOS půjde cestou širšího uplatnění metod operační analýzy, algoritmizace operačně taktických úloh a jejich modelování, využitím systému techniky, různých způsobů dezinformace nepřítele apod.

PVOS ve sféře rozvoje taktiky a zejména pak operačního umění bude mít všeobecně nadále velmi progresivní tendenci. Je to dáno jednak očekávanou působností nepřítele a dále pak palebnými možnostmi vlastních prostředků PVO, které zejména svým dosahem přesahují rámec jednoho státu. Tím více nabývá na významu koaliční charakter protivzdušných operací a úkoly vyplývající ze spojenecké součinnosti.

Neméně důležité jsou i otázky součinnosti uvnitř státu, kde působnost vojska PVO pozemních vojsk a frontového letectva překročily rámec zabezpečení bojové činnosti pozemních vojsk a staly se svým působením významným druhem bojové činnosti. Tato vojska díky svému kvalitativnímu a kvantitativnímu složení se spolu s raketovým vojskem a dělostřelectvem i úderným letectvem budou značnou měrou podílet na odražení a zmaření vzdušných operací nepřítele. Stejně závažným se stává použití prostředků REB, neboť dosažení elektronické nadvlády se začíná považovat za důležitější, než získání nadvlády ve vzduchu.

Nadále se budou zdokonalovat automatizované systémy velení, které ve svých důsledcích znásobují ničivé možnosti aktivních prostředků PVO.

PVO vedle protiletectvé obrany bude více nabývat charakteru protiraketové a posléze protikosmické obrany. Bude nepochybně obohacena o zcela nové, originální prostředky a systémy, jejichž bojové a operační použití zajistí převahu nad pravděpodobným vzdušným a kosmickým nepřítelem.

K ZÁTARASŮM MINOVÁNÍM »NA DÁLKU«

V posledních letech věnuje velení armád NATO značnou pozornost opatřením ke ztížení činnosti protivníka využíváním výbušných zátarasů s důrazem na znemožňování, usměrňování nebo zpomalování postupu především tankových vojsk. Na základě zkušeností z 2. světové války, válek v Koreji a ve Vietnamu i z arabsko-izraelské války je především v americké armádě přistupováno k této problematice z hlediska soudobých podmínek vedení boje a operace, dosaženého stupně vědeckotechnického rozvoje a ke zřizování výbušných zátarasů jsou využívány nové způsoby a do výzbroje zaváděny moderní zatarasovací prostředky.

Ve 2. světové válce bylo PT min použito hromadně ke zřizování rozsáhlých minových polí. Účinnost těchto PT minových polí byla relativně nízká, neúměrná nákladům a vynaloženému úsilí při jejich zřizování. Ke zničení jednoho tanku bylo v průměru zapotřebí 400—800 PT min, což představovalo až 8 tun min, 2—3 nákladní vozidla a 2—3 dny až jednoho dne. Vysoké náklady na zřizování PT minových polí při jejich nízké účinnosti byly zapříčiněny především těmito negativními faktory:

- velká hmotnost používaných PT min,
- pracné, převážně ruční zřizování PT minových polí,
- zřizování PT minových polí se značným předstihem, kdy nebyl zcela zřejmý záměr nepřítele,
- konstrukce rozněcovačů byla poměrně jednoduchá, což umožňovalo za výhodných podmínek rychlou dezadjustaci min,
- vzhledem k působení min (protipásové) bylo nutností zřizovat PT minová pole o vysoké hustotě,
- PT minová pole ovlivňovala pouze jednotky v dotyku, tedy pouze část bojové (operační) sestavy,
- PT minová pole zřizována šablonovitě a při zjištění jejich průběhu možnost obejít,
- PT minová pole často zřizována bez dostatečného spojení s palbou, prakticky trvalá působnost zřízených PT minových polí často omezovala činnost vlastních vojsk a docházelo i ke ztrátám na vlastních PT minových polích.

Ke zvyšování účinnosti PT minových polí byla přijímána opatření již v průběhu 2. světové války, o čemž svědčí vytváření pohyblivých odřadů zatarasovačů (POZ). Posuzujeme-li současné způsoby zřizování PT minových polí a používané prostředky zatarasování v armádách NATO, je zřejmé, že se uvedené nedostatky podařilo především v armádách USA a NSR překonat. Rychlý rozvoj zatarasovacích prostředků umožnil řešit otázky zaminování prostorů prak-

tický do celé hloubky operační sestavy protivníka. Podrobně rozpracovávány jsou především způsoby označované jako minování „na dálku“ (popř. rozptylové nebo povrchové minování). U těchto způsobů se využívá k dopravě min do stanovených vzdálených prostorů minových vrhačů, letectva, klasického dělostřelectva a různých raketových a reaktivních systémů. K charakteristickým rysům minování „na dálku“ patří:

- možnost zaminovat prostory do celé hloubky operační sestavy se značnou přesností,
- možnost zřizovat PT, PP i smíšená minová pole,
- zaminování zpravidla jako povrchové (s výjimkou málo únosného terénu, popř. použití min, umožňujících zarytí),
- možnost zaminování rozsáhlých prostorů s nepravidelným rozmístěním min,
- možnost využití v libovolné denní a roční době bez ohledu na povětrnostní podmínky,
- možnost manévru v téměř reálném čase, v nejpříznivější době pro činnost vojsk protivníka,
- vysoká mobilnost prostředků používaných k minování,
- použití vysoce účinných typů min se samodestrukcí,
- možnost rychlého, překvapivého a relativně neomezeného rozšiřování zaminovaných prostorů.

K výrazným změnám došlo nejen z hlediska zatarasovacích prostředků pro minování „na dálku“, ale i v konstrukci používaných min, zvláště protitankových. Hmotnost dříve používaných PT min se pohybovala okolo 10 kg, širokým využitím účinnějších trhavin došlo u PT min používaných u jednotlivých systémů minování „na dálku“ ke značnému snížení hmotnosti, která u většiny PT min je v průměru 2,5 kg. V důsledku toho jsou PT miny pro minování „na dálku“ rozměrově podstatně menší. Většina zaváděných PT min je konstrukčně řešena tak, aby působila na celý profil vozidla (protidnové). U těchto min se v široké míře využívá automatického odjišťování, bezkontaktních rozněcovačů a autodestrukce po uplynutí nastavené doby. To vše výrazně ztěžuje jakoukoliv manipulaci s minou a tím i možnosti zneškodnění.

Prostředky k minování „na dálku“ hodnotíme jako vysoce efektivní, umožňující pružné ovlivňování bojové činnosti. K celkovému posuzování je však třeba přistupovat komplexně, nejen z hlediska účinnosti takto vytvářených zatarasů, ale i z hlediska celkového vlivu na vedení boje a operace. Zanedbatelný není ani psychologický účinek, protože i podle názorů amerických vojenských odborníků patří k cílům zřizování minových polí mimo jiné snižovat vůli protivníka bojovat a vzbuzovat v něm strach z náhlých a nečekaných ztrát.

Uvedli jsme, že prostředky minování „na dálku“ umožňují zaminovat libovolný prostor relativně do neomezené hloubky (např. dolet letounu B-52D činí 16 000 km). Možnosti zřizování minových zatarasů „na dálku“ jsou však také podmíněny řadou předpokladů. Jestliže např. nepřítel nezíská převahu ve vzduchu, resp. bude účinnost protiletadlových prostředků protivníka vysoká, je prakticky vyloučena možnost minování „na dálku“ pomocí letectva ve větším rozsahu. Za tohoto předpokladu jsou relativně (vzhledem k současným prostředkům pro minování „na dálku“ ve výzbroji armád NATO) omezeny možnosti nepříteli zřizovat minová pole „na dálku“ vzdáleností 40 km od předního okraje.

V řadě pramenů se setkáváme s údaji o rozměrech zaminovaných prostorů při použití jednotlivých systémů pro zřizování PT minových polí „na dálku“ a o plošné hustotě zaminování. Tyto údaje chápeme jako přibližné, které slouží pro orientaci o možnostech nepřítele při použití jednotlivých systémů. Nepravděpodobnost rozmístění min v zaminovaném prostoru bude způsobovat, že dílčí části zaminovaného prostoru se mohou z hlediska plošné hustoty značně odlišovat. Předpokládáme, že u všech uváděných systémů s výjimkou PT minových polí zřizovaných vrhači bude dosažena největší plošná hustota ve střední části minového pole a okrajové části budou zaminovány s nižší hustotou. Obdobně i tvar zaminovaného prostoru nebude u většiny používaných systémů obdélníkový, jako u většiny minových polí zřizovaných klasickými způsoby.

Při minování „na dálku“ letectvem s využitím skříňových pum bude zaminovaný prostor tvaru elipsy. Při posuzování jakým způsobem bude prostor zaminován, bereme v úvahu prostředek dopravy min do prostoru. Především při použití raketometných systémů můžeme předpokládat, že tvar zaminovaného prostoru bude značně závislý na vzdálenosti střelby.

Prostředky minování „na dálku“ budou zřizovány minová pole dvěma způsoby, a to překrytím a přehražováním.

Přikrytí bude nepřítelem využívat především k rychlému zesílení hodnoty ve vlastních obranných postaveních, k zaminování vojsk protivníka v prostorech soustředění (především tankových jednotek) a k zastavení postupu hlavních uskupení protivníka. Pro přikrytí je udávána spotřeba 0,8 t trhaviny na km².

Přehražování bude nepřítelem využívat především k vytváření zaminovaných prostorů na předpokládaných směrech postupu protivníka (v hloubce) s cílem dezorientovat protivníka a jeho postup omezovat a zpomalovat. Pro přehražení je udávána spotřeba 0,4 t trhaviny na km².

Pojmová nejednotnost v rozdělení zátarasů a minových polí zřizovaných nepřítelem pramení zřejmě z nekomplexního chápání. V tomto směru je třeba vycházet ze základního rozdělení, které uvádí přednáška SŽV MNO č. 06136/11-25-1979. Zde jsou v souladu s názory velení americké armády uvedeny typy zátarasů — rušivé, obranné, ochranné, přehradné a překážející.

Toto rozdělení má obecnou platnost a zahrnuje jak zřizování zátarasů klasickými způsoby, tak i využití prostředků minování „na dálku“. Označení minové pole je užším pojmem, který odpovídá specifickému druhu výbušného zátarasu.

Při zřizování přehradných a překážejících zátarasů bude využití prostředků minování „na dálku“ základem veškeré činnosti. Při zřizování obranných a ochranných zátarasů má minování „na dálku“ jen dílčí význam. Cílem použití prostředků minování „na dálku“ u těchto typů zátarasů je zvýšit hustotu předem připravených zátarasů, nebo je doplňovat krycími zátarasy. K vytváření rušivých zátarasů budou využívány především prostředky minování „na dálku“ a diverzní jednotky.

Překonávání PT zátarasů zřizovaných minováním „na dálku“

Volba způsobu překonání PT zátarasů zřizovaných minováním „na dálku“ je podmíněna důkladnou znalostí minového materiálu, který nepřítelem používá. Rozhodující je správné posouzení, jakým způsobem je mina zjištěného typu aktivizována — tj. činnost příslušného rozněcovače. Vzhledem ke značnému množství typů PT min, které v současné době jsou ve výzbroji armád NATO

a množství typů používaných rozněcovačů u těchto min, bude právě určen typ min jedním z nejobtížnějších úkolů průzkumných orgánů všech stupňů, velitelů i jednotek, které je budou odminovávat. Velitel, který určuje způsob překonání PT minového pole, musí brát kromě typu zjištěných min v úvahu:

- rozsah zaminovaného prostoru a možnosti jeho obejít,
- taktickou situaci a její předpokládaný vývoj,
- členitost terénu, roční a denní období, povětrnostní podmínky,
- průchodnost terénu, vliv rostlinného příkrovu,
- množství a stav odminovacích prostředků, množství ženijního náloživa a rozněcovačů, které má k dispozici,
- množství sil, které je třeba vyčlenit, a jejich vycvičenost,
- dobu potřebnou k překonání PT minového pole a další ovlivňující faktory.

Vzhledem k současným odminovacím prostředkům, které jsou ve výzbroji ČSLA, a stupni rozpracování dané problematiky, jsou v současné době využitelné tyto způsoby překonávání PT minových polí zřizovaných minováním „na dálku“:

1. **Výbušný**, který je založen na přivádění min k výbuchu působením tlakové (rázové) vlny vzniklé odpálením náloží. Tento způsob je rychlý a účinný. Není však použitelný, jestliže bylo k zaminování použito min s rozněcovačem odolným proti výbuchu (např. XM-34, AT I). K výbušným odminovacím prostředkům ve výzbroji ČSLA patří raketový odminovač ROD-200, výbušný odminovač (VO) a táhlé nálože (TN). Zřizování průchodů v minových polích raketovým odminovačem ROD-200 zabezpečují ženijní jednotky. Předností použití ROD-200 je především rychlost zřízení průchodu při malé hloubce minového pole (do 100 m). Postupné vytváření průchodu při větší hloubce minového pole je technicky obtížné a z praktického hlediska nevýhodné. Největší využití ROD-200 můžeme předpokládat v blízkosti předního okraje, kde minová pole nebudou dosahovat velkých hloubek — např. při překonávání minových polí zřizovaných minovým ukladačem XM-128 (PT miny XM 75 a PP miny XM 74).

Výbušný způsob můžeme považovat za perspektivní vzhledem k prudkému vývoji účinnějších výbušnin. K nim patří především principiálně nový druh munice, označovaný v zahraničí FAE (Fuel Air Explosive). Tato objemově detonující munice, resp. munice prostorové exploze, je podle zahraničního tisku značně efektivnější (s vyšší účinností) než munice plněná klasickou výbušninou. Princip této nové výbušniny je založen na detonaci, ke které dochází smíšením hořících plyných směsí se vzduchem. Výbuch směsi šíří v okolní atmosféře tlakovou (rázovou) vlnu, která aktivuje nebo poškoďuje PT miny do vzdálenosti závislé na hmotnosti nálože, odolnosti min a členitosti terénu. Vlastní nálož v kapalném složení lze dopravovat do stanoveného prostoru raketou nebo leteckou pumou a rozptýlením výbušniny (např. výmetnou náplní) ve vzduchu vzniká aerosol. Na tomto principu je založen i raketový odminovač Slufae, zavedený do výzbroje americké armády (blíže Zprav-51-6 1. Vložka).

Použití výbušného odminovače je vždy spojeno s použitím tanku opatřeného mechanickým odminovačem (MOV, KMT-6 nebo talem) a je určeno k rozšiřování průchodu v PT minových polích. Vzhledem k tomu, že nálože jsou dopravovány do minového pole za tankem, nemá prakticky význam řešit samostatné využití výbušného odminovače k vytváření průchodů v PT minovém poli. Vzhledem k současné výzbroji ČSLA není pravděpodobné, že bychom k vytvá-

ření průchodů v PT minových polích využívali způsobu vysunování táhlých náloží (např. VO), který je používán v americké armádě.

Předpokládáme, že použití táhlých náloží (TN) k vytváření průchodů v PT minových polích zřizovaných „na dálku“ budeme využívat jen výjimečně. Vzhledem ke značným hloubkám takto zřizovaných minových polí a relativně velké vzdálenosti PT min od sebe nebude tento způsob efektivní. Tento způsob předpokládá značnou spotřebu táhlých náloží a je poměrně pracný.

Dosud málo docenujeme způsob vytváření průchodů v PT minových polích odstraňováním min náložkou trhaviny. Předpokládáme, že pro vytvoření průchodu šířky 8 m bude v průměru třeba odstranit 3–8 PT min. Za výhodných podmínek, především při odstraňování min s kontaktními rozněcovači (např. XM-34, M-56, AT I) bude tento způsob patřit k neefektivnějším. PT miny ničíme buď jednotlivě 200g náložkou s časovým rozněcovačem, nebo najednou pomocí 200g náložek a bleskovicové roznětové sítě. Při odstraňování min s nekontaktními rozněcovači je nutné, aby se do blízkosti miny nedostaly žádné kovové části. To platí jak o prostředcích odminování, tak i výstroji a výzbroji vojáků, kteří se podílejí na zřizování průchodu. Vlastní přiložení náložky k PT mině bude možné vzhledem k malé hmotnosti náložky pomocí dřevěné či laminátové tyče (popř. pomocí jiného improvizovaného prostředku z plastické hmoty) z bezpečné vzdálenosti. Tento způsob překonávání PT minových polí není materiálně a časově náročný a je při zvládnutí zásad trhavých prací využitelný všemi druhy vojsk. V současné době bude tento způsob zřizování průchodů v PT minových polích zřizovaných „na dálku“ patřit k neúčelnějším a bude mít všestranné využití.

Některé prameny uvádějí možnost ničení PT min za pomoci kumulativní náložky, umístěné na vzdálenost několika metrů od PT miny. Ze speciálního náloživa, které je ve výzbroji ČSLA, bude pro tento účel nejvhodnější průbojná náložka PN-4. Vzhledem k členitosti terénu a poměrně malým rozměrům používaných PT min je sporné, zda odpálením náložky dojde k dostatečnému poškození, resp. aktivaci PT miny. Výhodnější v tomto směru může být použití usměrněných náloží, vytvořených z plastické trhaviny Pl Np 10.

Při posuzování vhodnosti ručního výbušného způsobu je nutné brát v úvahu, že se nevyhne pohybu živé síly v zaminovaném prostoru. Ve výzbroji armád NATO je i řada systémů, které mohou zřizovat „na dálku“ i smíšená minová pole — např. ADATM (PT miny XM-70, XM-73 resp. PP miny XM-74), ukladač XM-128 (PT miny XM-75 resp. PP miny XM-74) v armádě USA. Smíšená minová pole mohou být zřizována i pomocí letectva. Proto využití všech ručních způsobů zřizování průchodů v PT minových polích musí předcházet důkladný průzkum.

Vytvářet průchody v PT minových polích zřizovaných „na dálku“ dělostřelectvem nebo leteckým bombardováním není prakticky možné. Vyplývá to jednak z místa, kde mohou být PT minová pole zřizována (např. ohrožení vlastních vojsk), ale i z vlastní podstaty tohoto způsobu. I při značné spotřebě munice by byla účinnost odminování poměrně nízká a podmínky k provedení průchodu by byly velmi ztíženy (zasypání neaktivovaných min, rozrušení terénu apod.).

2. Mechanický způsob, který je založen na použití mechanických odminovačů, jejichž přejezdem dochází k aktivování min nebo jejich odsunování mimo vytvářené průchody. Ve výzbroji ČSLA k mechanickým odminovacím prostředkům patří: mechanický odminovač — tral, mechanický odminovač tral —

KMT-5, mechanický odminovač-vyorávač (MOV) a nově zaváděný mechanický odminovač KMT-6. Všechny tyto prostředky jsou organizačně začleněny u tankových jednotek a jejich využití jinými druhy vojsk nepředpokládáme. Prostředky jsou určeny ke zřizování kolejových průchodů, k jejichž rozšíření může být použit výbušný odminovač. Konstrukce odminovačů umožňuje aktivaci PT min s nárazovým rozněcovačem v celé šířce tanku. Předností těchto odminovačů je, že mohou vytvářet průchod prakticky neomezené délky s vysokou účinností odminování při průměrné rychlosti $8 \text{ km} \cdot \text{h}^{-1}$. K nevýhodám patří především malá odolnost proti PT minám s rozněcovači uváděnými do činnosti se zpožděním, použitelnost jen v určitých druzích hornin, značná závislost na členitosti terénu i to, že nejsou konstrukčně řešeny s ohledem na nové typy PT protidnových min používaných převážně při zřizování minových polí „na dálku“. Podle některých zpráv může být mina konstrukčně řešena tak, že je proti mechanickému odminování odolná (XM-34 odolná proti odminování tralem). Z uvedených důvodů nemůžeme mechanické odminovače považovat za univerzální prostředek k vytváření průchodů v PT minových polích zřizovaných „na dálku“. Použití jednotlivých typů odminovačů musí odpovídat konkrétním podmínkám (především typu zjištěných min a charakteru terénu). Největší využití mechanických odminovačů můžeme nadále předpokládat za útoku v dotyku s nepřitelem a za pochodu.

Požadavkům rychlého průzkumu a odminování terénu, především v tvrdých horninách a na komunikacích nejlépe vyhovuje mechanický odminovač-tral. Konstrukční řešení odminovače v mnoha směrech neodpovídá současným požadavkům vzhledem k tomu, že do výzbroje byl zaveden v roce 1958. K nedostatkům patří mimo jiné i snížení manévrovací schopnosti tanku, zvýšené opotřebení některých agregátů tanku při používání odminovače, velká hmotnost odminovače, náročná montáž. V porovnání s ostatními mechanickými odminovači je odolnější proti výbuchům PT min (předpokládáme, že každý vozík tralu vydrží asi 15 výbuchů PT min, používaných při zřizování minových polí „na dálku“) a jeho účinnost odminování je vysoká. Vzhledem k širokému používání PT protidnových min bude třeba doplnit tral šípovou konstrukcí, která by zabezpečila odsunování min z prostoru mezi vozíky pod disky tralu. Předpokládáme, že vzhledem k částečné možnosti manévrování tanku s tralem bude moci na komunikaci zabránit tomu, aby se PT miny dostaly mezi vozíky tralu.

Zaváděný mechanický odminovač tral — KMT-5 je výhodnější z hlediska nižší hmotnosti, rychlejší montáže na tank a možnosti okamžitého odpojení při havárii. Využití tralu KMT-5 k překonávání PT minových polí zřizovaných „na dálku“ bude obdobné jako u předešlého prostředku.

Mechanický odminovač — vyorávač (MOV) je určen ke zřizování průchodů vyoráváním PT min a vrstvy zeminy a jejich odhrnováním vně pásů v sypkých, rypných a lehce kopných horninách. Vzhledem k tomu, že PT miny při minování „na dálku“ budou zpravidla na povrchu, bude tento způsob v porovnání s použitím tralu méně vhodný. Ani MOV není konstrukčně uzpůsoben k odstraňování PT protidnových min z prostoru mezi radlicemi. Širší použití bude mít především při zřizování průchodů ve sněhu. Vzhledem k uvedeným nedostatkům a malé odolnosti proti výbuchu PT min nepovažujeme MOV z hlediska překonávání PT minových polí zřizovaných „na dálku“ za perspektivní prostředek.

Mechanický odminovač KMT-6 je principiálně shodné konstrukce jako MOV

s podstatně nižší hmotností v porovnání s MOV. Vzhledem k vyššímu počtu tohoto odminovacího prostředku u tankových jednotek, předpokládáme i širší použití pro překonávání minových polí zřizovaných „na dálku“.

K mechanickému odminování můžeme za výhodných podmínek, především na komunikacích, ale i výpomocných cestách, využít strojů a zařízení, určených k ženijní úpravě terénu. Jejich použití musí vždy odpovídat konkrétní situaci — především charakteru terénu a typu min, použitých k zaminování. V úvahu přichází především využití zahlubovacího zařízení k tanku T-54 AM, T-55 A [ZZ T 54/55], buldozerového tankového zařízení BTZ-55 u tankových jednotek a prostředků organicky začleněných u ženijních jednotek (kolový nosič KN-251, kolový dozer DOK, buldozer D-271 a buldozerové zařízení BZ-T 813). Předpokládáme i využití obdobných prostředků silničního vojska — především dozerových zařízení. K výhodám použití těchto prostředků bude patřit především rychlé zřízení průchodu a při opakovaném použití prostředku možnost odminování na celou šířku komunikace. Použití těchto prostředků bude značně závislé na terénních nerovnostech. Opomíjet nemůžeme odolnost dozerových radlic v případě výbuchu PT miny při odhrnování z vozovky.

Ve výjimečných případech můžeme předpokládat využití mechanického způsobu s použitím různých výpomocných prostředků, umístěných před tank, které by v případě výbuchu PT miny byly zničeny a odsunuty mimo průchod. V úvahu připadá především tlačení válců zabezpečujících aktivaci miny obdobně jako tral, popř. tlačení různých konstrukcí, zabezpečujících odsunování PT min mimo zřizovaný průchod.

3. Ruční způsob, který je nejvýhodnější z hlediska potřeby odminovacích prostředků. Jeho využití předpokládáme u všech druhů vojsk.

Jestliže k zaminování bude použito PT min s kontaktními rozněcovači (např. XM-34, M-56 AT I), bude pravděpodobně využitelný nejjednodušší ruční způsob zřizování průchodu odhazováním min z komunikace nebo mimo vytvářený průchod. V případě, že k zaminování nebylo použito min s bezkontaktními nebo magnetickými rozněcovači, můžeme k vytváření průchodu využít kotviček ze soupravy pro odminování podle ustanovení předpisu Žen-2-7.

Dezadjustování PT min bude pravděpodobně výjimečným způsobem, využitelným jen u ženijních jednotek v případě použití PT min známé konstrukce, u nichž již byla možnost dezadjustace vyzkoušena. PT miny známé konstrukce, které byly v důsledku bojové činnosti poškozeny, budou ničeny 200g náložkou s časovým rozněcovačem.

Využitelný při překonávání PT minových polí zřizovaných „na dálku“ bude i ruční způsob za pomoci nekovových improvizovaných prostředků, kdy PT miny budou odsunovány z komunikace nebo z vytvářeného průchodu. Podmínkou k zajištění ochrany živé síly v případě výbuchu PT miny bude využívání členitosti terénu a ochranných štítů (např. plexi). Vzhledem k poměrně nízké hmotnosti používaných PT min (v průměru 2,5 kg) můžeme použít laminátových tyčí (nebo různých plastických hmot) délky až 10 m. Zvláště výhodný bude tento způsob pro odminování komunikací s uměle upraveným povrchem, kdy k ochraně můžeme využít příkopů.

Spolu s ručně výbušným způsobem bude ruční způsob základním v případě, že dojde k zaminování jednotek v prostoru soustředění, především v počátečním období, kdy k zaminování výjezdů nebude možné využít mechanický způsob. Názor, že ruční (popř. ručně výbušný) způsob bude používán výjimečně, nepovažujeme vzhledem k současnému vyzbrojení vojsk odminovacími pro-

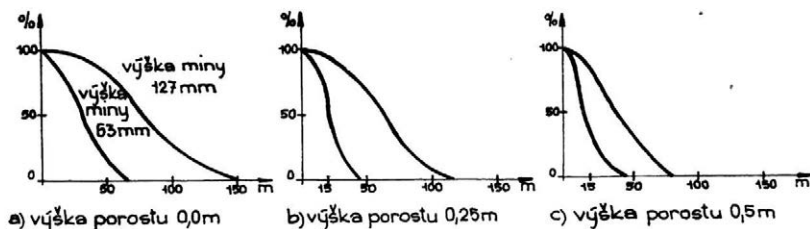
středky za správný. Kromě tankových a ženijních jednotek budou nuceny jednotky ostatních druhů vojsk v širokém rozsahu používat jak ruční, tak i ručně výbušný způsob překonávání PT minových polí zřizovaných „na dálku“.

4. **Palebný způsob**, který předpokládá ničení PT min palbou. Využití tohoto způsobu můžeme v případě, že nemáme prostředky k jinému způsobu odminování. V současné době není tento způsob hlouběji rozpracován. Některé prameny uvádějí možnost ničení PT min palbou ručních zbraní na vzdálenost 50–70 m, což by v případě použitelnosti k ničení alespoň některých typů PT min výrazně napomohlo k rozšíření možností překonávání PT minových polí zřizovaných „na dálku“ u jednotek všech druhů vojsk. Za hlavní úkol v tomto směru považujeme reálné posouzení, které typy min můžeme tímto způsobem ničit, resp. v potřebném rozsahu poškodit. Využitelnost tohoto způsobu bude značně závislá na denním období (především z hlediska viditelnosti), povětrnostních podmínkách, rostlinném pokryvu, členitosti a rozrušenosti terénu apod. Za předpokladu, že bude možné tímto způsobem ničit více typů používaných PT min, stane se pravděpodobně neefektivnějším jak z hlediska času, tak i materiální náročnosti.

5. **Objíždění min** v PT minovém poli je v poslední době předmětem výzkumu v Polské lidové armádě. Je založen na včasném zrakovém zjištění miny a manévru tanku v PT minovém poli. Vzhledem k tomu, že u PT minových polí zřizovaných „na dálku“ je vzdálenost min relativně vyšší než u klasických způsobů a je možné předpokládat využití nepravidelného rozmístění min v zaminovaném prostoru (vyhledání nejvýhodnějších úseků pro překonání), předpokládáme, že i tento způsob najde praktické uplatnění. Na využití tohoto způsobu má vliv celá řada faktorů:

- výška PT min použitých k zaminování (z hlediska zrakového zjištění) a vhodnost maskovacího nátěru miny,
- rychlost jízdy tanku (bojové techniky) a jeho manévrovací možnosti,
- členitost terénu, výška porostu, průchodnost terénu,
- denní a roční období, povětrnostní podmínky,
- připravenost řidičů a obsluh, jejich zrakové schopnosti,
- hustota zaminování a rozsah demaskujících příznaků (např. výskyt prostředků, které souvisejí s dopravou PT min do prostoru — hlavice, kontejnery, padáky),
- zda je příklop tanku otevřen či zavřen.

V souvislosti se zkouškami tohoto modelového způsobu překonávání PT minových polí objížděním min tanky uvádíme pravděpodobnosti zjištění a objíždění — viz **obr. 1**.

obr. 1

Teoreticky byla stanovena i střední možnost zjištění min. Tuto uvádíme pro tank s otevřeným příklopem s pravděpodobností 68 % a pro tank s uzavřeným příklopem s pravděpodobností 40 %.

Možnost manévru tanku (jiné bojové techniky) je dána i tím, že PT minová pole zřizovaná „na dálku“ nebudou postřelována s výjimkou prostorů v blízkosti předního okraje — např. použití vrhačů k doplnění ochranných minových zátarasů.

6. Překonávání obcházením zaminovaných prostorů. Jde o využívání prostorů, které nejsou zaminovány. Obtížnost tohoto způsobu spočívá v tom, že v možnostech nepřítele je zaminovat rozsáhlé prostory a relativně neomezená možnost tyto zaminované prostory neustále rozšiřovat a doplňovat dalším minováním. Při vyhledávání nezaminovaných prostorů budou plnit průzkumné orgány úkoly ve složitých podmínkách vzhledem k tomu, že hustota na okrajích bude poměrně nízká a u naprosté většiny PT minových polí zřizovaných „na dálku“ bude maximální hustota ve střední části zaminovaného prostoru. K tomu přistupuje i skutečnost, že miny budou rozmístěny nepravidelně a určení okrajů zaminovaných prostorů bude velmi obtížné. Ani při zjištění použitého systému zaminování „na dálku“ nemůžeme přesně určit zaminovaný prostor. Průběh zaminovaného prostoru může být závislý na vzdálenosti použitých prostředků.

Ani obcházení zaminovaných prostorů nemůžeme zavrhnout. Bude však nutné, aby velitel předpokládal, že jednotky při svém postupu na zaminovaný prostor narazí, a k tomu předem přijímal opatření.

7. Kombinovaný způsob budeme využívat v případě, že k překonání PT minového pole nebude postačovat využití některého z uvedených způsobů, nebo nemáme-li dostatek odminovacích prostředků. Kombinace jednotlivých způsobů musí odpovídat konkrétním podmínkám. Předpokládáme, že využitelné budou především tyto kombinované způsoby:

- mechanický a výbušný,
- ruční a ručně výbušný,
- palebný a mechanický,
- palebný a objíždění min.

Největší využití budou mít pravděpodobně kombinované způsoby při překonávání smíšených minových polí zřizovaných minováním „na dálku“ a při překonávání rozsáhlých zatarasených prostorů, kde bylo k zaminování použito více typů min.

8. Ostatní způsoby překonávání minových polí zřizovaných „na dálku“ nejsou vzhledem k současné výzbroji a vybavení vojsk momentálně využitelné. Vzhledem k rychlému vědeckotechnickému rozvoji jsou za perspektivní prostředky pro průzkum a překonávání minových polí zřizovaných „na dálku“ považovány prostředky dálkově ovládané, které využívají k odminování především mechanický způsob.

Předpokládáme, že k vytváření průchodů v minových polích zřizovaných „na dálku“ by bylo účelné orientovat se na vývoj prostředků, založených na principu odstraňování PT min z průchodů tlakem vzduchu nebo vody.

V armádě USA pokračuje vývoj chemikálií pro zneškodňování min a velení předpokládá pro zneškodňování min použít též laseru a elektromagnetické energie.

Příprava jednotek pro překonávání minových zátarasů zřízených minováním „na dálku“

Protože minová pole mohou být zřízena nenadále za jakýchkoliv podmínek a ve všech druzích bojové činnosti, musí tudíž úkoly, spojené s jejich zjišťováním, překonáním a určením objížděk, plnit nejen ženijní jednotky, ale i ostatní jednotky druhů vojsk a služeb.

K tomu účelu musí být u každé tr, msr, dělostřelecké baterie, automobilní roty atd. připraveno a vybaveno jedno družstvo (obsluha, osádka) k vedení průzkumu, vytvoření průchodu, označení a určení objížděk v minovém poli před jednotkou (popř. na jednotku) na pochodu nebo v prostorech rozmístění (soustředění). Tato družstva a obsluhy budou použity v tom případě, kdy nebude dostatečné posílení útvaru (jednotky) ženijními jednotkami.

K určení hranic minových polí, zřízených kolmo k ose postupu vojsk a k zajištění min položených leteckým, raketovým nebo dělostřeleckým systémem minování, musí působit v sestavě průzkumné skupiny každého útvaru do praporu vto, podskupina pro průzkum a odtarasování v síle jedno až dvě družstva. Jestliže útvar (jednotka) je posílen ženijními jednotkami, vyčleňují se do této skupiny ženisté; není-li útvar (jednotka) posílen ženijní jednotkou, pak se do podskupiny vyčleňují družstva motostřelců, obsluhy dělostřelectva, osádky tanků vycvičené ve způsobech průzkumu a překonávání minových polí.

Při zřizování minových polí v prostorech rozmístění vojsk z letadel, vrtulníků a raketometů jednotky ženijního vojska prozkoumávají a odminovávají hlavní cesty postupu. Průzkum a odminování terénu k zabezpečení odchodu jednotek druhů vojsk a služeb na hlavní cesty postupu zabezpečují příslušníci těchto jednotek, tj. družstva, obsluhy, osádky vycvičené ve způsobech průzkumu a odminování.

Rozborem možných způsobů překonávání prostorů zaminovaných „na dálku“ jsme chtěli dokázat, že přestože nemáme „univerzální“ odminovací prostředky, je prakticky v možnostech všech druhů vojsk úspěšně plnit úkoly překonání zaminovaných prostorů. Nejdůležitějšími předpoklady pro úspěšné plnění tohoto úkolu jsou důkladná znalost jednotlivých systémů minování „na dálku“ s důrazem na používaný minový materiál, schopnost velitelů včas volit optimální způsoby překonávání a připravenost jednotek. Zde chceme zdůraznit, že se tento úkol týká velitelů a jednotek všech druhů vojsk a k tomu je třeba odpovídajícím způsobem upravit jejich výcvik.

V článku jsme nerozebírali způsoby překonávání minových zátarasů a zaminovaných prostorů za složitých podmínek, jako je např. překonávání smíšených minových polí zřízených „na dálku“, překonávání zaminovaných prostorů při špatné viditelnosti apod., což je úkolem dalšího rozpracování dané problematiky.

K ZABEZPEČENÍ PHM DRUHÉHO SLEDU FRONTU

Aktivní útočná bojová činnost je rozhodující způsob ničení nepřítele. Je to společná a cílevědomá činnost všech druhů vojsk a služeb. Front je předurčen vést útočné operace do hloubky 600—800 km na hlavních operačních směrech.

Nejdůležitější podmínkou úspěchu v útočné operaci je včasné vytvoření uskupení vojsk podle rozhodnutí velitele. Útočné uskupení musí kromě jiného zabezpečit nepřetržitě narůstání úsilí vojsk na rozhodujících směrech. Charakteristickými rysy soudobých útočných operací jsou velký rozmach a tempo, což kladě vysoké požadavky na spotřebu materiálu, zejména PHM. Druhý sled frontu je určen k rozvíjení útoku na směru hlavního úderu a k úderům na nových směrech.

Druhosledová armáda je nositelkou potřebného vysokého tempa útoku a úsilí, což jí umožňuje kromě jiného dokonale využití její bojové a ostatní techniky. Pro zajištění jejího přesunu a bojového použití je rozhodující včasné, nepřetržitě a úplné materiální zabezpečení, zejména zabezpečení PHM a munice. Materiální zabezpečení zasazované druhosledové armády je jedním z nejsložitějších úkolů, které musí plnit týl frontu i vlastní organické týlové útvarů a zařízení druhosledové armády.

Složitost materiálního zabezpečení vyplývá zejména z toho, že přesun a zasazení druhosledové armády bude zpravidla probíhat již za oboustranného používání jaderných zbraní, před nebo po splnění bližšího úkolu frontové útočné operace. K zasazení může dojít i ve značné vzdálenosti od státní hranice, kdy bude hlavní tíže zabezpečení spočívat na rozvinutých polních prvcích týlu. Hloubka přesunu druhosledové armády do prostorů zasazení může činit 500 až 600 km i více. Vysoká spotřeba materiálu ještě do zasazení, především PHM, do značné míry odčerpá kapacity části týlových útvarů a zařízení.

Pásmo přesunu druhosledové armády, ovlivněné sestavou, počtem sil, komunikačními a jinými podmínkami, by mělo zajistit 6—8 pochodových os (prvosledovým divizím po 2 osách). Vzdálenost 500—600 km může armáda překonat během 2—3 nocí, s odpočinky 12—14 hodin po 200—250 km.

Přesun z větší hloubky při vhodné provozuschopné železnici můžeme uskutečnit kombinovaně. Pásová, těžší a méně pohyblivá technika se může přesunout po železnici do posledního prostoru soustředění, odkud půjde do zasazení armáda jako celek po osách.

Zásady zabezpečení PHM

Pro zabezpečení přesunu pohonnými hmotami platí tyto všeobecné zásady:

- systém zásobování PHM musí zabezpečit stálou bojeschopnost vojsk, tzn. mít co nejvíce zásob na nejnižších stupních, rozdělit divizní sklady PHM na jednotlivé pochodové osy, zásoby PHM vyčlenit do všech technických uzávěr a technických uzavíracích hlídek;

- reálně zplánovat zabezpečení PHM a soustavně ho řídit; tzn. mít přehled o stavu zásob PHM u součástí a o jejich spotřebě, včas reagovat na změnu zdrojů PHM, řešit náhradu za zničené zásoby, využívat plánované zastávky a odpočinky co do prostoru a času pro doplňování motorové techniky PHM, pružně reagovat na změnu os přesunu a zastávek v důsledku poškozených komunikací, zamořených prostorů apod.;

- komplexně a efektivně využívat všech prostředků služby PHM pro doplňování motorové techniky pohonnými hmotami, především prostředků pro hromadné doplňování PH, a zajistit tak doplnění svazků a útvarů v co nejkratších časových lhůtách.

Při přesunu na velkou vzdálenost prochází armáda teritoriem, frontovým týlovým pásmem a dále na čáru zasazení. Zabezpečení v jednotlivých prostorech bude mít své zvláštnosti v použití jednotlivých způsobů zabezpečení PHM.

Na teritoriu budeme plně využívat k úhradě spotřebovaných zásob PHM stálých zařízení, tj. vojenských a civilních skladů PHM i odběrů z výdejních míst na stálém produktovodu. Významné místo v organizaci zabezpečení bude mít vytváření výdejních míst na železnici a u skladů PHM. Zásoby budou zpravidla odebírat prostředky frontu a přesunující se armády a dopravovat do prostoru hromadného doplňování motorové techniky. Dále budeme využívat i zásob PHM ve stálých posádkách a předem navezených do určených prostorů především k odběru vojskovými prostředky v prostoru odpočinku. Část zásob PHM může být začleněna přímo do pochodových proudů podřízených součástí pro zajištění dřívějšího vyčerpání prostředků vyšších zásobovacích stupňů, popř. pro úhradu zničených zásob PHM. Zvýšené zásoby u motorové techniky nebudou použity, nebo budou znovu obnoveny k použití až před zasazením.

Ve frontovém týlovém pásmu budeme rovněž využívat stacionárních zařízení, pokud budou k dispozici. Plně využijeme výdejních míst na polním dálkovém potrubí a příjmových a výdejových skupin na železnici pro odběry PHM. Zásoby budou odebírat zpravidla prostředky frontu (popř. i armády) a přisunovat do míst hromadného doplňování, popř. část zásob do divizních skladů PHM k úhradě spotřeby v prostoru odpočinku. Část zásob PHM začleníme přímo do pochodových proudů podřízených součástí pro doplnění během zastávky. Zvýšené zásoby budou ponechány nebo znovu obnoveny u techniky. Hlavním způsobem úhrady spotřeby PHM bude hromadné doplňování techniky před zaujetím prostoru odpočinku ze zásob PHM předem navezených do prostoru odpočinku a ze zásob odebraných z výdejních míst na polním potrubí a na železnici, popř. z frontových skladů PHM. Ostatní způsoby budou doplňkové.

Při přesunu z prostoru odpočinku na čáru zasazení můžeme k doplnění PHM využívat pouze zastávek. V prostoru velké zastávky můžeme plně využít k hromadnému doplnění techniky. K tomu bude nutné předsunout do tohoto prostoru jak zásoby PHM, tak i prostředky hromadného doplňování péčí frontu

a armády. Pro zkrácení času na doplňování bude výhodné využít prostředků hromadného doplňování i prvosledových armád. Pohonné hmoty budeme zpravidla odebírat z frontových skladů PHM. Dále budeme využívat zásob PHM, začleněných do proudů podřízených součástí. Zvýšené zásoby u techniky budou obnoveny jen do výše spotřeby na čáru nasazení. Hlavním způsobem zde bude hromadné doplnění techniky kombinované s využitím začleněných zásob v pochodových proudech.

Při přesunech z vyčkávacích prostorů a při rozvinování vojsk do praporečnických proudů můžeme PHM doplnit jen ze zvýšených zásob u techniky. Obaly od zvýšených zásob PHM se ponechávají na místě v předem určených prostorech.

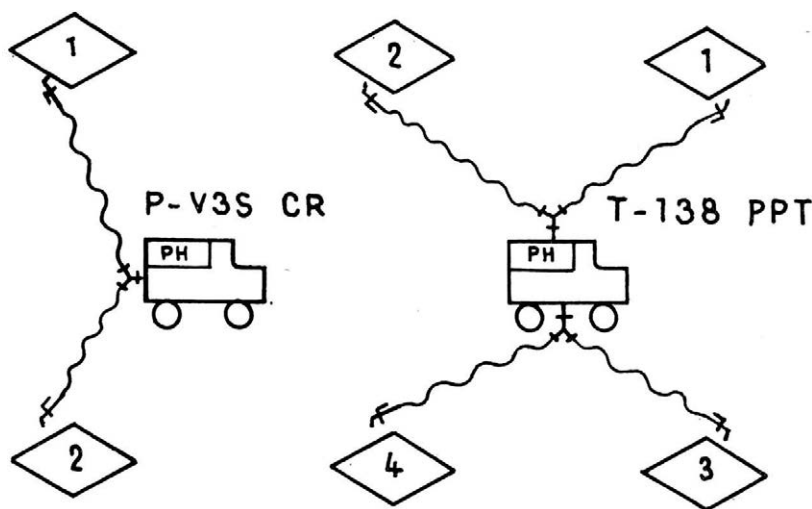
Prostředky pro zabezpečení PHM

Zabezpečení druhosledové armády materiálem PHM závisí na počtu svazků a jejich vybavení bojovou a motorovou technikou, způsobu přesunu (po železnici, silnici nebo kombinovaně), na charakteru terénních a povětrnostních podmínek.

Pro zabezpečení PHM budou mít mimořádný význam zdroje zásob PHM na teritoriu, kapacita a stav dopravních prostředků a vybavenost jednotlivých stupňů technikou PHM.

Armáda má pro zabezpečení PHM automobilní jednotku o kapacitě cca 3000 m³ a armádní sklad o kapacitě cca 2400 m³.

Divize má prostředky pro vezení pohyblivých zásob PHM divizního skladu ve výši cca 330—560 m³, z toho cisternové automobily-plniče jsou schopny doplňovat současně 24 vozidel (4 plniče P-V3S po dvou vozidlech a 4 plniče T-138 po čtyřech vozidlech — viz obr. 1).

Obr. 1

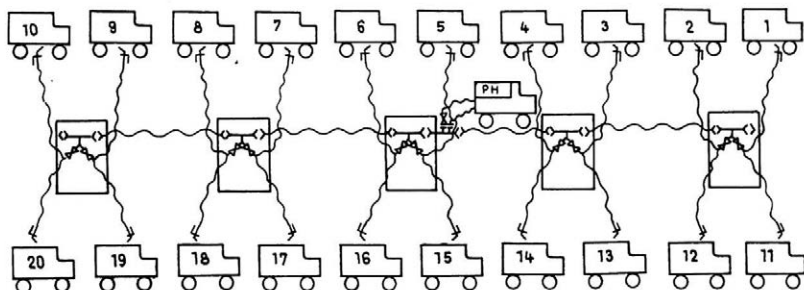
Pluk má prostředky na vedení pohyblivých zásob PHM plukovního skladu ve výši cca 66—70 m³, z toho cisternové automobily-plniče o celkové kapacitě 48 m³ schopné doplňovat současně 22 vozidla (5 P-V3S po dvou a 3 T-138 po čtyřech).

Prapor má prostředky na pohyblivé zásoby PHM ve výši 0,3 náplně praporu, cisternové automobily-plniče schopné doplňovat současně dvě vozidla u mspr nebo šest vozidel u tpr.

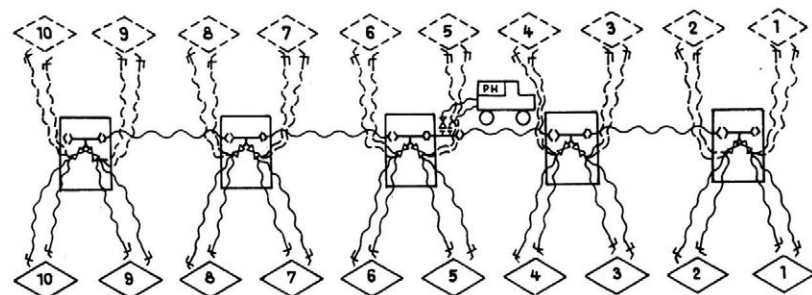
Kromě uvedených prostředků pro doplňování, které jsou pouze na vojskovém stupni, jsou do vojsk zavedeny soupravy hromadného doplňování PH (SHD-PH), které umožní doplňovat současně 10 nebo 20 vozidel. Jejich složení a použití je patrné — viz obr. 2 a 3. Vševojskový útvar je vybaven jednou soupravou, týl svazku dvěma soupravami, týl svazu má 8 souprav. Obdobně jsou těmito soupravami vybaveny i frontové sklady PHM.

Soupravy hromadného doplňování PH na vojskovém stupni podstatně zvyšují počet současně doplňovaných vozidel a tím i značně snižují dobu potřebnou pro doplnění jednotky a útvaru. Pomocí SHD-PH může být doplněn tankový prapor za 30 minut.

Soupravy hromadného doplňování na operačním stupni umožňují použít velkokapacitní dopravní a skladové prostředky armády a frontu přímo pro doplňování motorové techniky. Soupravy hromadného doplňování zde tedy

Obr. 2

Obr. 3

umožňují doplnit motorovou techniku vojsk bez využití vojenských prostředků pro doplňování. To je zvlášť výhodné právě za přesunu, kdy doplňujeme na jednu velkou množství PH a při tom požadujeme, aby pohyblivé zásoby PHM byly po skončení přesunu úplné.

Zabezpečení zdrojů zásob PHM

Úkoly zabezpečení PHM armády a divizí za přesunu můžeme rozdělit do dvou skupin:

1. Zajištění dostatečných zdrojů zásob PHM.
2. Organizace doplňování PHM do motorové techniky.

Zdroje zásob PHM pro zabezpečení přesunů a zasazení druhořadové armády mohou být vyčleněny na vlastním území takto:

- v okružních skladech PHM,
- v civilních velkoskladech PHM,
- ve výdejních místech na stálém produktovodu, zpravidla o kapacitě do 2500 tun za 24 hodin,
- ve vykládacích stanicích na železnici s rozvinutými příjmovými a výjezdovými skupinami, cca do výše 500 t.
- ve frontových skladech PHM,
- popř. ve výdejních místech na polním dálkovém potrubí o kapacitě cca 600 tun za 24 hodin při průměru potrubí 100 mm a cca 3200 tun za 24 hodin při průměru potrubí 150 mm.

za předpokladu, že druhořadová armáda bude složena ze dvou motostřeleckých a dvou tankových divizí, činí její náplň cca 4000 tun PH. Při přesunu armády do vzdálenosti 600 km kombinovaným způsobem, tj. pásová technika cca 450 km po železnici a 150 km po ose, ostatní technika celý přesun po ose, může její spotřeba činit cca 4000 tun PHM. Při přesunu celé armády po ose může spotřeba pohonných hmot činit cca 7000 tun.

Organizace doplňování PHM

Hlavní těžiště klademe na doplňování motorové techniky před prostory denních odpočinků a před čarou zasazení. Do těchto prostorů budou předšunuty prostředky pro doplňování a zásoby armády a frontu (popř. vojenského okruhu). Pro doplnění velkého počtu techniky v krátkých časových lhůtách využijeme především souprav hromadného doplňování PH. Tento vysoce efektivní způsob doplnění motorové techniky vyžaduje zplánování přesunutí zásob PHM i prostředků pro doplňování na základě podrobné znalosti úkolu armády, časového a prostorového průběhu přesunu.

Vlastní doplňování motorové techniky PHM může probíhat několika způsoby.

1. Klasické doplňování techniky prostředky nejnižších stupňů a postupná úhrada spotřebovaných zásob PHM organickými prostředky. Tento způsob je náročný na čas. Doplnění rot praporek výjezdu trvá cca 30 minut, předání zásob plukovního skladu praporek výjezdu cca 30 minut, předání divizního přísunu plukovnímu skladu 60—100 minut, tj. tři a půl hodiny u divize bez

času na přesun mezi jednotlivými zásobovacími stupni. Dále má tento způsob omezenou kapacitu na 0,25—0,4 náplně. Některé nedostatky tohoto způsobu můžeme odstranit překlenutím některého zásobovacího stupně nebo zvýšit kapacitu spojením dvou stupňů. Jeho použití za přesunu jako hlavního způsobu však není vhodné.

2. Využití decentralizovaných zásob ve stálých posádkách k odběrům prostředky útvarů. Při spotřebě pluku za celodenní pochod 80—100 m³ PH je pluk schopen toto množství prostředky plukovního skladu a praporek výdejen odebrat v jedné posádce do dvou a půl hodiny. Využívají se tak zásoby ponechané v mírové posádce, nebo mohou být zásoby pro tento účel do posádky navezeny. Použití tohoto způsobu za přesunu je vhodné pouze v kombinaci s ostatními způsoby.

3. Zásoby PHM můžeme začlenit přímo do pochodových proudů podřízených součástí, které umožní doplnit motorovou techniku nejdříve z těchto zásob a tím zkrátit zásobovací proces. Půjde zejména o začlenění divizních zásob k útvarům, plukovních k praporům až rotám, zpravidla ve výši 0,2 až 0,3 náplně. Vhodná je kombinace tohoto způsobu s předchozím při přesunu na vlastním území.

4. Doplnění ze zvýšených zásob u motorové techniky umožňuje doplnění techniky i za krátké zastávky. Běžné jsou zvýšené zásoby u tanků ve výši 0,4 náplně. Pokud nejsou sudy napojeny přímo na palivový systém tanku, je osádka schopna přečerpat dva sudy čerpadlem z výbavy tanku cca za 8 minut. Obdobně je vhodné vytvořit zvýšené zásoby i u ostatních vozidel pomocí baněk. Tento způsob doplnění bude hlavním při rozvinování vojsk do praporek proudů před čarou nasazení.

5. Doplnění prostředky nadřazeného stupně nebo teritoria. Zásoby a prostředky vojsk tak zůstanou nedotčeny v pohotovosti k zabezpečení vojsk po jejich nasazení do boje. Tento způsob s výhodou využívá toho, že technika je k doplnění soustředěna z hlediska času a prostoru, zásoby se nemusí postupně členit po jednotlivých zásobovacích stupních. Je však velmi náročný na organizaci, na sladění přesunu a doplnění, na množství frontových prostředků pro dopravu a doplnění PHM a jejich obsluhu. Tento způsob můžeme realizovat dvěma formami. Přímé doplnění pomocí souprav hromadného doplnění PH, které budou rozvíjeny v zájmových prostorech péčí teritoria nebo vojsky prvních sledů. Navezením PHM v obalech a jejich výdej přímo do techniky, ať již výměnou za prázdné obaly, nebo přečerpáním do nádrží motorové techniky. Tento způsob doplnění, zejména ve své první formě, bude hlavním způsobem doplnění motorové techniky na teritorium a v týlovém pásmu frontu.

Pro zabezpečení přesunu druhosledové armády pohonnými hmotami a ma zivly bude nutná kombinace více způsobů doplnění a zabezpečení záložních zdrojů zásob PHM, které zajistí doplnění veškeré techniky i při narušení zásobovací činnosti působením nepřitele na vojska za přesunu.

Časová kalkulace doplnění PHM

Časová kalkulace doplnění motorové techniky pomocí organických prostředků hromadného doplnění po přesunu 200 km — viz tabulku 1. Doba zá-

visí na počtu a typu motorové techniky a doplňovaném množství do jednoho vozidla. Potřebná doba na doplnění po celodenním přesunu nepřesahuje u pluku ani divize 150 minut. Při střídavém doplňování pravého a levého proudu, jak je znázorněno na obr. 3, odpadá ztrátový čas na najetí a odjetí proudu k doplňování. Při využití souprav hromadného doplňování PH armádního skladu PHM pro doplnění ostatních armádních svazků a útvarů je možné za dobu cca 150 minut doplnit veškerou techniku vševojskové armády. Při rozvinutí frontových souprav hromadného doplňování ve prospěch armády můžeme tento čas ještě úměrně zkrátit.

Tabulka 1

Typ	Spotřeba litrů	Čas na doplňo- vání (minuty)	Msp		Tp		Msd		Td	
			čas (minuty)	spotřeba m ³ (m ³)	čas (mi- nuty)	spo- třeba (m ³)	čas (mi- nuty)	spo- třeba (m ³)	čas (mi- nuty)	spo- třeba (m ³)
Tank	800	10	450	36,0	990	79,2	2400	192,0	3590	287,0
BVP	300	5	485	29,1	20	1,2	615	36,0	614	36,0
OT	160	3	120	6,4	135	7,2	1218	65,0	666	35,0
Aut.	100	3	420	14,0	336	11,2	4428	142,0	4002	133,0
Celkem			1475	85,5	1481	98,8	8661	435,0	8873	490,0
Doplnění 1 SHD-PH			148		148					
Doplnění 6 SHD-PH							144		148	

Tato doba je zkalkulována za předpokladu, že útvary plynule najíždějí do míst hromadného doplňování. Za přesunu však součástí jedou po ose v praporech proudech s mezerami nejméně pět kilometrů, mezi pluky 5–10 km. Kromě toho 20 km před hlavními silami se přesunuje prapor jako předvoj, před ním 10 km průzkumná skupina s průměrnou rychlostí proudu 20 km za hodinu.

Při zařazení vlastní soupravy hromadného doplňování do předvoje, je čas jedna hodina dostatečný na rozvinutí SHD-PH a doplnění praporu v předvoji. Od příjezdu čela jednoho proudu hlavních sil do příjezdu čela druhého proudu je čas asi 20 minut, bude tedy docházet u posledních praporů a týlu pluku ke zdržení cca po 10 minutách. Z toho vyplývá závěr, že pluk se nezdrží doplňováním déle než jednu hodinu.

Druhý pluk, který se bude přesunovat po této ose ve vzdálenosti 5–10 km, tedy 15–30 minut, by se čekáním na doplnění zdržel déle. Proto je potřebné i SHD-PH druhého pluku zařadit do předvoje před první pluk, rozvinout současně obě SHD-PH pro doplňování obou pluků. Tím se čas na doplnění praporu zkrátí prakticky na polovinu a bude tedy doplněn každý proud v časovém intervalu do příjezdu proudu dalšího. Tím dosáhneme toho, že všechny proudy na ose se zdrží jen vlastním doplněním, tedy 20–30 minut. A to je doba malé zastávky na pochodu.

Divize může při centralizovaném použití rozvinout na každé ose 2—3 SHD-PH. Po skončení hromadného doplňování je dostatek času během denního odpočinku svinout SHD-PH a předsunout je opět do sestavy předvoje nebo v posledním prostoru odočinku do sestavy organických jednotek. Centralizované použití SHD-PH v rámci armády, vzhledem k hloubce prostoru armády, není vhodné. Nejvýhodnější způsob doplňování PH při dalekém přesunu proto bude hromadné doplňování PHM centrálně v rámci svazků před prostorem odpočinku svazku. Vzhledem ke složení motorové techniky podle druhu spotřebovávaných pohonných hmot je vhodné použít SHD-PH na doplňování jenom motorové nafty a automobilní benzín doplňovat cisternovým automobilem-plničem. Tyto kapacity odpovídají poměru vozidel.

Pro zabezpečení oleji jsou tanky vybaveny přídavnými nádržemi s tankovým olejem a ostatní vozidla jsou vybavena přídavnými baňkami na 5 litrů s motorovým olejem. Tato zásoba by v podstatě měla zabezpečit celý přesun. Jednotlivé případy potřeby maziv a provozních kapalin v průběhu přesunu, které přesto mohou vzniknout, je třeba řešit ze zásob organických jednotek, především z plukovních skladů PHM.

Složitost zabezpečení PHM vševojskové armády za přesunu je dána krátkým časem na vlastní doplňování PHM. Ukázal jsem, jak můžeme doplnit svazek a svaz v prostoru odpočinku cca za dvě a půl hodiny, při postupném najíždění do místa hromadného doplňování a centralizovaném použití prostředků v rámci svazku jen s nepatrným zdržením.

Splnit úkol můžeme však jen za předpokladu sladěného plánování s operačními štáby, když vyčleníme dostatečné zásoby PHM včetně záloh pro náhradu zničených zdrojů, když prostředky budou včas rozvínovány v místech hromadného doplňování, budou zabezpečeny doplňkové a náhradní způsoby doplňování pro případ narušení systému působením nepřítelů. Z toho vyplývá nutnost počítat i s časovou rezervou na doplňování PHM.

O jaderné strategii USA

Redakčně zpracovaný a zkrácený článek generálporučíka N. F. Petrova, uveřejněný v sovětském časopise „Vojennaja mysl“ č. 8/1981.

XXVI. sjezd KSSS hluboce analyzoval současnou mezinárodní situaci z pozic marxismu-leninismu. Zdůraznil, že reakční síly imperialismu v posledních letech se daly cestou, která odporuje snažení SSSR a dalších států socialistického společenství omezit závody ve zbrojení, upevnit mír a uvolnit napětí, chránit svrchovaná práva a svobodu národů. Zesílily politiku nebezpečnou pro mír a uvolnění mezinárodního napětí, politiku zvyšování závodů ve zbrojení, hrozeb a vměšování do cizích záležitostí a potlačování osvobozenického hnutí.

Agresivní zámysly schovávají za naprosto lživé výmysly o „sovětské vojenské hrozbě“. Američtí strategové rozpracovávají různé teorie a velké množství strategických koncepcí, které vůbec neobstojí před hlubokou kritikou a z vojenskoodborného hlediska jsou dobrodružné již svým základem. Jedním z posledních výmyslů Washingtonu v této oblasti je tzv. „nová jaderná strategie“.

Jaderná strategie USA má své počátky v srpnu roku 1945, kdy byly americké jaderné pumy bez ohledu na vojenskou nutnost shozeny na Hirošimu a Nagasaki. Jejich výbuchy zvětšovaly světu začátek jaderné éry a nové americké strategie „hromadné odvety“. Tato strategie směřovala především proti SSSR, který byl obviněn z „komunistického spiknutí“ a revolučních změn, které probíhaly ve světě. Strategie sloužila americkému vedení jako jednostranný akt vedení jaderných úderů silami strategického letectva na Sovětský svaz s tím, že území Spojených států amerických musí zůstat nezranitelné. Reakční kruhy USA, které vlastnily jaderný monopol, měly připraveny rozpracované plány rozpoutání války s cí-

lem překvapivým úderem způsobit zdrcující porážku SSSR, rozhodně a nenávratně změnit poměr sil ve svůj prospěch.

Koncem čtyřicátých let Američané ztratili monopol na jaderné zbraně. Sovětský svaz byl donucen v zájmu obrany v krátké době vytvořit vlastní jaderné a termojaderné zbraně. Tím militaristé ztratili hlavní prostředek politického vydírání a válečného nebezpečí. Avšak jaderné ambice Washingtonu se nezmenšily. Zaoceánští strategové pokračovali ve spoléhání na převahu USA v jaderných zbraních a na značné množství strategického letectva, schopného bez překážek ničit jakékoli objekty na území Sovětského svazu. Současně soudili, že území USA bude nezranitelné odvetními jadernými údery vzhledem

k jeho vzdálenosti od pravděpodobných válečisk a poměrné nedosažitelnosti amerického kontinentu prostředky dopravy jaderných zbraní té doby.

Jak potvrzují dokumenty, strategie „hromadné odvety“, která až do začátku šedesátých let zůstávala oficiální strategií USA, vyžadovala urychlené narůstání sil strategického letectva, vyzbrojeného jadernými zbraněmi, a vybudování takové materiální základny války, která by umožnila USA vést okamžitou odvetu těmi prostředky a v tu dobu, které budou uznány za potřebné.

Propočty imperialistů USA se však nesplnily. Neustálý růst síly SSSR a dalších socialistických států, zvláště vytvoření mezikontinentálních balistických raket a spolehlivého systému PVO států v SSSR v šedesátých letech, donutily vojenskopolitické vedení Spojených států amerických přiznat, že jejich území je zranitelné sovětskými raketami a strategické letectvo ztratilo v jaderné válce svůj bývalý význam. Strategie „hromadné odvety“ se dostala do slepé uličky.

Militaristické kruhy USA z ní hledaly východiště, a to ve strategii „pružné reakce“, přijaté na začátku šedesátých let. Hlavní místo v této strategii, tak jako před tím, měla světová jaderná válka a příprava států a ozbrojených sil na ni. Připouštělo se rovněž „stupňované“ použití jaderných zbraní v závislosti na „rozsahu válečného nebezpečí“, kromě toho i bezrestné vedení agrese rozpoutáním omezených válek. K vedení jaderné války byly v USA spěšně rozvíjeny mezikontinentální balistické rakety, které se staly hlavním prostředkem jaderného napadení. Byla vypracována tzv. koncepce „protisíly“ („vyloučení měst“), která předpokládala možnost vedení „kontrolované“ války vedením jaderných úderů s překvapením s cílem „zničení ozbrojených sil nepřítele a ne civilního obyvatelstva“. Strategie omezeného preventivního jaderného úderu na SSSR byla založena na určité početní převaze USA v prostředcích dopravy jaderných zbraní.

Vlivem vyrovnávání poměru ve strategických silách mezi SSSR a USA musel se Pentagon rovněž vzdát koncepce „úderu protisíly“. Avšak tato nová strategická realita, která se stala dobrým základem k mírovému řešení složitých mezinárodních otázek, nebyla ihned plně pochopena americkými vládnoucími kruhy.

Na začátku sedmdesátých let Spojené státy americké s trpkostí oficiálně přiznaly rovnováhu strategických zbraní,

i když i v tomto případě se jejich vedení nechtělo smířit se ztrátou jaderné převahy. Přijalo novou strategii — tzv. „realistického zastrasování“, která přihlížela ke kvalitativním změnám ve strategických zbraních stran, k větší zranitelnosti pozemních mezikontinentálních balistických raket. Avšak hledání nových možností k dosažení jaderné převahy nad SSSR pokračovalo dále. Bylo vynaloženo značné úsilí na zdokonalení třetího komponentu strategických útočných sil — námořních a ponorkových balistických raket a dále na vybavení strategických pozemních a námořních raket hlavicemi, které se dělily a byly samostatně naváděny. Bylo přikročeno k rozpracování nového typu strategických jaderných prostředků — vzdušných, námořních a pozemních raket s plochou dráhou letu.

Zdálo by se, že za existence strategické rovnováhy musí Washington skončit s politikou jaderného vydírání a s přípravou preventivní války. Tím více, že vláda USA oficiálně uznala nepřipustnost jaderného konfliktu a podepsala v roce 1973 sovětsko-americkou smlouvu o odvrácení jaderné války. To se však nestalo. V nových podmínkách vsadil Pentagon na převahu v kvalitě strategických jaderných sil s tím, aby dosáhl „zaručeného zničení“ nepřítelů nenadálým jaderným napadením SSSR. Vznikla ovšem otázka, jak zabezpečit „přežití“ USA? Neodvratnost zdrcující odvetné jaderné odplaty se stala nepřekonatelnou překážkou pro americké imperialisty na cestě k světové nadvládě. K hledání vhodných způsobů vedení jaderné války, které by zaručily zničení SSSR jako životoschopné společnosti, s minimálními vlastními ztrátami, jsou v USA aktivně zkoumány různé její varianty a propočítávány možné ztráty.

Výsledkem hledání byla rozpracovaná strategická koncepce „volby cílů“ v roce 1974, která v podstatě byla „druhým vydáním“ neblaze proslulé „protisíly“. Byla ovšem založena na nové výzbroji (mezikontinentální balistické rakety Minuteman-3, Poseidon C-3, letouny B-52 G a H, vybavené řízenými střelami Sram s jadernou hlavicí). Vzhledem ke kvalitativním změnám ve všech komponentech strategické „triády“ vyžadovala nová koncepce plánování použití strategických útočných sil v jaderné válce se Sovětským svazem ve více variantách. Proto kromě světové jaderné války byla plánována tzv. „omezená jaderná válka“, tj. současně s neomezeným použitím strategických prostředků na sovětská města a jiné objekty byla připravována varianta jejich použití

jen na vojenské objekty s cílem zničit válečný, zejména strategický jaderný potenciál SSSR a zmařit odvetný úder z jeho strany. Avšak ideje koncepce „volby cílů“ nebyly materiálně zabezpečeny, protože

jak bojové možnosti strategických zbraní, tak prostředky velení a průzkumu neodpovídaly plně jejich požadavkům. Pentagon byl nucen dočasně odložit i tuto koncepci.

Krátký historický přehled svědčí o tom, že všechny americké jaderné strategické koncepce, jakkoli pojmenované, mají za svůj základ jaderný úder vedený s předstihem na Sovětský svaz. Měly výrazný agresivní charakter a vyjadřovaly vykořisťovatelskou politiku amerického imperialismu, který toužil po světové nadvládě. To potvrzuje také nová jaderná strategie USA.

V srpnu roku 1980 vydala Carterova administrativa memorandum č. 59, které obsahuje koncepci použití strategických jaderných sil USA ve válce se Sovětským svazem. Doplnovala ji dále memoranda č. 53 a 58, která určovala úkoly přípravy státu pro případ války.

Nová administrativa republikánské strany se zatím oficiálně nevyjádřila k tomuto memorandu. Avšak její praktická činnost v urychleném rozvíjení všech komponentů strategických sil a nezastíraný kurs k dosažení vojenské převahy svědčí o tom, že byla přijata také vládou R. Reagana.

Z prohlášení představitelů Carterovy administrativy, kteří odešli do důchodu, je zřejmé, že memorandum č. 59 bude prohlášeno za tzv. „novou jadernou strategii“ USA s hlavním důrazem na „omezenou jadernou válku“. Obsahem oficiální verze je: v podmínkách vojenské rovnováhy nebezpečí zničení sovětských měst nedostatečně spolehlivě zadržuje „sovětskou agresi“. Proto USA soustřeďují hlavní důraz na přípravu vlastních strategických jaderných sil k vedení jaderného úderu s předstihem na rozsáhlý komplex objektů vojenského významu SSSR a dalších států — účastníků Varšavské smlouvy s cílem zničit jejich válečný potenciál, zbavit je možnosti pokračovat ve válce nebo v krajním případě maximálně zeslabit odvetný úder.

Washington počítá s tím, že pomocí této strategie vytvoří „působivě nebezpečí“ Sovětskému svazu, „zastřeší“ jej a ukáže, že USA mají možnosti i plány zahájit v kterékoli době jadernou válku. Administrativa Bílého domu netají své přesvědčení, že nové jaderné zastrašování zesílí tlak na SSSR, upevní pozice USA v sovětsko-amerických vztazích, zvláště na jed-

náních o omezení strategických a jiných zbraní. Současně předvede národům jiných států vojenskou moc a sílu USA, jejich pohotovost k použití jaderných zbraní, nepodřídí-li se nátlaku amerického imperialismu.

Světová veřejnost je přesvědčována, že omezená jaderná válka, ve které budou ničeny jen vojenské objekty stran (mimo měst) a ztráty na obyvatelstvu budou minimální, bude humánní a nepřijatelnější, jak v soudobých podmínkách odvrátit zničení světa jadernými zbraněmi.

Je vyslovováno přesvědčení o možném vítězství v takové válce. Avšak jeho dosažení v podmínkách rovnováhy mezi USA a SSSR svazuje administrativu s řadou předběžných požadavků. Hlavní z nich je nutnost vytvoření nových a dokonalejších jaderných prostředků k vedení války, schopných volit objekty nepřítele k ničení.

Ministr obrany C. Weinberger tvrdí, že USA nemají zatím dostatek výzbroje k vedení omezené jaderné války, a proto prý je neodkladným úkolem co nejdříve zabezpečit jejich výrobu ve vojenskoprůmyslovém komplexu, ve všech vojenských programech. K tomu jsou nutné značné finanční výdaje. Jsou nevyhnutelné k přípravě materiální základny nové jaderné strategie, která v budoucnosti zaručí vedoucí úlohu USA ve světě.

Administrativa Spojených států amerických dává najevo atlantickým partnerům, že jsou rovněž odpovědní za realizaci zásad nové strategie. Je jim vysvětlováno, že není vyloučena situace, ve které první jaderný úder na socialistické státy bude veden jen „eurostrategickými“ jadernými zbraněmi a válka může být vedena jen v Evropě. Proto musí bezvýhradně zabezpečit rozmístění dalších nových amerických raketových jaderných prostředků středního doletu v Evropě, pokračovat každoročně ve zvyšování vojenských rozpočtů a napomáhat rychlému růstu válečného potenciálu NATO v celku. Důsledky takové jaderné války pro západoevropské partnery Washington nezajímají.

Neudržitelnost sázky na preventivní (úder vedený s předstihem) jaderný úder je v soudobých podmínkách docela jasná.

USA nenávratně ztratily nejen monopol na jaderné zbraně, ale také převahu ve strategických jaderných silách. Vojenskostrategická rovnováha je realitou našich dnů a Sovětský svaz jí nedovolí narušit. Situace se dnes zásadně změnila a mysllet v kategoriích konce čtyřicátých let mohou jen nekompetentní lidé, kteří ztratili objektivní představu o skutečnosti.

Za současného stavu strategických jaderných prostředků, systémů jejich velení a zjišťování odpálení raket není možné vést jaderný útok s předstihem, bez odvetného mohutného úderu. Proto jsou pochopné naděje těch, kteří hledají bezchybný „recept“ vedení jaderné války, s jehož pomocí by bylo možné ve vhodné době, obrazně řečeno, jedním úderem odzbrojit nepřítel, bez toho, aby vzniklo nebezpečí úplného zpopelnění vlastní země.

Není možné primitivně posuzovat charakter a způsoby vedení jaderné války. Poradci, kteří doporučují americkému prezidentovi variantu omezeného použití strategických jaderných zbraní, fakticky navrhuji vést jadernou válku podle nějakých dříve připravených „pravidel“, podle kterých budou jaderné rakety vybuchovat „jako gentlemani“: ne nad městy, ale nad cíli, které ve Washingtonu uznají za vhodné vojenské objekty. Každému člověku je jasné, že to je prakticky neuskutečnitelné. Rozmístění vojenských objektů je dnes takové, že v každém případě zvolené jaderné údery vedené na ně budou současně spojeny s hromadným zničením civilního obyvatelstva.

Velmi naivně vypadá pokus představit si omezenou jadernou válku jako „výměnu“ úderů jen na vojenské objekty. Odborníci ministerstva obrany USA připravili zprávu o následcích „omezené jaderné války“, která byla v roce 1975 předložena na zasedání zahraniční komise senátu. Obsahuje tyto údaje o možných ztrátách USA při vedení zvolených jaderných úderů na různé cíle na území států. Bude-li např. veden úder jen na leteckou základnu Whiteman (stát Missouri), může zahynout 10,3 miliónu osob a na jiné základny mezikontinentálních balistických raket — 21,7 miliónu osob. Není těžké si představit, nakolik vzrostou tyto ztráty, přihlídneme-li k ostatním důležitým vojenským objektům USA. Angličtí vědci spočítali, že čtyři megatonové pumy, shozené na Velkou Británii, zničí minimálně 20 miliónů osob a 8–10 jaderných nábojů postačí k tomu, aby byla smetena s povrchu země celá Anglie. Tyto výpočty ukazují, jaké ohromné nebezpečí připravují světu jaderní šíleni.

Z vojenskostrategického hlediska, a to jak je vidět chápou v Pentagonu, je jaderná „mini válka“ nesmyslem, protože je všem jasné, že omezená jaderná válka vyžaduje, aby agresor odpálil stovky balistických raket. Určit cíl letu těchto raket je prostě nemožné. To pochopitelně také okamžitě přinutí druhou stranu vést odvetný ničivý úder maximální síly. „Omezená jaderná válka“ nebo „úder k odzbrojení“ je jen zastírání stále stejné světové jaderné války, na kterou se vlastně připravují političtí dobrodruzi imperialistického světa. Jen u neinformovaných a nekompetentních lidí v oblasti vojenství může vzniknout klamná představa o tom, že strategové Pentagonu a NATO se zřekli svého dřívějšího záměru na přípravu světové jaderné války ve prospěch „omezené jaderné války“ s použitím strategických prostředků, jakoby méně nebezpečné války pro svět a lidstvo. Fakticky tomu tak není.

Vedení Washingtonu s přijetím strategie „omezené jaderné války“ současně potvrzuje, že nevylučuje všechny dříve zpracované varianty použití jaderných zbraní, ale jen je doplňuje, výhodně zabezpečuje „dostatečnou pružnost a rozsah bojového využití strategických útočných sil“. Ve všech případech, podle názoru Pentagonu, potenciál zaručeného jaderného zničení je neoddělitelnou složkou celkové strategie zastrašování. Vedoucí funkcionář Pentagonu Brown prohlásil, že nová jaderná strategie USA vyžaduje soustředit hlavní důraz jednak na schopnost voleného využití strategických jaderných sil, jednak na vedení hromadného jaderného úderu, tj. i na vojenské objekty a na celý rozsah cílů, včetně sovětské ekonomiky.

Úvahy administrativy USA o „humánosti“ jejich strategie a „přijatelnosti“ vedení omezené jaderné války jsou pokrytectvím, klamáním národů a dalším politickým trikem. L. I. Brežněv ve Zprávě o činnosti ÚV KSSS XXVI. sjezdu a dalších úkolech strany ve vnitřní a zahraniční politice řekl: „Lidé jsou přesvědčováni, že jaderná válka může být „omezená“ a mají se smířit s myšlenkou, že taková válka je přípustná. Ale to je přece vyloučené klamání národů! Vždyt podle amerických představ by „omezená“ jaderná válka, např. v Evropě, znamenala již v samém začátku jistý zánik evropské civilizace. Avšak ani Spojeným státům samým by se samozřejmě nepodařilo vyhnout se válečnému požáru.“ (XXVI. sjezd KSSS. Dokumenty a materiály, str. 22, Nakladatelství Svoboda 1981.)

Skutečným cílem je vytvořit v USA psychologické podmínky „přijatelnosti“ váleč-

ných konfliktů s použitím jaderných zbraní, navykat obyvatelstvo na možnost a nevyhnutelnost jaderné války, potlačit u národů vůli k odporu proti americkému imperialismu, donutit je smířit se s kolosálním rozsahem závodů ve zbrojení. Zjevně v tomto je jedno z hlavních nebezpečí nové strategie, a to jak pro samotný americký lid, tak pro celé lidstvo.

Odvrhne-li tedy zastírání nové jaderné strategie a výmysly ohledně „zadržování Moskvy“, pak není těžké pochopit, že je v podstatě návratem ke strategii „hromadné odvety“, k otevřenému přihlížení se k preventivní válce, k vedení jaderného úderu s předstihem proti Sovětskému svazu. Bylo by však chybou považovat ji za pouhý návrat k minulosti. Nová jaderná strategie vznikla jako důsledek narůstání agresivity amerického imperialismu, dále také proto, že USA pracují na nových druzích strategické výzbroje. Na rozdíl od všech předcházejících koncepcí se bude opírat o kvalitativně dokonalejší materiální základnu, která se urychleně buduje.

Nebezpečí nové jaderné strategie USA tkví i v tom, že s její pomocí počítají reakční kruhy přesvědčit veřejnost o nutnosti závodů ve zbrojení a dalšího zvyšování válečných výdajů; zdůvodnit nutnost poskytnout volnost vojenskoprůmyslovému komplexu k urychlenému splnění již naplánovaných a nově rozpracovávaných vojenských programů.

Vytváření nových dokonalejších jaderných zbraní, ve srovnání se zavedenými, přinese ohromné, mnohamiliardové zisky vojenskoprůmyslovému komplexu. Jde o rozsáhlé vojenské programy, na které jsou zapotřebí ohromné náklady — jako je urychlená výstavba raketových ponorek s jaderným pohonem Trident (60 miliard dolarů), rozvinování mobilních mezikontinentálních balistických raket MX (více než 55 miliard dolarů) a dále rozvoj a výroba nejnovějších strategických letounů-nosičů raket a křídlatých raket s plochou dráhou letu všeho druhu, dále raket Trident-2, výroba a rozmístění amerických jaderných raket středního doletu v Evropě, zavedení drahých systémů bojového velení, spojení a průzkumu, nových velitelských stanovišť a středisek velení, předpokládaných memorandy prezidenta č. 53 a 58.

Je zcela jasné, že pokyny prezidentských memorand nejsou propagandou, ale konkrétním programem přípravy kvalitativně nové materiální základny preventivní jaderné války. Na základě toho Bílý dům zamýšlí za každou cenu, všemi pro-

středky, včetně nebezpečí rozpoutání jaderné války, narušit vzniklou rovnováhu sil ve světě, dosáhnout vojenské převahy nad Sovětským svazem a pak z pozice síly diktovat své podmínky.

Reálná situace je taková, že dnešní administrativa USA předpokládá urychlené zvyšování v podstatě všech druhů výzbroje. Zvláštní důraz klade na vývoj a výrobu útočných zbraní, určených k vedení prvního úderu.

Do amerických agresivních zámyslů podle návodu z Washingtonu jsou postupně zapojováni partneři NATO. Výrazem solidarity s jadernou strategií USA jsou: rozhodnutí anglické vlády o výměně raket Polaris raketami Trident-1, modernizace a zvyšování francouzských strategických jaderných sil a výroba neutronových zbraní. Servilní pohotovost podporovat militaristický kurs USA, jejich snahu narušit rovnováhu sil v Evropě ve prospěch NATO projevují vládnoucí kruhy NSR. V rozporu se zájmy lidu západoněmecké výrobní činitelé obnovují armádu podobnou wehrmachtu a přeměňují stát v předmostí „studené války“. Území NSR fakticky již dnes představuje největší sklad jaderných zbraní. Podle výsledků hodnocení Stockholmského mezinárodního institutu zkoumání problémů míru je v NSR přibližně 10 tisíc jaderných nábojů (podle jiných zpráv — více než 7 tisíc) a 80 % jaderných prostředků doprava těchto nábojů na cíl u pozemních vojsk bloku NATO. Představitelé NSR, kteří pochlebují USA v závodě ve zbrojení, plánují rozmístit na svém území ještě 108 raket Pershing-2 a více než sto křídlatých raket.

Tím, že mění atlantické partnery v účastníky a vykonavatele lidem nenáviděné strategie většinou neostýchavým politickým a ekonomickým nátlakem, snaží se Washington ještě pevněji je připoutat k americké válečné mašinérii. V Bílém domě se houževnatě snaží vytvářením eurostrategického jaderného potenciálu a zvyšováním vojenských možností států NATO přeměnit evropský kontinent v hlavní válčiště jaderné války a tím se vyhnout odvettnému úderu na americké území.

Rozmístěním dalších asi 600 amerických jaderných raket v některých státech západní Evropy může získat Západ značnou převahu v nosičích středního doletu nad státy Varšavské smlouvy. Je pochopitelné, že to Sovětský svaz nikdy nepřipustí. Výpočty amerických strategiů a jejich patronů v NATO jsou absolutně neperspektivní. Narušení vzniklé rovnováhy vojenských sil agresivního bloku NATO a obranného vojenskopolitického svazku států Varšav-

ské smlouvy bude mít nevyhnutelně za následek zrušení strategické vojenské rovnováhy ve prospěch amerického imperialismu. To nejen podstatně ovlivní charakter vojenské konfrontace v Evropě, ale bezprostředně přivede lidstvo k propasti světové jaderné války. To administrativní Spojených států amerických velmi dobře chápe.

Věc je v tom, že nové rakety jsou ve vztahu k SSSR strategickými zbraněmi. Nejsou určeny k obraně Evropy, ale k vedení úderů na sovětské životně důležité objekty, rozmístěné v evropské části SSSR. USA tak počítají s podstatným omezením možností Sovětského svazu pro případ jeho odvratných opatření proti agresí. Vždyť rakety Pershing-2 mohou uskutečnit údery na zaměřené objekty za 4–6 minut po jejich odpálení. Právě toto může předejít změně strategickou situaci, zvýšit válečné nebezpečí pro Sovětský svaz a narušit vojenskou rovnováhu mezi USA a SSSR. Hlavním cílem USA je vojenská převaha nad SSSR a ne starost o bezpečnost Evropy. Naopak s rozvíjením raketových jaderných prostředků středního doletu zásadně vzroste válečné nebezpečí pro Evropu. Národy západní Evropy se změní v jakýsi druh rukojmí jaderné strategie USA.

Na oběžnou dráhu nové strategie snaží se Washington kromě západní Evropy dostat také další státy. Je např. plánováno zvyšování jaderného potenciálu USA v Japonsku, zvětšování vlastních vojenských příprav tohoto státu a upevnění vojenské aliance USA s Čínou. Na úlohu americké bašty na Blízkém východě společně s Izraelem se připravuje Egypt a některé další státy. Předpokládá se další zesílení americké vojenské přítomnosti v prostoru Indického oceánu a vytvoření chůsek válečného nebezpečí. Na mezinárodní scéně americká politika a vojenská strategie provokativně staví proti mírové iniciativě socialistických států a rozvojových zemí „silácké prostředky“, zastrašování nebezpečím použití zbraní a jaderným vydrážděním.

Veškeré pokrokové lidstvo přijalo novou jadernou strategii USA jako vážné nebezpečí pro mezinárodní bezpečnost. Není náhodou, že nová administrativní USA se snaží uklidnit znepokojenou veřejnost. Na omluvu svého dobrodružství nemůže však říci nic rozumného, kromě otevřených lží o narůstání neblaze proslulé „sovětské vojenské hrozby“. Činitelé reakčních sil imperialismu se schovávají za masku mírumilovnosti, ale ve prospěch svých křivotných zájmů jsou schopni vtáhnout do „jaderného pekla“ všechno živé. Takové je skutečné dobrodružné zákulisí nové jaderné strategie USA.

Spojené státy americké tak od samého začátku výroby jaderných zbraní fakticky se řídily jednou strategií — „hromadné odvety“. Byla ovšem modernizována, doplňována, měnila názvy, avšak její podstata zůstala. Jejím základem byl vždy úder s předstihem a nepřetržitá pohotovost k neomezenému použití jaderných zbraní. Jen jedním rysem se liší každé období vývoje této lidstvem nenáviděné strategie — kvalitativním zdokonalováním zbraní hromadného ničení, které se stávají stále nebezpečnější pro civilizaci.

Je důležité zdůraznit ještě jednu okolnost. USA se nikdy nezřekly použití jaderných zbraní. Naopak neustále balancují na hranici jejich použití k dosažení svých politických cílů. To neustále prohlašovali skoro všichni republikánští nebo demokratičtí předáci, kteří byli v minulosti u moci. K tomuto se vyjádřili také vedoucí činitelé dnešní administrativy USA. Prohlásili, že při řešení mezinárodních problémů se USA nezastaví před použitím ozbrojených sil, včetně jaderných zbraní. S hlubokými obavami vyslechl nedávno celý svět také další prohlášení, že existují „důležitější věci než mír“. Toto jsou nesporná fakta a ne pouhá slova. Za nimi stojí konkrétní válečné plány, které směřují proti Sovětskému svazu a jeho spojencům, expanzivní a hegemonistická politika reakčních imperialistických kruhů. Bylo by chybné, kdyby mírumilovné státy nedoceňovaly tato výbojná prohlášení.

Všem zastáncům válečných dobrodružství je nutné připomenout, že mírumilovnou politiku socialistických států není možné považovat za jejich slabost. Státy socialistického společenství mají k dispozici všechno potřebné ke spolehlivé obraně svých národů. Pokusy použít jaderné zbraně proti Sovětskému svazu a jiným

bratrským státům bezpochyby vedou americkou administrativu k osudné chybě.

Úmysly SSSR nikdy neobsahovaly a neobsahují nebezpečí napadení kteréhokoli státu nebo skupiny států. Obranný charakter sovětské vojenské doktríny je obsažen v Ústavě. Její podstata tkví v tom, že na základě principů leninské zahra-

niční mírové politiky a mezinárodní bezpečnosti směřuje k obraně Sovětského svazu a dalších socialistických států proti imperialistické agresi. Sovětské vojenské doktríně jsou cizí preventivní a dobovačské války všeho druhu a rozsahu. Neobsahuje ani koncepcí úderů s předstihem ani použití jaderných zbraní jako první strana.

SSSR náročně a důsledně bojuje za mír a uvolnění, překonání nedůvěry a nepřátelství období „studené války“, vyřešení neshod a sporných otázek bez použití síly či vyhrožování zbraněmi, ale mírovými prostředky, za stolem a jednáními. Mírumilovný směr zahraniční politiky Sovětského svazu je vyjádřen v programovém dokumentu — v rezoluci XXVI. sjezdu KSSS. Novým výmluvným potvrzením toho je Výzva Nejvyššího sovětu SSSR k parlamentům a národům světa, ve které je ještě jednou zdůrazněno, že „zabezpečení míru bylo, je a zůstane nejvyšším cílem zahraniční politiky Sovětského státu“. Svěho mírumilovného zahraničně politického kursu se Sovětský svaz nezřekl a nikdy nezřekne.

Socialistické státy houževnatě a neustále vystupují za omezení strategických zbraní, snížení ozbrojených sil a všech druhů a systémů výzbroje, za zákaz výroby jaderných zbraní a snížení jejich zásob až do úplného zrušení. Předložily konkrétní návrhy na snížení ozbrojených sil při jednáních ve Vídni. Jednostranné odsunutí velkého uskupení (20 tisíc osob, 1000 tanků a další techniky) sovětských vojsk z NDR ukázalo, že ne slovy, ale činy jsou připraveny snížit stav sil, které stojí proti sobě ve střední Evropě. Státy

socialistického společenství vyzvaly státy-účastníky evropské porady uzavřít smlouvu o nepoužití jako první jaderných a klasických zbraní jeden proti druhému. To by vyřešilo problém prvního tzv. „odzbrojovacího“ úderu. USA a jejich partneři v NATO se však k této iniciativě vůbec nevyjádřily.

XXVI. sjezd KSSS navrhl stanovit moratorium na rozmístění nových raketových jaderných prostředků středního doletu států NATO a SSSR v Evropě, tj. zmrazit počet a kvalitu dosavadní úrovně těchto prostředků, včetně jaderných amerických prostředků rozmístěných v tomto prostoru. Toto opatření by pozastavilo závody ve zbrojení, stabilizovalo by celkovou situaci v Evropě a vytvořilo by výhodné podmínky pro úspěšné jednání. Avšak USA a státy NATO zamítly návrhy na moratorium.

Na XXVI. sjezdu KSSS byly navrženy další významné mírové iniciativní návrhy, které zahrnují široký okruh otázek. Jde o snížení ozbrojených sil a výzbroje, rozšíření opatření důvěry ve vojenské oblasti, odstranění „ohnisek války“ ve všech oblastech světa. Jde o opatření jak politického, tak i vojenského charakteru. Všechny spojuje ovšem jediný cíl — udělat všechno k tomu, aby národy byly zbaveny nebezpečí jaderné války, aby byl udržán mír ve světě.

Národy světa mají reálné možnosti nedopustit zatažení lidstva do války a zabránit jadernému konfliktu. Zdravý rozum nakonec zvítězí nad nerozvázností a pokrokové síly světa postaví mírové soužití států na ještě pevnější základ.

Hlavní úder

Redakčně zpracovaný a zkrácený článek plukovníka V. V. Krysanova, kandidáta vojenských věd, docenta, uveřejněný v sovětském časopise „Vojennaja mysl“ č. 9/1981.

Jedním z nejdůležitějších principů vojenského umění je rozhodné soustředění hlavního úsilí vojsk v požadované době, na nejdůležitějších směrech a k plnění hlavních úkolů. Jde v tomto směru o dovednou volbu směru hlavního úderu v boji, operaci a válce v celku a o směle soustřeďování vojsk, sil a prostředků na zvolených úsecích. S rozvojem vojenského umění měnil se obsah teorie a praxe hlavního úderu. Na samotném principu nerovnoměrného rozdělení vojsk podél fronty s cílem soustředit síly v převaze na rozhodujícím úseku však až do současnosti závisí výsledek téměř všech rozhodujících sražen. Problém hlavního úderu neztrácí na své aktuálnosti ani v soudobých podmínkách.

Teorie a praxe vedení hlavního úderu se rozvíjely v souladu se změnami prostředků, způsobů a forem ozbrojeného zápasu. Ve všech etapách vývoje vojenství se projevovala schopnost velitelského sboru v maximální míře využívat k úspěšnému vedení útoku všech materiálních a duchovních sil vojsk, prostorových a časových faktorů situace. K vedení úderu na nejvíce zranitelná místa nepřítelů (převážně do boků) vojevůdci každé epochy různým způsobem řešili tento problém. Společným znakem pro všechny však byla tendence vyčleňovat pro rozhodující úder stále větší množství vojsk.

Po vzniku masových armád, vybavených novými drážkovanými a dalekonosnými zbraněmi, a v důsledku širokého využívání prostředků přesunu a spojovacích prostředků začala se vést bojová činnost na rozsáhlých prostorech a měla stále více zdoluhavý charakter. Vznikla a v pozdější době se rozvíjela nová forma bojové činnosti — **frontová a armádní operace**.

S růstem rozmachu ozbrojeného zápasu uznává se v teorii hlavního úderu již nezbytnost jeho určování nejen ve strategickém, ale i v operačním a dokonce v taktickém měřítku. Vznikla potřeba předložit vojskům pásma útoku a určovat směry, na nichž je zapotřebí soustředit hlavní síly a prostředky, kromě toho i ně-

kolik postupně plněných úkolů. Tyto nové teoretické zásady byly prověřeny a potvrzeny praxí všech válek.

Sovětské vojenské umění v letech Velké vlastenecké války potvrdilo životní důležitost a perspektivnost předválečných teoretických názorů na volbu a způsoby vedení hlavního úderu v útočných operacích.

Již v podmínkách prvního období války, krajně nepříznivých pro sovětská vojska, byly řešeny nejen nálehavé úkoly zdokonalování strategické obrany, ale byly položeny základy vítězného vedení budoucích útočných operací.

První takovou úspěšnou operací byl protiútok sovětských vojsk u Moskvy, v jehož průběhu sovětské velení dovedně zvolilo směry hlavních úderů. Výjimečný význam v této souvislosti mělo určení nejúčinnějších způsobů průlomu nepřátelské obrany v operačním měřítku, v nichž bylo věnováno významné místo problému hlavního úderu. Složitost jeho řešení byla ve značné míře závislá na ohromné délce sovětsko-německé fronty a na velkých ztrátách, které utrpěla sovětská vojska na začátku války.

V těchto podmínkách zvláště zřetelně vyvstala otázka dovedného soustřeďování

sil a prostředků na rozhodujících směrech za stejného a dokonce i menšího celkového poměru sil. K úspěšnému řešení problému bylo pokládáno za nezbytné vytvářet na stupni armáda a front úderné skupiny se soustředěním jejich úsilí na úzkých úsecích.

Zvláštní pozornost byla věnována palebnému zabezpečení vojsk, předurčených k útoku na rozhodujících směrech. Současně s tím byl úspěch útočných operací závislý i na utajení při vytváření úderných uskupení, překvapení veškeré činnosti, organizaci přesné součinnosti různorodých sil, na jejich všestranném zabezpečení a pružném velení vojskům. Od operace k operaci byly získány cenné zkušenosti z velení vojskům, bylo zdokonalováno vojevůdcovské mistrovství sovětských vojenských kádrů, stále lépe byl řešen dvojí úkol: volba směru hlavního úderu a dovedné vytváření úderného uskupení k jeho uskutečnění se zabezpečením rozhodující převahy nad nepřítelem.

Jak o tom svědčí zkušenosti, určení nejvýhodnějšího směru hlavního úderu bylo vždy složitým a odpovědným úkolem. Zdůvodněné jeho řešení záviselo na všestranném zhodnocení vzniklé situace s přihlédnutím ke všem vojenskopolitickým, ekonomickým, morálně politickým a vlastním vojenským faktorům. Rozhodující význam měly: podrobný propočty poměru sil stran, zjištění zámyslu nepřítele a přesné zhodnocení jeho silných a slabých stran.

Na základě výsledků průzkumu, důkladného zhodnocení nepřítele a vlastních vojsk, terénu, faktorů času a přírodních podmínek byl stanoven zámysl operace a jeho stěžejní otázka — směr hlavního úderu, složení úderného uskupení a způsob zničení nepřítele. Přitom za nejvýhodnější směry byly pokládány takové, které vyváděly úderné uskupení do boku a týlu hlavních sil nepřítele s cílem jeho obklíčení a rozhodného zničení. Charakteristickým rysem mnoha útočných operací bylo vedení hlavního úderu na nejslabší místo v systému jeho obrany. Ve volbě směru soustředění hlavního úsilí vojsk ovšem neexistovala šablona. V některých podmínkách operační situace bylo soustředováno hlavní úsilí vojsk v útoku k vedení úderu na silná uskupení nepřítele.

Směr hlavního úderu byl zpravidla určován do celé hloubky operace. V průběhu jejího vedení nebyla ovšem vyloučena ani možnost změny původně určených směrů při činnosti úderných uskupení. Je zřejmé, že to bylo jedním z nejsložitějších momentů

v činnosti velitelů a štábů, protože to mělo za následek závažné změny v dříve rozpracovaných plánech a v podstatě i v činnosti vojsk. Přenesení hlavního úsilí na nový směr bylo diktováno zpravidla podmínkami náhlých změn v situaci, malé perspektivnosti zvoleného směru k danému momentu a rovněž projevujícím se úspěchem na jiném směru.

Při přípravě a vedení operací v letech minulé války se jasně projevila i tendence růstu vzájemné spojitosti mezi směry hlavních úderů ve strategickém, operačním a taktickém měřítku. Protože frontová operace byla součástí strategické operace skupin frontů a armádní operace součástí frontové operace, směry hlavních úderů frontů zpravidla určovalo Hlavní vedení a armád front. Přitom byly brány v úvahu názory velitelů frontů a armád. Takový přístup vyplýval z toho, že směry hlavních úderů frontů [armád] vyplývaly ze zámyslů strategické [frontové] operace a musely nejlepším způsobem napomáhat splnění stanovených strategických úkolů.

Kromě hlavního úderu vedl front obvykle ještě 1—2 jiné úderu. Byly vzájemně spojeny jediným cílem činnosti — rozdělením [odříznutím] uskupení nepřítele nebo jeho obklíčením a následným zničením. Úderu vedenými na hlavních směrech byly plněny hlavní úkoly. Jiné úderu zabezpečovaly jejich úspěšné plnění — snižovaly efektivnost protiopatření nepřítele a klamaly ho o skutečném směru soustředování hlavního úsilí. Souhrn těchto úderů byl podstatou celkového způsobu vedení operace.

Armády vedly převážně jeden úder s přihlédnutím k zámyslu činnosti sousedních armád. Směr soustředění hlavního úsilí v armádě měl zpravidla rozhodující vliv na způsob využití hlavních sil každého sboru a divize v operaci. Jejich pásmo útoku na směr hlavního úderu armády byly obvykle totožné s úseky průlomu armády, které určoval nadřazený velitel v souladu s celkovým zámyslem činnosti. Současně s tím existovala i zpětná vazba. Při přípravě zámyslu operace svazu byly brány tedy v úvahu směry, které mohly neefektivněji a koordinovaně využít střelecké, tankové a dělostřelecké svazky a útvaru. Je nutné zdůraznit ještě jednu charakteristickou tendenci: **přímou závislost soustředění hlavního úsilí svazů a svazků různých druhů ozbrojených sil a druhů vojsk na směr hlavního úderu vševojskových svazů, přímou koordinaci úsilí různorodých sil ve prospěch těch vojsk, které plnily hlavní úkoly v operaci.** V důsledku toho frontové a armádní operace

s každým obdobím války nabývaly stále více na vševojskovém charakteru. To předurčovalo jednotu jejich plánování, organizace součinnosti, zabezpečení a velení.

V letech Velké vlastenecké války, v závislosti na zámyslu a rozsahu operace, byly používány nejrůznější způsoby vedení hlavního úderu:

— čelní úder na jednom směru s dalším jeho rozvíjením do hloubky a do stran,

— čelní úder na dvou směrech s rozvíjením útoku na sbíhavých směrech s cílem obkličít hlavní uskupení,

— čelní úder na několika směrech s cílem rozbít obranu nepřítele a rozhodným způsobem rozdělit jeho operační sestavu.

V závislosti na tom byly voleny a koordinovány směry hlavních úderů vojsk, byla určována sestava, doba a způsob soustředění, činnost úderných uskupení frontů a armád.

Pro činnost na směru hlavních úderů byla vytvářena na stupni front a armáda silná úderná uskupení. Jejich sestavu tvořila obyčejně většina vojsk. Již ve druhém období války měla úderná uskupení frontů 1—2 a ve třetím období 2—3 (i více) armád, které byly soustředěny na jednom směru. Kromě toho na tomto směru působily samostatné tankové a mechanizované sbory, později i tankové armády, jezdecko-mechanizované skupiny, většina útvarů a svazků druhů ozbrojených sil a druhů vojsk.

Celkové bylo zasazováno k činnosti na hlavním směru frontu až 50—70 % všech střeleckých svazků, 70—80 % dělostřelectva, do 80—100 % tanků a SHD a bezmála všechno letectvo. Těmito silami vedl front hlavní úder v úseku, který tvořil jen 5 až 15 % celkového pásma útoku. Armáda na hlavním směru prolamovala obranu v úseku 6—14 km a obyčejně tam soustřeďovala 70—80 % všech sil a prostředků.

V důsledku rozhodného soustřeďování hlavních sil frontu a armáda na úkor oslabení sil na jiných úsecích na hlavním směru byla zabezpečena naprostá převaha nad nepřítelem — v pěchotě 3—5, v dělostřelectvu 6—8 a v letectvu 3—5násobná.

Charakteristickým rysem úderných uskupení vojsk v letech války byl neustálý růst jejich manévrovosti a palebné síly. Především to bylo výsledkem dovednějšího používání tanků, které se staly hlavní údernou silou pozemních vojsk. Jak ukazuje zkušenosti z války, měl rozhodující

vliv na průběh a výsledek sražení a bitev nesmírný kvantitativní a kvalitativní růst tankové techniky [zvětšení palebné síly, manévrovosti a zvýšení průběhu kilometrů], dále i zdokonalování způsobů bojového použití, což se projevilo v organizačním soustřeďování obrněných vozidel, v jejich použití na rozhodujících směrech v těsné součinnosti s jinými druhy vojsk, zvláště s letectvem.

Sovětská tanková vojska, která působila na směrech hlavních úderů, byla používána k plnění dvou specifických operačně taktických úkolů: k přímé podpoře pěchoty v průběhu průlomu obrany nepřítele a k rozvíjení taktického úspěchu v operační. První úkol plnily útvary a jednotky tanků přímé podpory pěchoty a druhý — v letech války speciálně vytvářená formace tankových a mechanizovaných vojsk — tankové armády a tankové (mechanizované) sbory. V operačních sestavách frontů a armád vytvářely sledy rozvíjení úspěchu. Od druhého období až do konce války měla úderná uskupení vojsk frontů zpravidla ve své sestavě 1—2 a někdy i 3 tankové armády. Byly prostředkem Hlavního velení a přidělovány frontům, které působily na nejdůležitějších strategických směrech. Operací sovětských vojsk na začátku roku 1945 se zúčastnilo 6 tankových armád, více než 20 samostatných tankových a mechanizovaných sborů.

Názorným příkladem soustřeďování tanků v úderných uskupeních sovětských vojsk je růst jejich středních hustot na hlavních směrech. K přímé podpoře pěchoty na úsecích průlomu v letech 1942 až 1943 činily 10—15 kusů, avšak v třetím období války dosáhly již 20—30 i více kusů na 1 km fronty. S připočtením tanků rychlých skupin dosahovaly tyto hustoty 80 tanků a SHD na 1 km úseku průlomu.

Velký význam pro úspěšné plnění bojových a operačních úkolů na hlavních směrech útoku mělo rovněž stále narůstání soustřeďování prostředků palebného ničení. Např. hustoty dělostřelectva z 10 až 15 hlavních na 1 km úseku průlomu v prvním období války se zvýšily na jejím konci na 220—250 a v řadě operací do 300 i více hlavních. Tento úkol byl řešen vytvářením dělostřeleckých divízi a sborů zálohy Hlavního velení, které byly obyčejně přidělovány do sestavy úderných uskupení armád a frontů k činnosti na hlavních směrech. Ke konci roku 1943 měla bojující armáda 5 dělostřeleckých sborů průlomu a 75 dělostřeleckých a protiletadlových dělostřeleckých divízi. V dalším se zvýšil jejich počet na 105. Je důležité přitom zvláště

připomenout vytváření a neustálé zvyšování jednotek raketometů, v jejich konstrukci byla ztělesněna idea soustředování palby. Jejich počet se zvyšoval každým rokem.

Organizační soustředování bylo příznačné také pro letectva a vojska PVO. Existence stejnorodých mohutných svazků a svazů, podřízených Hlavnímu velení, umožňovalo efektivně uskutečňovat operační soustředování těchto sil a prostředků na zvolených směrech.

Koncentrovaným vyjádřením stále většího soustředování palebné síly na směrech hlavních úderů se stal dělostřelecký a letecký útok, který tvořil jednotný proces rychlého prolomení jakékoli obrany nepřítele a podpory pěchoty a tanků v útoku do celé hloubky stanovených bojových úkolů.

V průběhu války se neustále zvyšovalo technické vybavení ozbrojených sil. To tvořilo materiální základ celkové tendence neustálého kvantitativně kvalitativního růstu složení úderných uskupení vojsk v útočných operacích. Za léta války se zvětšil: v divizích 8–10, tancích a SHD 10–20, dělostřelectvu 10–12, a letectvu 18 až 25krát. Vyzbrojování těchto uskupení bylo zdokonalováno zavedením efektivnějších typů tanků, SHD, děl, minometů, raketometů a letounů.

V poválečném období probíhal rozvoj teorie hlavního úderu v podmínkách periodického přezbrojování vojsk novými typy zbraní a bojové techniky. V polovině padesátých let vstoupilo vojenské umění do kvalitativně nového období svého rozvoje, který byl podmíněn vyzbrojením armád řady států jadernými zbraněmi. V souvislosti s tím byly vyjadřovány různé názory na charakter budoucí války a na způsoby vedení operací, včetně úplného popírání možnosti využití zkušeností z minulé války v nových podmínkách. Zvláště byly kritizovány nejdůležitější zásady o hlavním úderu, které se týkaly soustředování sil a prostředků na rozhodujících směrech. Projevovaly se názory o zániku tohoto „věčného principu“ vojenského umění, protože soustředování sil a prostředků v jaderném století je spojeno s velkým nebezpečím. Útočník na základě toho bude nucen upustit od dřívější koncepce, podle které byl výsledek boje řešen soustředováním podle možnosti co největ-

Vysoká bojeschopnost vojsk a kvalita úderných uskupení závisela v mnoha směrech na lidech. K činnosti na hlavních směrech byly odedávna používány vybrané a nejlépe připravené jednotky, přičemž byla hlavní pozornost věnována morálním kvalitám vojáků. Na směrech hlavního úderu frontů a armád byly používány především gardové svazky a svazy, dále i úderné armády, které měly ve své sestavě více tanků a dělostřelectva.

Sovětsí vojáků projevovali vysoké morálně bojové vlastnosti. Bylo to výsledkem neúnavné práce velitelů, politických pracovníků, komunistů a komsomolců.

Jde-li o umění vedení hlavního úderu, je důležité zdůraznit velký význam všestranného zabezpečení činnosti úderných uskupení, především utajení zámyslu plánované operace a dovedné dezinformace nepřítele. Utajení skutečného směru a vysoké efektivnosti činnosti úderných uskupení napomáhalo rovněž současně vedení pomocných a klamných úderů i uskutečnění dalších opatření při klamání nepřítele. Vysoké umění utajení příprav a vedení hlavního úderu bylo názorně ukázáno v mnohých operacích různého rozsahu. Silné a překvapivé údery na nepřítele na rozhodujících směrech, zvláště v podmínkách rovnosti sil stran, svědčily o vysokém vojevůdcovském mistrovství sovětských vojenských kádřů.

ššího množství sil k vytvoření převahy nad nepřítelem na příslušném místě.

Další rozvoj teoretických zásad vedení operací v nových podmínkách ukázal, že hlavní principy vojenského umění, prověřené zkušenostmi z minulé války, neztratily na svém významu, i když způsoby jejich projevu podléhají změnám. V teorii hlavního úderu má i nadále vedoucí úlohu správná volba směru jeho vedení a soustředování sil a prostředků. Současně však její realizace musí být uskutečňována z hlediska principiálně nových podmínek. Nevidané možnosti soudobých prostředků ničení podmínily jiný přístup k volbě směru hlavních úderů v operacích. Jestliže v minulých válkách bylo tradicí vést údery proti nejslabšímu místu v obraně nepřítele, pak v podmínkách použití jaderných zbraní může být nejčastějším objektem napadení jeho hlavní uskupení. Jiný přístup vyžadovala také problematika soustředování sil na rozhodujících směrech. Např. v rádech armád států NATO

je zdůrazňováno, že soustředování na hlavním směru bude zahrnovat především jadernou sílu, potřebnou ke zničení nejdůležitějších uskupení vojsk a objektů nepřítele, a dále rychlé využívání výsledků použití jaderných zbraní svými údernými uskupeními.

Při vedení bojové činnosti s použitím jen klasických zbraní bude mít zvláštní význam, tak jako i v minulé válce, princip soustředování vojsk. Avšak jejich soustředování musí být vhodně spojeno s rozptýlením, protože bez toho by nebylo možné uchránit vlastní síly a prostředky před možným jaderným napadením nepřítele. Jestliže v minulých válkách bylo uskutečňováno vytváření úderných uskupení postupným a dlouhodobým hromaděním sil, pak v soudobé válce narůstá úloha manévru k rychlému soustředování vojsk v potřebném čase a místě s následným jejich rozptýlením. Přitom se projevuje nutnost jejich přechodu do útoku, spojeného s přesunem z hloubky nebo přímo z přesunu. Pokud se týče vytváření převahy sil a prostředků na rozhodujících směrech je např. v americkém polním řádu zakotveno, že k dosažení úspěchu v útoku se předpokládá mít 3—6násobnou převahu sil nad nepřítelem.

Zdokonalování kvantitativního a kvalitativního složení úderných uskupení soudobých armád jde směrem jejich dalšího „pancéřování“. Vysoká nasycenost soudobých armád tanky a další obrněnou technikou je v podstatě materiálním základem vytváření obrněných úderných uskupení v operacích na hlavních směrech. Současně s tím neustále narůstá význam procesu vybavování armád států NATO vojenským letectvem.

Soudobá uskupení v souvislosti s tím nabývají na kvalitativně novém pozemním a vzdušném charakteru, který podmiňuje značný růst jejich mobility.

Rozvoj vojsk v poválečném období v celku měl za následek růst jejich úderných, palebných a manévrových možností, a to zvláště v důsledku jejich pancéřování, zavedení raketových systémů, schopných používat jaderné zbraně, zavedení vysoce mobilních vojsk a rovněž zdokonalování dřívějších prostředků na novém technickém základě. Viditelně se mění výzbroj armád, zvětšuje se hloubka a rozptýlení operačních a bojových sestav s cílem jejich ochrany proti zbraním hromadného ničení. Nadále ovšem zůstávají v jejich sestavách úderná uskupení jako důsledek zachování principu nerovnoměrného rozdělení sil a prostředků na frontě.

Analýza rozvoje teorie a praxe volby směru a dovedného vedení hlavního úderu v minulých válkách, zkoumání procesu a jevů, které charakterizují soudobý rozvoj daného prvku vojenského umění, svědčí o existenci určitých zákonitostí, které vyjadřují na jedné straně postupné, avšak stále obnovování prostředků a způsobů jeho vedení, na druhé straně jejich přímý vliv na vojenství, který se projevuje v rozvoji organizační struktury, operační sestavy vojsk a jejího úderného uskupení, dále i ve zdokonalování způsobů boje proti úderným uskupením na základě vyřešení dialektických protikladů v ozbrojeném zápasu.

Rozebírané hlavní tendence rozvoje teorie a praxe vedení hlavního úderu se projevují ve všech součástech vojenského umění. Charakterizují procesy projevu dialektické vzájemné spojitosti hlavního úderu a všech ostatních kategorií a jevů ozbrojeného zápasu. Jejich obsah zahrnuje překonání starého, překonaného a potvrzení nového, získání základních zkušeností, jejich kritické přepracování ve vztahu ke změněným podmínkám, dále i zvládnutí základů umění vedení hlavního úderu velitelskými kádry, jejichž úloha byla v tomto směru vždy vysoká a velmi odpovědná.

Problematika hlavního úderu není nová, ale v každém období rozvoje vojenství byla a nadále zůstane jednou z aktuálních. Bez ohledu na to, že způsoby realizace principu soustředování sil a prostředků na rozhodujícím směru nebylo nikdy žádným tajemstvím, jejich praktické uvedení do života souvisí především s úrovní vojevůdcovského umění velitelských kádří, tvůrčí práce a iniciativy v jejich činnosti. **Vedení hlavního úderu je vždy vyhledání a řešení složitého problému, který vyžaduje hluboké vojenské znalosti, přesné výpočty, určitý risk a rozhodnost v činnosti.** Jde přitom o efektivní využití hlavních sil, o úspěch v operaci. Čím je složitější ozbrojený zápas, tím jsou vyšší požadavky na odborné mistrovství vojenských kádří, na úroveň jejich vědecké přípravy, praktických návyků a organizačních schopností.

různé

PRŮZKUM KVALITY ABSOLVENTŮ VOJENSKÝCH VYSOKÝCH ŠKOL

Generálmajor Ing. Josef Mikulec

Náročné, pravidelné a objektivní hodnocení úspěšnosti vojenského školství, jako jednoho z podsystémů ozbrojených sil, je nezbytnou podmínkou jeho řízení a zdokonalování. Bez pravidelného, objektivního hodnocení celého systému vojenského školství, stejně jako jednotlivých vojenských škol, není možné soustavné a cílevědomé zdokonalování jejich práce.

Forem hodnocení úspěšnosti vojenských škol je mnoho. Patří mezi ně např.:

- všechny druhy kontrol ze stupně MNO, z nichž nejúčinnější jsou inspekční prohlídky a tematické kontroly,
- hodnocení výsledků zkoušek posluchačů a žáků,
- hlášení, výkazy a informace vojenských škol orgánům MNO.

Přestože tyto formy kontrolní činnosti mají nemalý význam pro posuzování výsledků práce vojenských výchovně vzdělávacích zařízení, nemohou dokonale postihnout jedno z hlavních kritérií úspěšnosti: připravenost posluchačů a žáků pro výkon funkcí u vojsk.

Ani sebedokonalejší forma zkoušky posluchače totiž nemůže ověřit, jak bude zkoušený své teoretické znalosti uplatňovat při praktickém výkonu své funkce u bojového útvaru, tedy v podmínkách podstatně odlišných od podmínek školy.

Zkouška může ověřit **znalosti**, stupeň osvojení látky a v omezeném rozsahu dovednosti — zejména dovednost ovládat zbraň, techniku nebo přístroje. Uvědomíme-li si navíc, že rozsah zkoušené látky představuje sotva několik procent z rozsahu přednášené látky, nemůžeme vyloučit ani takovou nahodilost, že posluchač si zvolil (nebo mu byla zadána) otázka právě z té části materiálu, kterou zvládl a je nespravedlivě pozitivně hodnocen přesto, že si podstatnou část ze zkoušené disciplíny neosvojil.

Schopnost „naučit se“ nemusí znamenat — a z praxe víme, že často skutečně neznamená — „umět“. Cílem vojenských škol není jenom předat posluchačům a žákům určené množství informací, ale také

je připravit k výkonu konkrétních vojenských funkcí.

Tento požadavek však nemůže být chápán absolutisticky. Absolvent vojenské vysoké školy nemůže být jenom vynikajícím velitelem čety nebo roty. Jeho všeobecná i vojenská vzdělanost musí být daleko hlubší a širší. Nejen proto, jak se často zjednodušeně vysvětluje, že je absolventem vysoké školy, ale proto, že poskytnutý vzdělanostní základ musí zabezpečit schopnost dalšího sebevzdělávání a svým obsahem musí o 8–10 let předstihovat potřebu nástupní praxe.

Soudobé vojenství čím dále tím více spočívá na teoretických základech přírodních věd. Zejména matematika postupuje stále výrazněji všechny jeho oblasti a stává se čím dále tím více vědou, která limituje zvládnutí dalších vědních oborů. Osvojení základů kvantové fyziky, jako teoretického základu elektroniky, optoelektroniky, laserové techniky, ale také kybernetiky je bez osvojení soudobé matematiky nemyslitelná. Snaha pochopit např. jevy a chování elementárních částic jádra atomu na základě slovního výkladu je nejen marná, ale pro samotnou kvantovou fyziku může být i nebezpečná. Také pochopení složitých jevů z oblasti kybernetiky bez hlubokých znalostí matematiky je téměř nemožné.

A tyto tendence se budou dalším vývojem přírodních věd ještě více prohlubovat.

Bez solidních znalostí matematiky a fyziky již dnes není možné technicky zvládnout současné zbraňové systémy ani zabezpečit jejich efektivní využití ve vojenské praxi — při výcviku vojsk a v boji.

Problém přípravy vojenských kádří je o to složitější, že vojenství využívá poznatků přírodních věd zpravidla na styku dvou nebo více vědních oborů: optoelektroniky a kybernetiky, teorie řízení a mikroelektroniky, mechaniky a laserové techniky apod.

Bráníme se krátkozrakým požadavkům, aby vojenské školy připravovaly kádře schopné jenom úspěšně vykonávat nástupní funkce. Jejich splnění by nebylo pro vojenské školy složité. Naopak by dokonce umožnilo podstatně zkrátit doby pobytu vojenských studentů na školách.

Důsledek takového přístupu by však byl velmi negativní. Znamenal by nutnost brzy po ukončení studia poskytovat opakující se doplňkové vzdělání. Ve svém časovém souhrnu by se celková příprava vojenských kádří ve vojenských školách

nezkrátila a vynucená cykličnost by naopak znemožnila poskytnout ucelenou teoreticko-vědní přípravu právě v přírodních vědách.

Toto vysvětlení však neznamená paušální odmítání úrovně připravenosti části absolventů vojenských škol k výkonu praktických funkcí u bojových útvarů. Spory o úrovní teoretické a praktické připravenosti studentů a o vztahu teorie a praxe při vzdělávání jsou tak staré jak je stará škola. Vojenské školy nejsou výjimkou. Bohužel kritika připravenosti absolventů vojenských škol je většinou málo konkrétní a často není vůči jednotlivým vojenským školám adresná.

Aby bylo možné odpovědět na otázky, jaké jsou výsledky přípravy absolventů vojenských vysokých škol v jednotlivých oblastech, jaké klady a nedostatky se u nich projevují při výkonu nástupních funkcí, jak absolventi sami hodnotí svou připravenost a jak je hodnotí jejich nadřízení, organizovala Správa vojenského školství v roce 1980 výzkum absolventů, kteří ukončili vojenské vysoké školy v roce 1978, a to po 1½ roce jejich pobytu u vojsk. Výzkumu byli kromě absolventů podrobeni i jejich nejbližší nadřízení. K výzkumu byla zvolena metoda statistické analýzy. Vstupní údaje byly získány z dotazníků při zabezpečení anonymity respondentů. Celkem bylo zpracováno přes 250 000 prvotních a korelačních údajů. Maximální možná věrohodnost výsledků průzkumu byla zabezpečena nejen zvolenou výzkumnou metodou, ale také skutečností, že k výzkumu úspěšnosti absolventů vojenských vysokých škol byli vybíráni všichni absolventi jednoho ročníku, téměř devadesátiprocentní návratností rozeslaných dotazníků jak od absolventů, tak i od jejich nadřízených, kvalitou respondentů skupiny přímých nadřízených, z nichž 80 % slouží v ČSLA déle než 5 let a má tedy dostatek zkušeností nejen z výchovy vojáků základní služby, ale i důstojníků a může objektivně zhodnotit jejich přípravu ve vojenských školách s ohledem na potřebu vojenské praxe. Kromě toho 70 % nejbližších nadřízených zkoumaných absolventů má vysokoškolské vzdělání.

Také spontánnost odpovědí absolventů i nadřízených, včetně odpovědí tzv. otevřené, nepředtíštěné otázky, i to, že odpovědi typu „nevím, nemohu posoudit“ se vyskytovaly pouze zřídka, svědčí o zájmu, který výzkum vyvolal a potvrzuje jeho validitu.

Soubor otázek byl koncipován tak, aby bylo možné posoudit tři skupiny problémů:

1. Zhodnocení **připravenosti** na vykonávanou funkci. Jinými slovy, které činnosti činily absolventům po nástupu k jednotce největší potíže, ve kterých oblastech potřebovali největší pomoc.

2. Jak jsou absolventi hodnoceni z **výkonu** svých současných funkcí, po půldruhém roce pobytu u jednotek.

3. Některé další otázky, které mají vztah ke služební činnosti a k životu absolventů u jednotek.

Výsledky zkoumání první oblasti přesevědčivě ukázaly, že největší pomoc potřebovali absolventi v takových otázkách denního života, jako je organizace a řízení života jednotky podle řádů a také při přípravě, řízení a provádění taktických cvičení a bojových střelb.

Vysoko nad průměr byla hodnocena schopnost absolventů vysokých škol provádět politické školení mužstva. Dobře byla hodnocena jejich připravenost k odbornému výcviku i schopnost pečovat o potřeby podřízených.

Rozporné výsledky přineslo hodnocení schopnosti absolventů řešit si své vlastní problémy, které se u nich po nástupu k bojovým útvarům objevily. Tuto schopnost hodnotili samotní absolventi a jejich nadřízení velmi rozdílně.

Taková rozpornost překvapuje tím více, že téměř ve všech ostatních otázkách docházelo k pozoruhodné shodě mezi hodnocením absolventů a jejich nejbližšími nadřízenými i když většinou na různé hodnotové úrovni — absolventi svou připravenost k výkonu funkcí hodnotili vždy výše, než jejich nadřízení.

U schopnosti absolventů řešit samostatně bez cizí pomoci své osobní problémy se hodnocení podstatně rozchází. Noví absolventi se dožadují daleko větší pomoci ze strany svých nadřízených, než jim byla poskytnuta. Nadřízení absolventů se naopak domnívají, že takovou pomoc mladí důstojníci nepotřebují.

To může být vážným signálem skutečnosti, že problémy absolventů nejsou známé, nebo že se jejich význam podceňuje.

V průběhu celého výzkumu se takový rozpor vyskytl ještě jednou, a to při hodnocení pracovního zatížení absolventů, kteří poukazovali na nutnost trávit u jednotky více času než předpokládají nebo považují za nezbytné jejich nadřízení.

Již samo hodnocení otázky, zda se absolventi zdržují nebo nezdržují u jednotky déle než je určeno denním řádem, ukázalo na nejednotnost mezi absolventy a veliteli. Z počtu zkoumaných absolventů

95 % uvedlo, že se v kasárnách pravidelně zdržují déle, zatím co téměř čtvrtina jejich nadřízených je toho názoru, že absolventi „dodržují pracovní dobu“.

Při podrobnějším zkoumání otázky, proč se noví absolventi zdržují u jednotek déle než stanoví denní řád, se oba zkoumané soubory, tj. absolventi i jejich nadřízení, celkem shodli na hlavních příčinách: přemíra úkolů, snaha zodpovědně plnit úkoly a nízká kvalita nejnižších velitelů — poddůstojníků.

Neshoda nastala v hodnocení významu potřebných zkušeností, jako předpokladu k dodržování pracovní doby. Nadřízení ji zařadili na druhé místo v pořadí všech dalších příčin, zatím co samotní absolventi až na šesté místo (z celkem 8 vybraných příčin).

Je pochopitelné, že každá škola může své absolventy pro potřebu praxe připravit jenom do určité míry. Absolventi kterékoli, zejména však vysoké školy, vždy pocítuje nesoulad mezi tím, co se ve škole učil a mezi požadavky praxe. Výraznost takového nesouladu jsme se pokusili zjistit.

40—50 % absolventů i nadřízených uvedlo, že tento nesoulad není výrazný a není tedy na překážku dobrého výkonu funkcí u vojsk ihned po ukončení školy.

Naproti tomu asi 10 % dotázaných považuje tento nesoulad za výrazný. Přitom je zajímavé, že velké rozdíly v hodnocení připravenosti absolventů jsou nejen mezi školami, ale i mezi školenými specializacemi téže školy. To potvrzuje význam správného působení profilových kateder vojenských vysokých škol, které mohou podstatně ovlivnit zaměření přípravy absolventů pro budoucí praxi.

Na otázku — „co vám v hlavním a rozhodujícím dala škola pro vaši práci a život u vojsk“ — byly získány poznatky — viz **tabulku 1**.

Naproti tomu na pólovou otázku — „co vám škola zůstala dlužna — jsme obdrželi odpovědi — viz **tabulku 2**.”

Ze souboru odpovědí vyplývá, že teoretická příprava absolventů je na požadova-

Tabulka 1

Odpověď	Absolventi v %	Nadřizení v %
Teoretické znalosti	33,4	41,5
Návyky pro výkon služby	22,6	12,8
Politické a odborné znalosti	21,1	27,5
Technická příprava atd.	6,9	9,2

Tabulka 2

Odpověď	Absolventi v %	Nadřizení v %
Schopnost spojit teorii s praxí	43,6	24,3
Řízení života podle řádů	11,9	17,9
Politická práce s lidmi	8,8	12,8
Znalost techniky	6,6	—
Vedení spisové agendy	8,6	7,4
Metodika řízení a provádění výcviku	1,0	7,7
Návyky pro vojenskou službu atd.	1,6	8,7

Tabulka 3

Hodnocení připravenosti	Absolventi v %	Nadřizení v %
Velmi dobře	15,5	15,6
Spiše dobře než špatně	49,1	49,3
Ani dobře, ani špatně, těžko posoudit	25,7	18,0
Spiše špatně než dobře	8,8	15,2
Velmi špatně	0,9	1,9
Celkem	100,0	100,0

né výši, ale jejich připravenost pro praktický výkon funkce trpí některými nedostatky.

K této otázce se vrátím při hodnocení druhé části výzkumu, při hodnocení absolventů nikoliv z hlediska **připravenosti**, ale **výkonu funkce** po 18 měsících praxe.

Před tím se ještě podíváme na globální hodnocení připravenosti absolventů, které vyplývá z **tabulky 3**.

Při tomto hodnocení je třeba poukázat na relativně vzácnou shodu hodnocení oběma soubory a dále na to, že vyloženě negativní hodnocení přisoudil absolventům vysokých vojenských škol každý šestý nadřízený.

Takový názor může být ovšem silně ovlivněn nezdravě rychlým kádrovým posunem absolventů po jednom roce výkonu nástupní funkce. Vždyť každý druhý absolvent zařazený po absolvování vojenské

vysoké školy na funkci velitele čtyři byl po prvním roce služby vyzvednut na funkci vyšší; z nich 10 % dokonce o dva stupně. Přihlédneme-li k tomu, že většina absolventů vstupovala na vojenské vysoké školy v 18 letech po absolvování občanské střední školy často s málo přesnými představami o výkonu vojenské služby vůbec a o výkonu služby důstojníka zejména, musíme považovat roční pobyt na základní funkci za nedostačující průpravu k výkonu funkce velitele roty nebo funkce ve štábech útvarů. Poněvadž úspěšnost absolventů byla hodnocena po 18 měsících po ukončení školy, hodnotili je jejich nadřízení nejen z výkonu funkce nástupní, ale vyšší, té, kterou vykonávali poslední

polovinu roku. To zřejmě názor na připravenost absolventů vojenských vysokých škol dosti negativně ovlivnilo, tím více, že nejen každý druhý velitel čtyři se posunul ve funkci, ale i každý pátý absolvent, zařazený po absolvování školy na rotní stupeň, byl vyzvednut po roce na vyšší funkci.

Taková mobilita nepřispívá k potřebné adaptaci a může se projevit jako záporný prvek v sebehodnocení absolventů i v hodnocení jejich nadřízených.

Všechno, co bylo až dosud řečeno, patřilo do oblasti hodnocení **připravenosti** absolventů vojenských vysokých škol a opíralo se tedy zejména o retrospektivní hodnocení samotných absolventů.

Druhá část výzkumu byla zaměřena na hodnocení výkonu funkce absolventů po získání 18měsíční praxe.

Přestože kategorie „jak jsou připravení“ a „jak pracují“ nejsou totožné, neočekávali se při jejich srovnávacím hodnocení velké obsahové rozdíly. Výzkum toto očekávání potvrdil. Přesto si však některé výsledky zaslouží pozornost.

Schopnost přesvědčivě působit na podřízené, provádět PSM, utvářet kolektivní mínění u jednotky, projevovat aktivitu v MLP, projevovat společenskou a politickou aktivitu byla shrnuta do pojmu „**politickovýchovná činnost**“.

Výzkum prokázal, že připravenost absolventů všech hodnocených vojenských škol (VA AZ Brno, VVŠ PV Vyškov, VVTS L. Mikuláš, VVSTZ Žilina v roce 1979 zrušená VVVTŠ Martin) je v této oblasti na stejné úrovni a že žádná ze škol nevybočuje z poměrně vysokého průměru. To svědčí o sjednocení řídicího úsilí HPS, která řídí jak práci společenskovedních kateder, tak i politických oddělení vysokých škol.

Z hodnocených činností, které byly v souboru politickovýchovných činností sledovány, jsou nad průměrem hodnoceny dvě: schopnost provádět politické školení mužstva a aktivita absolventů v MLP.

Naproti tomu nadřízení hodnotili jako podprůměrnou schopnost absolventů sjednocovat a vytvářet kolektivní mínění v jednotce a schopnost rozvíjet iniciativu a aktivitu podřízených.

Z oblasti **vojenských profesionálních činností** je kladně hodnocena schopnost

absolventů využívat taktickotechnických vlastností zbraní a bojové techniky. Potvrdila se však menší připravenost absolventů řídit taktické a taktickoodborné cvičení. Z toho je vidět, že ani 18měsíční praktická služba u jednotek nestačila odstranit nedostatky v této oblasti, zjištěný již při výzkumu připravenosti absolventů. Zde mají bezesporu taktické i vojensko-odborné katedry vojenských vysokých škol o čem přemýšlet. Je potěšitelné alespoň to, že absolventi VVŠ PV Vyškov mostřeckého oboru byli v této oblasti hodnoceni nejlépe (index 3,70), dosti vysoko nad celkovým průměrem (index 3,35).

Také výsledky hodnocení **vojensko-technických činností** potvrdily předpokládané hypotézy: teoretická připravenost absolventů většiny vojenských vysokých škol je podstatně vyšší než jejich schopnost s technikou pracovat. Přitom nejnižší je hodnocena jejich schopnost organizovat a řídit opravy techniky, což nepříjemně vyniká právě u některých velitelských oborů.

Několik dalších hodnocených činností, vykonávaných absolventy vojenských vysokých škol po dobu jejich půldruhaletého působení u jednotek, by se dalo shrnout pod srozumitelný pojem „**umění velitel**“. Patří sem např. výchovná práce s podřízenými, vyžadování a upevňování kázně u svěřené jednotky, metodické schopnosti a jejich využívání v praxi i řízení života podřízených v souladu s požadavky základních řádů.

Výzkum prokázal, že právě v těchto oblastech je nejen připravenost absolventů, ale také praktické výsledky jejich čin-

Tabulka 4

Osobní vlastnost	Sebehodnocení absolventy		Hodnocení nadřízenými	
	index	pořadí	index	pořadí
Ukázněnost	4,11*)	2	3,81	1
Přesnost, svědomitost	3,98	3	3,56	4
Rychlost, rozhodnost	3,79	10	3,48	5
Aktivita, iniciativa	3,81	9	3,46	6
Samostatnost	3,97	4	3,44	7
Velitelská tvořivost	3,59	11	3,22	11
Odpovědnost	4,33	1	3,74	3
Kritičnost	3,95	5	3,74	2
Sebekritičnost	3,92	6	3,44	8
Náročnost na sebe	3,82	8	3,30	9
Náročnost na podřízené	3,86	7	3,27	10

*) Stupnice hodnocení 1,0–5,0 5,0 = hodnocení nejvyšší

nosti nižší než ve všech ostatních zkoumaných oblastech.

Na jedné straně je takový výsledek pochopitelný: žádná škola nemůže naučit své absolventy to, co se dá získat jenom praxí. A velitelské umění se ve školní lavici naučit nedá. Jde o to posoudit na kolik vojenské školy vytvářejí předpoklady k tomu, aby se absolventi v praxi „umění velet“ učili co nejrychleji, aby zvládli nejen teoretické základy velení a řízení, ale aby také v rámci možnosti školy získali ve velení alespoň prvotní návyky. Výsledek výzkumu dal podnět k přijetí některých opatření, které se na vojenských školách v současné době realizují a jejichž cílem je zlepšit přípravu posluchačů v oblasti velení a řízení, včetně zvýšení jejich schopnosti vyžadovat a udržovat vysokou vojenskou kázeň, zlepšit vojenské vystupování apod. Přitom zvýšený zájem máme na rychlém zlepšení situace především na školách a fakultách velitelského zaměření, poněvadž jejich absolventi tvoří a budou čím dále tím více tvořit velkou skupinu nejnižších velitelů naší armády.

Nutnost v tomto směru s posluchači vojenských škol účinněji pracovat potvrdilo i experimentální hodnocení **některých osobních vlastností** absolventů. Výsledek názorně ukazuje **tabulka 4**.

Skutečnost, že absolventi také v sebehodnocení osobních vlastností projevili sklon k nadhodnocování tolik nepřekvapuje, jako skutečnost, že takové vlastnosti, jako je náročnost na sebe a na podřízené jsou — a to téměř shodně oběma soubory — hodnoceny nejnižší.

Stejně je ovšem potěšitelné, a pro pracovníky, kteří průzkum organizovali to bylo překvapivé, jak vysoko zejména nadřízení absolventů hodnotí jejich ukázněnost, přesnost a svědomitost.

Do souboru tzv. **pomocných otázek** byl kromě jiných zařazen i dotaz o předpokladu stát se dobrým důstojníkem ČSLA. I když názor na spolehlivost takového předpokladu je mezi oběma zkoumanými soubory dosti odlišný, celkové zhodnocení na položenou otázku je pozitivní — viz **tabulku 5**.

Při bližším zkoumání vyšlo najevo, že pozitivní část odpovědí se přitom opírala o dosahované dobré výsledky v práci, o osobní vlastnosti a předpoklady a o zájem o povolání důstojníka.

Negativní hodnocení bylo zdůvodňováno především povahovými vlastnostmi, neschopností adaptovat se na podmínky vojenského života a rodinnými důvody.

Tabulka 5

Má předpoklad stát se dobrým důstojníkem	Názor absolventů v %	Názor nadřízených v %
Rozhodně ano	10,7	34,7
Myslím, že ano	54,1	49,2
Nevím	20,7	8,1
Myslím, že ne	11,4	6,3
Rozhodně ne	3,7	1,7
Celkem	100,0	100,0

Jednorázový výzkum nemůže dát vyčerpávající výsledky v tak složité oblasti, jako je sociálně profesní zkoumání absolventů vojenských škol. Na druhé straně je ale solidní sondou a v řadě případů signálem, který podnítl k dalšímu hlubšímu zkoumání výchovně vzdělávacího procesu posluchačů vojenských vysokých škol. To potvrdila i praxe tohoto výzkumu, na jehož základě se mohlo přikročit ke zdokonalení výchovy a vzdělávání posluchačů vojenských vysokých škol. Některá opatření již byla přijata, další se připravují.

Cílem zveřejnění výsledků výzkumu je, aby mohli ke zdokonalení nejen přípravebnosti, ale i k lepšímu výkonu funkce absolventů přispět zejména ti příslušníci ČSLA, kteří nepracují ve vojenských školách. Domníváme se např., že vysoká mobilita absolventů vojenských škol na funkci je vážnou překážkou jejich názorové, odborné i povahové adaptace na celoživotní povolání důstojníka nebo praporčíka. V prvním roce výkonu funkce zpravidla ani schopní absolventi nedosáhnou výraznějších pracovních výsledků, jež jsou významným motivačním předpokladem pro úspěšnou adaptaci i pro celou další službu. Přemístíme-li mladého vojáka z povolání třeba i na vyšší funkci v době, kdy na předcházející nižší funkci měl více neúspěchů než úspěchů, nedáme-li mu možnost dočkat se kladných výsledků v jeho úsilí a přemístíme ho na funkci, kde znovu bude více kritizovaný než chválený, nemůžeme očekávat, že ve své práci najde zálibu, že bude motivován k potřebnému pracovnímu úsilí.

Přes veškerou snahu a mnohá praktická opatření, jež se přijala k tomu, aby mladým absolventům vojenských škol byla u vojsk poskytována potřebná pomoc, výzkum ukázal na přetrvávající nedostatky.

Z vyhodnocení zvláště volně položených otázek je zřejmé, že absolventům nevádí náročnost při hodnocení výsledků jejich práce tolik, jako hostejnost a nezám. Někteří poukazovali na to, že za celý rok pobytu u útvaru si jich nikdo nevšímal, ani jim nic nevytkl, ani je nepochválil.

Také na nezám o jejich osobní problémy bylo hodně stesků. Uvědomíme-li si, že jde o dvaadvacetileté chlapce bez životních zkušeností, kteří vykonávají službu často stovky kilometrů od rodinného prostředí, nemůžeme považovat za správné, nemají-li možnost několik měsíců navštívit své rodiče a známé. Při celkovém pozitivním hodnocení mládeže musíme vidět, že má řadu znaků, které byly nám starším před dvaceti třiceti lety cizí. Některé naše zkušenosti dnešní mládež prostě neuznává proto, že vyplynuly z jiné sociálně politické situace. Proto se na ně nemůžeme zlobit.

Považujeme výzkumy nejen absolventů vojenských škol, ale i mládeže, která ke studiu na vojenských školách nastupuje, za významný předpoklad k dalšímu zdokonalování práce vojenských škol i když jejich význam nechceme přeceňovat.

V současné době probíhá obdobný výzkum s absolventy středních odborných škol a uvažujeme o výzkumu úspěšnosti přípravy absolventů VKVŠ.

СОДЕРЖАНИЕ

Полковник Эмил Лабуда, кандидат военных наук, доцент

Главные цели и задачи военно-научной работы после XVI съезда КПЧ 3

Автор в основных чертах проводит разбор выполнения целей и задач военно-научной работы на протяжении шестого пятилетнего плана. Главное внимание он уделяет правильному пониманию и содержанию исследовательской работы, углублению международного и внутреннего сотрудничества в области науки в ЧНА, развитию исследовательской базы, а также увеличению роли эффективности руководства в области науки.

Подполковник Ладислав Андрашик, кандидат экономических наук, доцент
капитан Ян Шелешовски, кандидат экономических наук

Необходимость повышения уровня экономического воспитания в ЧНА после XVI съезда КПЧ 8

Авторы разбирают увеличивающиеся значение военно-экономического решения и подход к этим вопросам и из этого вытекающую роль экономического воспитания в ЧНА, основой которого является прежде всего политическая и военная экономика.

Полковник Йосеф Маковец, кандидат военных наук
майор Вацлав Свобода

К эффективности процесса решения военно-научных задач 12

Авторы разбирают некоторые проблемы, связанные с повышением эффективности процесса руководства и решения сложных военно-научных задач. Они намечают некоторые направления для повышения эффективности работы особенно в постановке задач, высшей заинтересованности офицеров решающих эти задачи, улучшение организации работы и руководства, а также на политическую и профессиональную уровень работников штабов, занимающихся этой проблематикой.

ВОЕННОЕ ИСКУССТВО

Генерал-майор Васил Павлич

К выполнению задач учебного года 1981-1982 гг. 17

Автор статьи, исходя из итогов прошлого учебного года, разбирает главные задачи нового учебного года особенно в области боевой готовности, а также боевой и политической подготовки войск. На основе указанных задач автор обращает внимание на публицистическую деятельность в 1982 году в журнале „Военская мысль“. Он направляет деятельность авторов на тематику отдельных частей журнала, особенно на военное искусство.

Подполковник Владимир Тесарж

Расположение войск на месте 22

Автор разбирает вопросы размещения войск в районе сосредоточения, в исходном районе или в районах дневки, обращая особое внимание на определение соответствующей

щей местности для расположения войск, на ее особенности в зимних условиях, в населенных пунктах, а также в лесу. В связи с этим автор рассматривает деятельность командира и штаба общевойсковой дивизии перед занятием района расположения войск на месте и после его занятия.

Полковник Йосеф Шип, кандидат военных наук, доцент

Бой с применением разведывательных средств и средств наведения в инфракрасной полосе 27

Автор на основе общего применения радиоэлектронных средств в операции и исходя из задач радиоэлектронного боя, разбирает новейшие средства радиоэлектронной разведки главных армий государств НАТО, а также возможности ведения боя с указанными средствами.

Полковник Павел Загоржик, кандидат военных наук

К созданию штабных моделей в оперативном звене управления 35

Автор статьи знакомит читателей с возможным способом использования математического моделирования в аналитической, исследовательской и проектировочной деятельности в ходе подготовки и проверки штабных моделей.

Полковник Ладислав Земан

К применению реактивной бригады артиллерийской дивизии 40

Автор статьи разбирает роль и предназначение реактивной бригады артиллерийской дивизии, особенно для усиления оперативной маневренной группы, задачи этого соединения, ее огневые возможности, а также формы построения боевого порядка.

Подполковник Франтишек Барта, кандидат военных наук, доцент

Разведка при нанесении ракетных ударов и огня артиллерии 45

Автор статьи рассматривает требования Ракетных войск и артиллерии к данным разведки, источникам разведывательных данных, а также их изыскание для Ракетного войска и артиллерии.

Полковник Вацлав Лготски, кандидат военных наук, доцент

Развитие тактики и оперативного искусства Войск ПВО страны 50

Автор на основе разбора современной противовоздушной обороны, дальнейшего развития средств воздушного нападения, а также усовершенствования боевой техники Войск ПВО страны, рассматривает возможные тенденции их применения, тактику и оперативное искусство указанных войск.

Полковник Йосеф Патра
капитан Зденек Мандовец

К дистанционному минированию 57

Авторы, исходя из форм и средств дистанционного минирования противника, разбирают способы и возможности преодоления противотанковых заграждений созданных дистанционным минированием. Они уделяют особое внимание следующим способам преодоления этих заграждений: взрывному, механическому, в ручную, огневому, объездом, а также комбинированному. Кроме этого авторы рассматривают некоторые способы подготовки подразделений к преодолению указанных заграждений.

Генерал-майор Зденек Горак

К обеспечению ГСМ второго эшелона фронта 67

Автор разбирает обеспечение ГСМ второго эшелона фронта на марше до ввода в сражение. Он обращает внимание на принципы и средства обеспечения ГСМ, обеспечение источников резерв ГСМ, организацию пополнения, а также на определение времени для пополнения передвигающихся войск.

ИЗ СОЦИАЛИСТИЧЕСКИХ АРМИЙ

О ядерной стратегии США 75

Главный удар 82

ИНФОРМАЦИИ

Генерал-майор Йосеф Микулец

Исследование качества подготовки выпускников высших военных школ . . . 87

Автор обобщает итоги исследования проведенного в 1980 году с выпускниками высших военных школ, которые окончили их в 1978 году. Автор обращает внимание на три группы проблем: оценку подготовки выпускников к исполнению должности, оценку выполнения занимаемой должности, а также другие вопросы связанные со служебной деятельностью.